Τόμος 1, Τεύχος 1
Ιανουάριος-Ιούνιος 2015

HEALJournal

Περιοδικό Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

ISSN 2407-9731 (Online)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

ψηφιακήελλάδα
Όλα είναι δυνατά
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Ψηφιακή Σύγκλιση"

HEALLINK
Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
Ποιότητα ζωής για όλους

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εξαμηνιαία Επιστημονική Έκδοση
Κοινωνικές, Ανθρωπιστικές και Τεχνολογικές Επιστήμες
Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ)
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)

Τόμος 1, Τεύχος 1
Ιανουάριος-Ιούνιος 2015
ISSN 2407-9731 (Online)

Εκδότης: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ)

Η διεύθυνση του περιοδικού ασκείται συλλογικά από τη Συντακτική και Οργανωτική Επιτροπή,
με την πολύτιμη βοήθεια της Επιστημονικής Επιτροπής

Επιστημονική Επιτροπή
(αλφαβητικά)

1. Ιφιγένεια Βαρδακώστα
2. Εμμανουήλ Γαρουφάλλου
3. Γεώργιος Ζάχος
4. Κώστας Ζωντανός
5. Κωνσταντίνα Κακάλη
6. Σαράντος Καπιδάκης
7. Διονύσης Κόκκινος
8. Δημήτριος Κουής
9. Αλέξανδρος Κουλούρης
10. Δάφνη-Κυριακή Μάνεση
11. Κατερίνα Τοράκη
12. Γιάννης Τσάκωνας
13. Φίλιππος Τσιμπόγλου
14. Γιώργος Χριστοδούλου

Οργανωτική Επιτροπή

Εκτελεστική Διαχειρίστρια: Βασιλική Μολέ
Τεχνικός Διαχειριστής: Γιώργος Βεράνης
Υπεύθυνη ομάδας Επιμέλειας: Ματίνα Κουτσιλέου-Φατσέα
Υπεύθυνη ομάδας Επεξεργασίας Υλικού: Ροζίτα Ταμπακοπούλου
Υπεύθυνη Προώθησης: Ευγενία Σισαμάκη

Συντακτική Επιτροπή

Δημήτριος Κουής
Βασιλική Μολέ

τηλ: 210-7724487, **email:** healjournal@seab.gr

Οι απόψεις που εκφράζονται στα κείμενα του περιοδικού HEAL Journal αντιπροσωπεύουν αποκλειστικά τους συγγραφείς που τα υπογράφουν και δεν δεσμεύουν κατά κανέναν τρόπο τα μέλη της Επιστημονικής, Συντακτικής και Οργανωτικής επιτροπής ή κάποιο άλλο συλλογικό ακαδημαϊκό ή διοικητικό όργανο του ΕΜΠ και του ΣΕΑΒ.

Τα κείμενα αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία του περιοδικού, αλλά η ακαδημαϊκή χρήση τους είναι ελεύθερη, με τη δέουσα αναφορά σ' αυτά, και βάσει της σχετικής αδειοδότησης, η οποία περιγράφεται στον Κανονισμό Λειτουργίας του περιοδικού.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ψηφιακήελλάδα Όλα είναι δυνατά Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Ψηφιακή Σύγκλιση"
HEALLINK Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών
ΕΣΠΑ 2007-2013 πρόγραμμα για την ανάπτυξη Ποιότητα ζωής για όλους

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

Μήνυμα Σύνταξης

Νικόλαος Μήτρου 5

Ενημερωτικά Άρθρα

Ο ρόλος του Heal-link στη βιβλιογραφική στήριξη της έρευνας στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα **7**

Γεώργιος Κ. Ζάχος, Βασίλης Α. Πολυχρονόπουλος

Κύρια Άρθρα

Συνδεδεμένα Δεδομένα: Μια ευκαιρία για τις ελληνικές Βιβλιοθήκες **14**

Δρ. Δημήτριος-Εμμανουήλ Σπανός

Η αξιοποίηση της σχολικής βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία και τον πληροφοριακό γραμματισμό: ένα διδακτικό παράδειγμα στο μάθημα της Ιστορίας **23**

Ελένη Χ. Καραμανώλη

Οι βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα **37**

Ευγενία Βιλλιώτη, Ευγενία Βασιλακάκη

Παραγωγή μεταδεδομένων και υπηρεσίες πρόσβασης για ψηφιακά ηχητικά αρχεία: η περίπτωση του αρχείου της ελληνικής υπηρεσίας του BBC **53**

Ασπασία Παπακωνσταντίνου, Χρήστος Παπαθεοδώρου

Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της επιμόρφωσης δασκάλων του Νομού Αττικής στη διδακτική αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών **68**

Σταματίνα Κ. Κουτσιλέου

ΜΗΝΥΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Ιανουάριος 2015

Ακόμη ένα περιοδικό; Το χρειαζόμαστε στ' αλήθεια, την εποχή του Διαδικτύου και της αφθονίας της πληροφορίας που εκείνο προσφέρει;

Τα παραπάνω ερωτήματα ακούγονται συχνά, και μάλιστα, με διατύπωση πιο ριζοσπαστική, αμφισβητούν την προσφορά και τη χρησιμότητα καθιερωμένων θεσμών και υπηρεσιών πληροφόρησης, όπως των βιβλιοθηκών: «*Τι χρειαζόμαστε τις βιβλιοθήκες, όταν βρίσκουμε τα πάντα στο Internet;*».

Η απάντηση είναι προφανής: ακριβώς επειδή στο Internet βρίσκουμε τα πάντα, και τα χρήσιμα δηλαδή, αλλά και τα άχρηστα, και τα έγκυρα αλλά και τα λιγότερο έγκυρα, χρειαζόμαστε μια πυξίδα πληροφόρησης, ένα κόσκινο επιλογής της χρήσιμης και έγκυρης πληροφορίας. Εδώ ακριβώς έγκειται και ο σύγχρονος ρόλος των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών: **παρέχουν τις μεθόδους και τα εργαλεία πρόσβασης στην επιστημονική γνώση με τις προδιαγραφές της εγκυρότητας, της ακρίβειας και της ταχύτητας που οι καιροί απαιτούν, με τη χρήση φυσικά ΚΑΙ του Διαδικτύου.**

Το HEAL Journal γεννήθηκε από την ανάγκη επικοινωνίας και έκφρασης της κοινότητας των εργατών της πληροφόρησης στις ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες. Σε μια περίοδο δύσκολη για την κοινωνία γενικότερα, αλλά και για την παιδεία και τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες ειδικότερα [αποτελούν και αυτές τους εύκολους στόχους των «αναγκαίων (!)» περικοπών], **η συνέργεια συνιστά το ισχυρό αντίδοτο**, για λόγους τόσο πρακτικούς - εξοικονόμησης χρημάτων και δυνάμεων - όσο και ψυχολογικούς - ισχυροποίησης του αισθήματος της κοινότητας και διαμοιρασμού μέσων και στόχων. Αυτό άλλωστε είναι και το πλαίσιο δράσης του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ) στα δεκαπέντε και πλέον έτη της ζωής του. Ο ΣΕΑΒ ξεκίνησε με το πολύ σημαντικό (και συνεχιζόμενο) έργο της κεντρικής διαχείρισης των συνδρομών πρόσβασης στις ηλεκτρονικές επιστημονικές πηγές (περιοδικά, πρακτικά συνεδρίων, ηλεκτρονικά βιβλία, βάσεις βιβλιογραφικών δεδομένων), γνωστό στην επιστημονική κοινότητα και ως HEAL-Link, για να υλοποιεί σήμερα μια ολόκληρη σειρά οριζόντιων δράσεων και έργων, όπως το Ολοκληρωμένο Συνεργατικό Σύστημα Βιβλιοθηκών/ILSaS (υπό υλοποίηση), την κοινή υποδομή των Ακαδημαϊκών Αποθετηρίων, τα Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα /«Κάλλιπος», και πολλά άλλα. Το πλέγμα αυτών των έργων φιλοδοξεί να αποτελέσει την ατμομηχανή εκσυγχρονισμού των ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, ώστε να προσαρμοστούν στις σύγχρονες ανάγκες της Κοινωνίας της Γνώσης.

Σύμφωνα με τον θεματικό του αυτοπροσδιορισμό, το HEAL Journal θα φιλοξενεί άρθρα με περιεχόμενο τόσο πρωτότυπο-ερευνητικό, όσο και ανασκόπησης-αναφοράς σε σημαντικές καινοτομίες και εξελίξεις στον ευρύτερο χώρο της επιστημονικής πληροφόρησης. Στο πλαίσιο αυτό, το νέο περιοδικό φιλοδοξεί να προσελκύσει τις απόψεις ειδικών και επιστημόνων όχι μόνον της βιβλιοθηκονομίας και της επιστήμης της πληροφόρησης, αλλά και άλλων επιστημονικών πεδίων, σε ό, τι αφορά τους **σύγχρονους τρόπους οργάνωσης, αναζήτησης και παρουσίασης της πληροφορίας και ενσωμάτωσής της στο οικοδόμημα της γνώσης.** Η επιζητούμενη ευρύτητα και διεπιστημονικότητα είναι περισσότερο αναγκαία σήμερα, για τη δημιουργία και χρήση των λεγόμενων «Διασυνδεδεμένων Δεδομένων» (Linked Data) και τη μετουσίωση της αποσπασματικής ή εξειδικευμένης πληροφορίας σε ολοκληρωμένη γνώση. Ο επιστήμονας της πληροφόρησης καλείται στη διαδικασία αυτή να εκσυγχρονίσει τα εργαλεία του και να συμβάλλει, διαμεσολαβητικά μεν, καθοριστικά δε για τον τρόπο οργάνωσης, διασύνδεσης και αναζήτησης των δεδομένων διαφορετικών επιστημονικών πεδίων.

Το πρώτο τεύχος του HEAL Journal ας σηματοδοτήσει το ξεκίνημα αυτού του όμορφου ταξιδιού στη νέα γη της επιστημονικής πληροφόρησης!

Νικόλαος Μήτρου

Καθ. ΕΜΠ, Πρόεδρος ΣΕΑΒ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

HEALJournal
Περιοδικό Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Εξαμηνιαία Επιστημονική Έκδοση
Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών
Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ)
http://healjournal.seab.gr

Ο ρόλος του Heal-link στη βιβλιογραφική στήριξη της έρευνας στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

Γεώργιος Κ. Ζάχος[α], Βασίλης Α. Πολυχρονόπουλος[β]

[α] Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, gzachos@cc.uoi.gr
[β]Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ) – Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, vpolyhro@cc.uoi.gr

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται συνοπτικά η συμβολή του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ) στην αντιμετώπιση του προβλήματος πρόσβασης σε επιστημονικά περιοδικά και του φαινομένου των επικαλύψεων συνδρομών που υπήρχε στις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες της Ελλάδος και οι οποίες μείωναν την αποτελεσματικότητα των διαθέσιμων πόρων για συνδρομές. Μέσα από στατιστικά στοιχεία και οικονομικά δεδομένα που καταγράφηκαν από τη Μονάδα Ολικής Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΜΟΠΑΒ) καταδεικνύεται ο ρόλος του Συνδέσμου στην εξασφάλιση πρόσβασης της Ερευνητικής και Ακαδημαϊκής Κοινότητας της Ελλάδος σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό περιοδικών με το μικρότερο δυνατό κόστος. Ο ΣΕΑΒ μέσω του Heal-link εξασφάλισε τη βιβλιογραφική κάλυψη της εκτελούμενης έρευνας στην Ελλάδα και συνέβαλε στην ελάφρυνση των προϋπολογισμών των Βιβλιοθηκών των Πανεπιστημίων και των ΤΕΙ.

© 2015 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: συνδρομές ηλεκτρονικών περιοδικών, ΣΕΑΒ, Heal-link, ΜΟΠΑΒ

doi:

Abstract

This short paper presents the contribution of the Consortium of Greek Academic Libraries (Heal-link) to addressing the problem of limited access in scientific bibliography by the Greek Academic and Research Community, through Academic Libraries. The role of Heal-link in providing access to the maximum number of journals with the lowest cost possible is presented through statistical data collected by Total Quality Management Unit of Greek Academic Libraries. Heal-link created infrastructure, established procedures in supporting in an efficient manner the educational and research needs of the users of the participating institutions, while reducing the total cost for participating Libraries and Institutions.

© 2015 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: e-journal subscriptions, Consortium of Greek Academic Libraries, Heal-link, Total Quality Management Unit of Greek Academic Libraries

1. Εισαγωγή

Στη Σύνοδο των Πρυτάνεων που έλαβε χώρα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης το Νοέμβριο του 1998 αποφασίστηκε η συγκρότηση Επιτροπής για τα Περιοδικά, με σκοπό την υποβολή εισηγήσεων για:

- τη χάραξη μιας κοινής στρατηγικής στον τομέα των περιοδικών,
- τη δημιουργία θεσμικού πλαισίου για τη σύσταση κοινοπραξίας των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών,
- το συντονισμό των Βιβλιοθηκών για τον περιορισμό των επικαλύψεων και την οργάνωση αποτελεσματικών υπηρεσιών διαδανεισμού,
- τη χάραξη μιας εθνικής πολιτικής ως προς τη χρηματοδότηση των Συνδρομών των ακαδημαϊκών και ερευνητικών Βιβλιοθηκών.

Στην πρώτη συνεδρίαση της Επιτροπής, που πραγματοποιήθηκε στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο την Τρίτη 8 Δεκεμβρίου 1998, αποφασίστηκαν τα βήματα για τη δράση κοινής Συνδρομής σε περιοδικά μέσω της Κοινοπραξίας των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Συγκεκριμένα, κατέληξαν στην απόφαση ότι κύρια αποστολή της Κοινοπραξίας θα ήταν η εξασφάλιση πρόσβασης της Ερευνητικής και Ακαδημαϊκής Κοινότητας της Ελλάδος σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό περιοδικών με το μικρότερο δυνατό κόστος.

Ο στόχος αυτός επιτεύχθηκε σε μεγάλο βαθμό:

2. Η συμβολή του Heal-link

Σύμφωνα με ανάλυση των Συνδρομών των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών της «προ του Heal-link εποχής» που διενήργησε η Μονάδα Ολικής Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΜΟΠΑΒ) διαπιστώθηκε ότι από τις Τρέχουσες Συνδρομές Περιοδικών σε Πανεπιστήμια και ΤΕΙ μόνο το 20% περίπου αφορούσε μοναδικούς τίτλους, με αποτέλεσμα οι Συνδρομές που εμφανίζονται στον Πίνακα 1 να μην παρουσιάζουν την πραγματική δυνατότητα των Βιβλιοθηκών να στηρίζουν αποτελεσματικά τις βιβλιογραφικές ανάγκες των Πανεπιστημίων και των Τ.Ε.Ι. της Ελλάδος. Το γεγονός αυτό σήμαινε μεγάλη επικάλυψη Συνδρομών και, συνακόλουθα, αναποτελεσματική διαχείριση των πόρων των Βιβλιοθηκών σε εθνικό επίπεδο, καθώς επηρέαζε σημαντικά πολλές απόπειρες συνεργασίας, όπως την υλοποίηση του συστήματος ανταλλαγής άρθρων, τη βιβλιογραφική στήριξη πολλών γνωστικών αντικειμένων κ.ά.

Η ίδρυση της «Κοινοπραξίας Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών» (ΚΕΑΒ), που εν συνεχεία μετονομάστηκε σε «Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών» (ΣΕΑΒ), και η υλοποίηση της συνεργατικής δράσης πρόσβασης σε ηλεκτρονικά περιοδικά (Heal-link) άλλαξαν το περιβάλλον των Συνδρομών επιστημονικών περιοδικών και της βιβλιογραφικής στήριξης της έρευνας στην Ελλάδα.

Από την εξέταση των στατιστικών στοιχείων της ΜΟΠΑΒ, γίνεται φανερή μια ανά έτος μείωση των Συνδρομών των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, που, τελικά, όμως, δεν οδηγούσε σε περιορισμό της βιβλιογραφικής στήριξης στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, καθώς εξασφαλίστηκε η πρόσβαση σε Ηλεκτρονικές Πηγές μέσω της Heal-link. Ενώ, δηλαδή, οι Συνδρομές των Βιβλιοθηκών περιορίστηκαν σημαντικά, η βιβλιογραφική στήριξη ενισχύθηκε κατά πολύ.

Το γεγονός αυτό συνδυάστηκε και με ελάφρυνση του Προϋπολογισμού των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, οι οποίες εξασφάλισαν όχι μόνο περισσότερες αλλά και ακριβότερες Συνδρομές, τις οποίες και αδυνατούσαν να αποκτήσουν με τους δικούς τους προϋπολογισμούς. Με τη λειτουργία του Heal-link οι μειωμένοι προϋπολογισμοί των ΑΕΙ εξασφαλίζουν αναλογικά περισσότερους τίτλους σε σχέση με το παρελθόν.

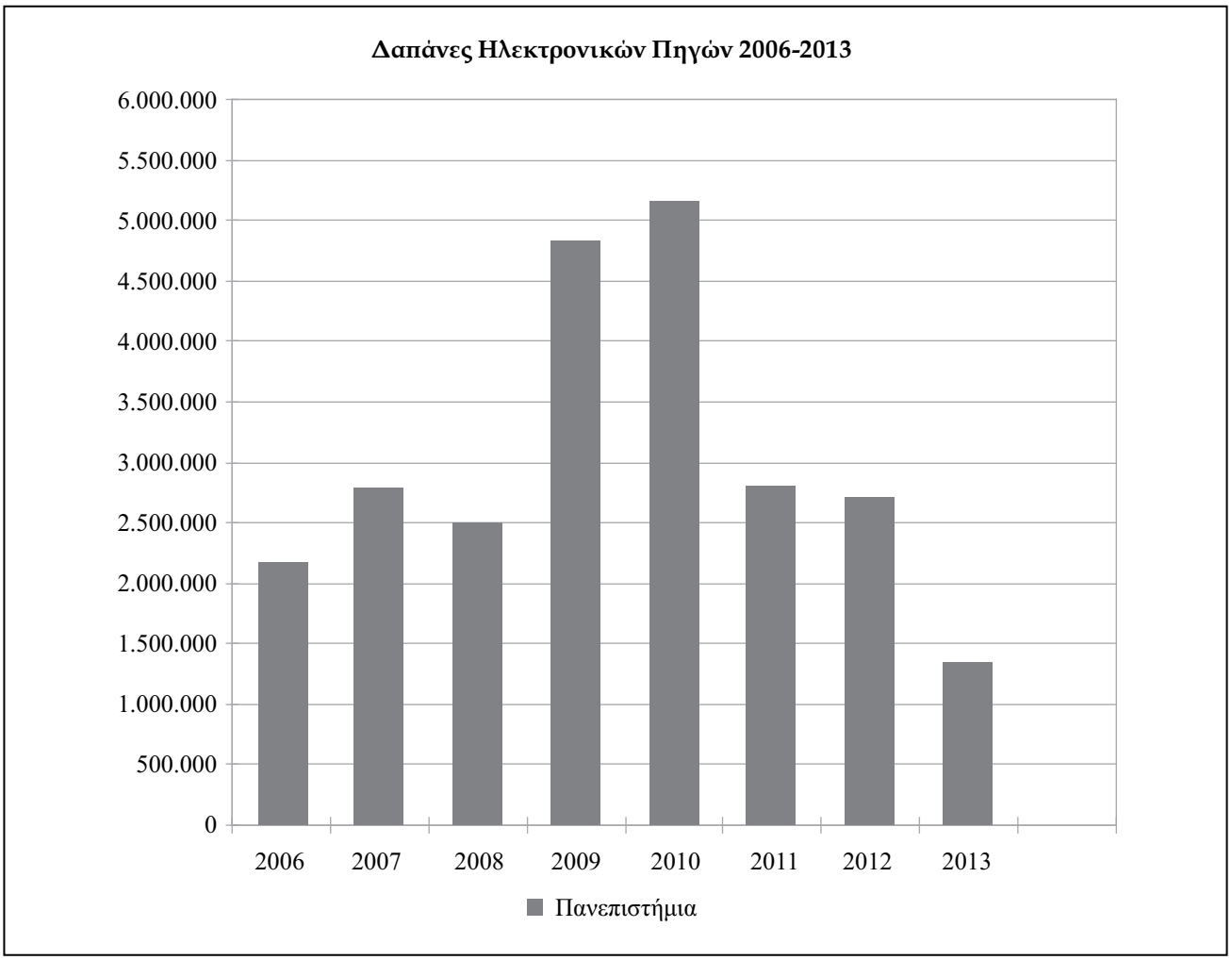
Ο παρακάτω Πίνακας αποτυπώνει, ανά έτος, το κόστος των ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης για τα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ.

	Τρέχουσες Συνδρομές Ηλεκτρονικών Πηγών Πανεπιστημίων	**Τρέχουσες Συνδρομές Ηλεκτρονικών Πηγών ΤΕΙ**
2006	2.174.292 €	603.970 €
2007	2.782.610 €	441.827 €
2008	2.503.442 €	494.194 €
2009	4.826.483 €	314.310 €
2010	5.155.759 €	136.023 €
2011	2.809.584 €	101.580 €
2012	2.700.442 €	85.024 €
2013	1.351.904 €	51.813 €

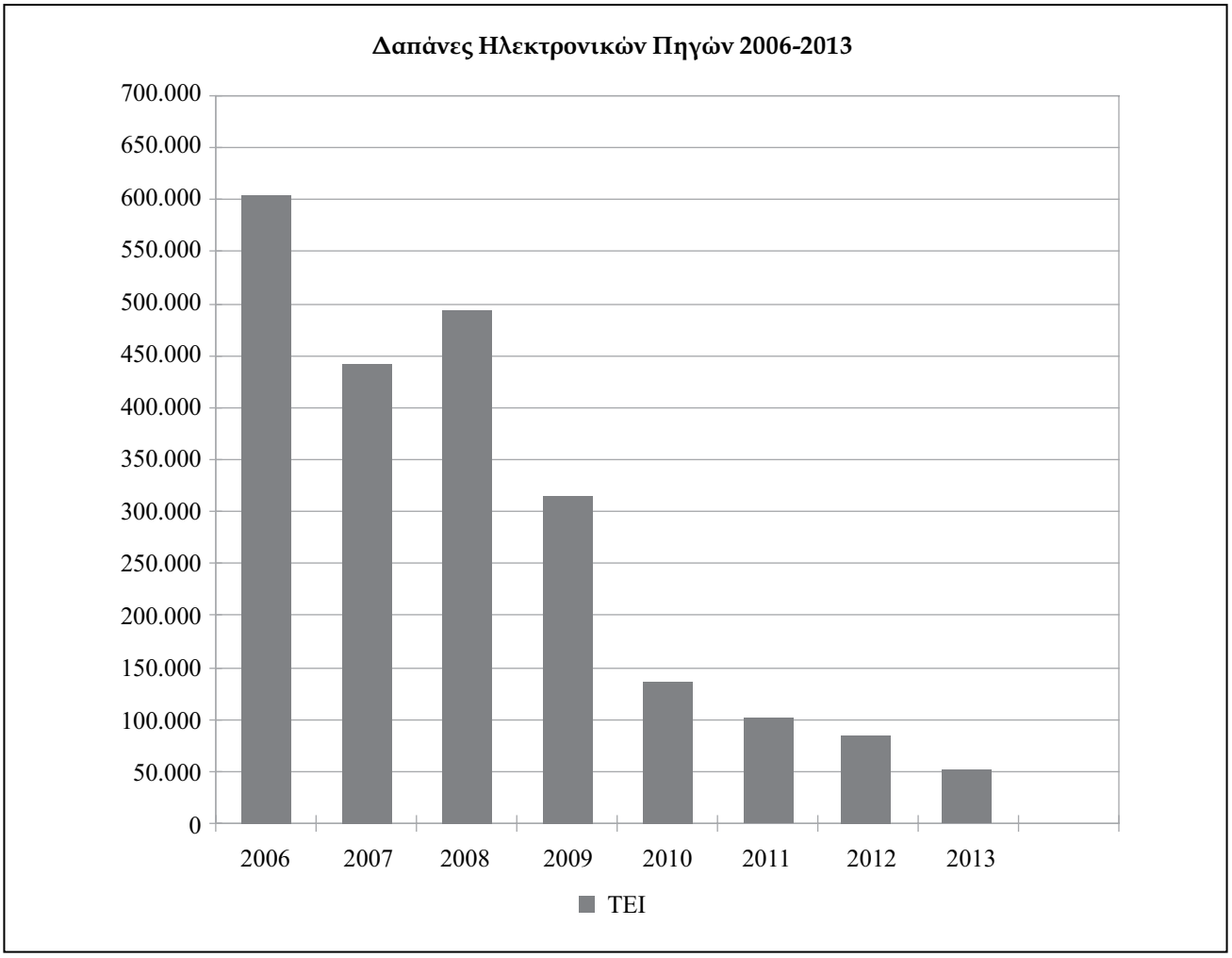
Πίνακας 1. *Δαπάνες Πηγών για τα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ*

Από τα παραπάνω στοιχεία γίνεται σαφές ότι η λειτουργία του Heal-link είχε ως αποτέλεσμα τα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα της χώρας να περιορίσουν σε μεγάλο βαθμό τις Συνδρομές των Περιοδικών που πλήρωναν τα ίδια και να καλύπτουν πλέον το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών τους μέσω των Συνδρομών του ΣΕΑΒ. Σημειώνεται ότι οι Δαπάνες Ηλεκτρονικών Πηγών περιλαμβάνουν το Κόστος Συνδρομών Ηλεκτρονικών περιοδικών, το Κόστος Συνδρομών Βάσεων Δεδομένων και το Κόστος των Ηλεκτρονικών Βιβλίων. Σύμφωνα με τα καταγεγραμμένα στη Βάση Δεδομένων της ΜΟΠΑΒ στοιχεία, το μεγαλύτερο μέρος των Δαπανών Ηλεκτρονικών Πηγών αφορά το Κόστος των Συνδρομών Βάσεων Δεδομένων.

Τα παραπάνω δεδομένα αποτυπώνονται στα Σχεδιαγράμματα 1 και 2:

Σχεδιάγραμμα 1. *Δαπάνες Ηλεκτρονικών Πηγών για τα Πανεπιστήμια*

Σχεδιάγραμμα 2. *Δαπάνες Ηλεκτρονικών Πηγών 2006-2013 για τα ΤΕΙ*

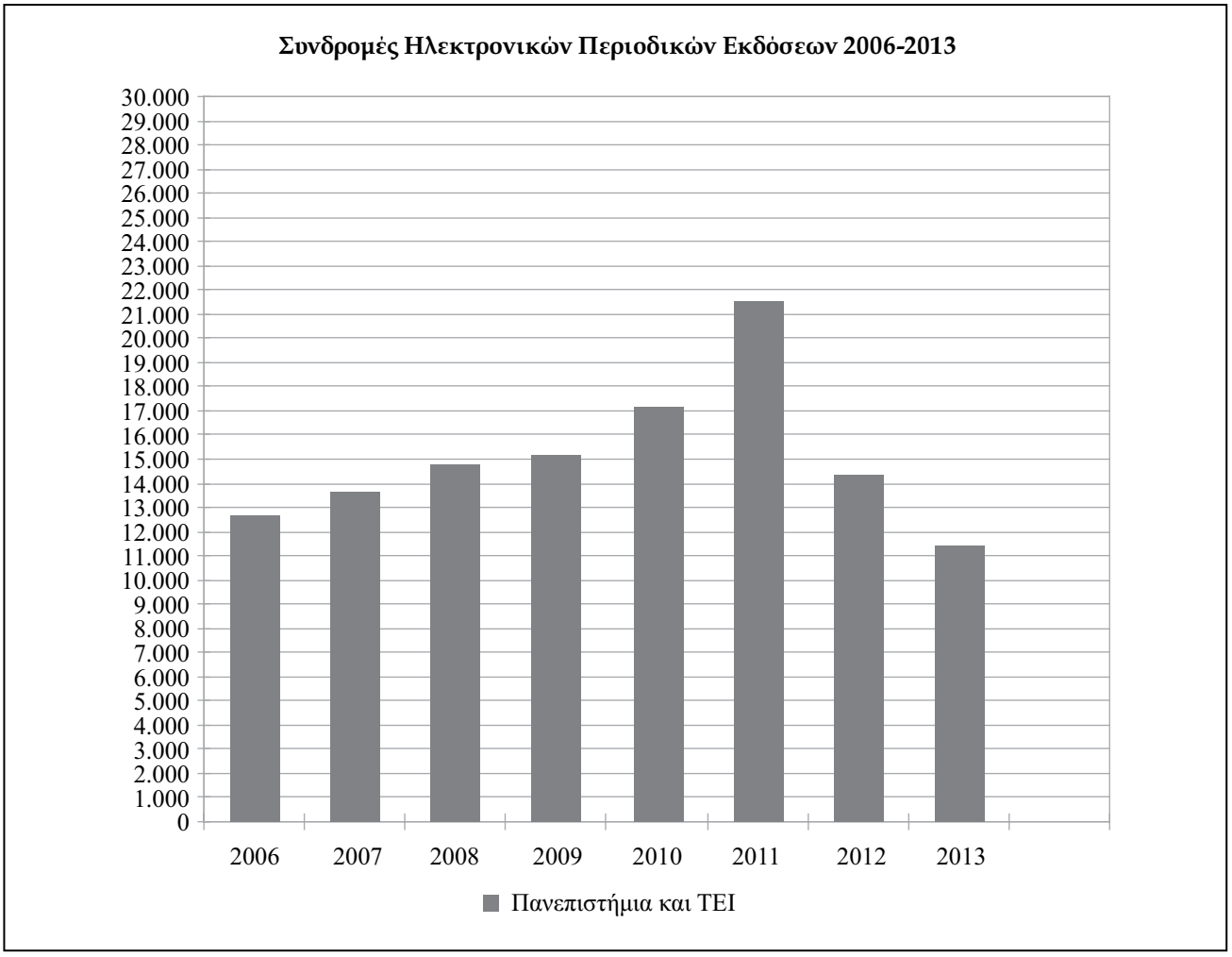
Μέσω του Heal-link πραγματοποιήθηκε μια ειρηνική επανάσταση στη βιβλιογραφική κάλυψη της έρευνας στα Πανεπιστήμια, τα ΤΕΙ και τα Ερευνητικά Ιδρύματα της Ελλάδος. Από το 2006 έως και το 2013 εξασφαλίστηκε η πρόσβαση σε χιλιάδες τίτλους Ηλεκτρονικών Περιοδικών:

	Ηλεκτρονικά Περιοδικά μέσω HEAL-Link
2006	12.716
2007	13.631
2008	14.772
2009	15.195
2010	17.126
2011	21.529
2012	14.400
2013	11.400

Πίνακας 2. *Ηλεκτρονικά Περιοδικά μέσω HEAL-Link*

Από τον παραπάνω πίνακα γίνεται φανερό ότι ο αριθμός των Ηλεκτρονικών Περιοδικών μέσω της Κοινοπραξίας παρουσιάζει αυξητικές τάσεις από το 2006 μέχρι και το 2011 και μειώσεις κατά τα έτη 2012 και 2013, λόγω περιορισμού της χρηματοδότησης.

Τα παραπάνω δεδομένα αποτυπώνονται στο Σχεδιάγραμμα 3:

Σχεδιάγραμμα 3. *Ηλεκτρονικά Περιοδικά μέσω HEAL-Link*

3. Συμπεράσματα

Από τη σύγκριση των στοιχείων που αφορούν τα Ηλεκτρονικά Περιοδικά μέσω Heal-link, και αυτών που αφορούν τα Ηλεκτρονικά Περιοδικά που εξασφαλίζουν τα ελληνικά Πανεπιστήμια και ΤΕΙ με τους δικούς τους πόρους, διαπιστώνουμε ότι:

- Τα ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας μας εξασφαλίζουν πλέον ένα μικρό μέρος των αναγκών τους από δικούς τους πόρους και καλύπτουν τις βιβλιογραφικές ανάγκες τους μέσω της συμμετοχής τους στην Κοινοπραξία Heal-link.
- Ο ΣΕΑΒ εξασφαλίζει κατ' έτος στο σύνολο των ελληνικών Πανεπιστημίων και ΤΕΙ πάνω από 10.000 μοναδικούς τίτλους περιοδικών, διαφορετικούς από εκείνους των Ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων.
- Με τη λειτουργία του ΣΕΑΒ τα ελληνικά ΑΕΙ εξασφαλίζουν πολύ περισσότερες Ηλεκτρονικές Πηγές σε σχέση με το παρελθόν, χωρίς να επιβαρύνουν τον προϋπολογισμό τους, και επιτυγχάνουν ορθολογικότερη διαχείριση, απαραίτητη στη σύγχρονη πραγματικότητα των περιορισμένων προϋπολογισμών.

Όλα τα παραπάνω αποδεικνύουν το σημαντικό ρόλο του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, που, μέσω του Heal-link, εξασφάλισε τη βιβλιογραφική κάλυψη της εκτελούμενης έρευνας στην Ελλάδα και συνέβαλε στην ελάφρυνση των προϋπολογισμών των Βιβλιοθηκών των Πανεπιστημίων και των ΤΕΙ.

Γεώργιος Κ. Ζάχος

Ο Γεώργιος Ζάχος είναι Πτυχιούχος του Μαθηματικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, κάτοχος Μεταπτυχιακού Τίτλου [Μάστερ (M.Sc.) του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου της Μεγάλης Βρετανίας "Loughborough University of Technology", με υποτροφία από το Βρετανικό Συμβούλιο (1989)] και Διδακτορικού Διπλώματος (PhD) του ίδιου Πανεπιστημίου (1994).
Υπηρέτησε ως Καθηγητής Μαθηματικών στη Μέση Εκπαίδευση (1982-1983), υπάλληλος της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (1983-1999), Διευθυντής της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης Ιωαννίνων (1999-2002), Γενικός Διευθυντής της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (2002-2005), ενώ επανήλθε ως Διευθυντής της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων από το 2005 έως και σήμερα.
Δίδαξε στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Αρχειονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου (Διδάσκων ΠΔ 407, Βαθμίδα Αν. Καθηγητή) και παράλληλα υπήρξε εισηγητής σε πλήθος σεμιναρίων.
Εξασφάλισε τη χρηματοδότηση του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων μέσα από πλήθος Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων και εγκατέστησε την πρώτη σε ελληνικό Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων) σύνδεση on-line συστήματος ανάκτησης βιβλιογραφικών πληροφοριών, με τη χρήση του πιλοτικού δικτύου Euronet-DIANE (1986).
Δημιούργησε το Γραφείο Διαμεσολάβησης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, το Εστιακό Σημείο Τεκμηρίωσης και Αναδιανομής VALUE, τη μονάδα υποστήριξης για την υποβολή προτάσεων στα έργα του 2ου Κοινοτικού Πλαισίου (ΕΠΕΑΕΚ Ι) και τη Μονάδα Ολικής Ποιότητας των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
Βραβεύτηκε με το τρίτο Εθνικό Βραβείο για την πάταξη της Γραφειοκρατίας.
Δημοσίευσε άρθρα σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά για θέματα Βιβλιοθηκών, Πληροφόρησης, Δημόσιας Διοίκησης κ.ά., και είναι συγγραφέας δύο βιβλίων.

Βασίλης Α. Πολυχρονόπουλος

Υπεύθυνος Συλλογής Στατιστικών Στοιχείων ΜΟΔΙΠΑΒ

Ο Βασίλης Πολυχρονόπουλος είναι Πτυχιούχος του Τμήματος Ιστορίας Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (1999). Αναγορεύτηκε Διδάκτωρ του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (2006). Έχει συμμετάσχει σε διάφορα ερευνητικά προγράμματα ως επιστημονικός συνεργάτης. Από την 1η Νοεμβρίου 2006 εργάζεται στη Μονάδα Ολικής Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Κατά τη θητεία του στη Μονάδα πραγματοποίησε τα ακόλουθα: Συνέταξε Ερωτηματολόγιο Συλλογής Στατιστικών Στοιχείων Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και Εγχειρίδιο Δεικτών Αξιολόγησης. Πραγματοποίησε 8 Ετήσιες Έρευνες και συνέταξε αντίστοιχες Εκθέσεις Στατιστικών Στοιχείων και 8 Εκθέσεις για το Μέσο Κόστος Ελληνικών Βιβλίων. Διεξήγαγε Έρευνες για Λογαριασμό του ΥΠΕΠΘ και του ΣΕΑΒ. Συνέταξε Ηλεκτρονικό Ερωτηματολόγιο και πραγματοποίησε Ηλεκτρονικές Έρευνες Ικανοποίησης Χρηστών σε Πανεπιστήμια και ΤΕΙ της χώρας. Επιμελήθηκε τον «6ο Οδηγό Διαχείρισης Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών». Δημιούργησε στην ιστοσελίδα της Υπηρεσίας Ηλεκτρονική Υπηρεσία ερωτήσεων και Απαντήσεων Χρηστών. Συνέταξε Οδηγό εφαρμογής του Κοινού Πλαισίου Αξιολόγησης (ΚΠΑ) και Τεχνικών Επιχειρηματικής Ευφυΐας για τις Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες.

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ

HEALJournal
Περιοδικό Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Εξαμηνιαία Επιστημονική Έκδοση
Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών
Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ)
http://healjournal.seab.gr

Συνδεδεμένα Δεδομένα: Μια ευκαιρία για τις ελληνικές Βιβλιοθήκες

Δρ. Δημήτριος-Εμμανουήλ Σπανός[α]

[α]Ερευνητικός Συνεργάτης, Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών,
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, dspanos@cn.ntua.gr

Περίληψη

Τα Συνδεδεμένα Δεδομένα αποτελούν μια τεχνολογία που, ενώ εμφανίστηκε πριν μερικά μόνο χρόνια στο χώρο του Παγκόσμιου Ιστού, σήμερα κερδίζει συνεχώς έδαφος, κυρίως σε τομείς όπως η ηλεκτρονική διακυβέρνηση, η οικονομία, η βιοϊατρική και τα μέσα ενημέρωσης, γεγονός που αποδεικνύεται από την ενίσχυση -παγκοσμίως- της τάσης για αξιοποίηση των ευκαιριών που αυτά προσφέρουν. Στο παρόν άρθρο, μετά από μια εισαγωγή στο χώρο των Συνδεδεμένων Δεδομένων και των σχετικών τεχνολογιών, εξετάζονται τα οφέλη που προκύπτουν από την υιοθέτηση των συγκεκριμένων τεχνολογιών από τις Βιβλιοθήκες, όπου η εφαρμογή τους βρίσκει πρόσφορο έδαφος, και προτείνονται μέθοδοι για την υιοθέτηση της συγκεκριμένης ελπιδοφόρας νέας τεχνολογίας.

© 2015 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: συνδεδεμένα δεδομένα, ψηφιακές βιβλιοθήκες, RDF, ιστός δεδομένων, σημασιολογικός ιστός

doi:

Abstract

Linked Data represents a novel technology that has emerged in the World Wide Web landscape during the last few years and is already mentioned and applied in diverse domains, such as electronic government, the financial sector, biomedicine and mass media. The application of Linked Data can be extremely advantageous for the library domain and there is already a related global trend in seizing this opportunity. This paper attempts an introduction to the Linked Data movement and related technologies, investigates the benefits arising from the application of such technologies in the library domain and proposes some necessary steps for the adoption of this new promising technology.

© 2015 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: linked data, digital libraries, RDF, web of data, semantic web

1. Εισαγωγή

Ένας από τους πρωταρχικούς λόγους δημιουργίας του Διαδικτύου ήταν ο διαμοιρασμός πληροφορίας μεταξύ απομακρυσμένων συστημάτων. Ο Παγκόσμιος Ιστός, όπως τον γνωρίζουμε έως σήμερα, έχει δομηθεί σε πρωτόκολλα και τεχνολογίες Διαδικτύου, όπως το πρωτόκολλο HTTP που προδιαγράφει την επικοινωνία μεταξύ κατανεμημένων συστημάτων.

Βασική μονάδα του Παγκόσμιου Ιστού θεωρείται η ιστοσελίδα, η οποία κατά κύριο λόγο προορίζεται για ανάγνωση και επεξεργασία από τους χρήστες. Υπ' αυτό το πρίσμα, ο Παγκόσμιος Ιστός είναι απλώς ένα δίκτυο εγγράφων το οποίο δημιουργείται από τους συνδέσμους που ενώνουν τα έγγραφα-ιστοσελίδες μεταξύ τους. Για την αναζήτηση και εύρεση συγκεκριμένης πληροφορίας ο χρήστης πρέπει να πλοηγηθεί από έγγραφο σε έγγραφο ακολουθώντας τους συνδέσμους, να εξαγάγει από τα έγγραφα τα απαραίτητα δεδομένα και να τα συνδυάσει χειροκίνητα με δεδομένα από άλλα έγγραφα. Τα τελευταία χρόνια η διαδικασία έχει απλοποιηθεί εν μέρει, λόγω της αυξανόμενης διαθεσιμότητας προγραμματιστικών διεπαφών που επιτρέπουν την ανάκτηση δεδομένων σε μορφή εύκολα επεξεργάσιμη μέσω γλωσσών προγραμματισμού, ευνοώντας την ανάπτυξη καινοτόμων εφαρμογών που συνδυάζουν δεδομένα διαφορετικής προέλευσης. Ωστόσο, ο τρόπος λειτουργίας του Παγκόσμιου Ιστού ως ενός ιστού εγγράφων (web of documents) θέτει όρια στην αξιοποίηση του δυναμικού και των ευκαιριών που προσφέρει ο τεράστιος ανεπεξέργαστος όγκος δεδομένων που είναι διαθέσιμα στο Διαδίκτυο.

Αυτός είναι και ο λόγος που ο εμπνευστής του Παγκόσμιου Ιστού, Tim Berners-Lee, προωθεί εδώ και περισσότερο από μία δεκαετία (Berners-Lee, Hendler & Lassila, 2001) την ιδέα ενός ιστού δεδομένων (web of data) ή Σημασιολογικού Ιστού (Semantic Web), όπου πλέον το έγγραφο παύει να συνιστά τη βασική μονάδα. Στο Σημασιολογικό Ιστό το έγγραφο αντικαθίσταται από την έννοια ή οντότητα, που μπορούν να περιγραφούν με δομημένο τρόπο και να συνδεθούν με άλλες οντότητες, συγκροτώντας με αυτόν τον τρόπο ένα γιγάντιο παγκόσμιο δίκτυο ή γράφο εννοιών και δεδομένων. Δηλαδή, ο Σημασιολογικός Ιστός θεμελιώνεται στις ίδιες τεχνολογίες και πρωτόκολλα που χρησιμοποιεί και ο Παγκόσμιος Ιστός, και, επιπρόσθετα, μέσω νέων προτύπων, επιτρέπει την περιγραφή και διαχείριση δεδομένων που δομούνται σε μορφή γράφου.

Στο παρόν άρθρο θα παρουσιαστούν τα Συνδεδεμένα Δεδομένα (Linked Data), δηλαδή *δεδομένα δημοσιευμένα στον Ιστό σύμφωνα με συγκεκριμένες πρακτικές, ώστε να μπορούν να συνδεθούν μεταξύ τους και να δημιουργήσουν ένα δίκτυο δεδομένων*, καθώς και τα πρότυπα και οι τεχνολογίες στις οποίες αυτά βασίζονται (Ενότητα 2). Επίσης, θα αναλυθούν οι ωφέλειες της υιοθέτησής τους στο χώρο των Βιβλιοθηκών (Ενότητα 3) και θα προταθούν μέθοδοι παραγωγής Συνδεδεμένων Δεδομένων από υπάρχοντα δεδομένα (Ενότητα 4).

2. Συνδεδεμένα δεδομένα

Η τρέχουσα ενότητα αποτελεί μια εισαγωγή στα θεμελιώδη πρότυπα του Σημασιολογικού Ιστού και στην έννοια των Συνδεδεμένων Δεδομένων. Όπως αναφέρθηκε και στην ενότητα 1, η βασική δομική μονάδα του Παγκόσμιου Ιστού είναι το *έγγραφο* (document). Οι πρωταρχικές τεχνολογίες στις οποίες δομείται ο Παγκόσμιος Ιστός είναι το πρωτόκολλο HTTP (HyperText Transfer Protocol), ένα πρότυπο επικοινωνίας για τη μεταφορά εγγράφων στον Ιστό, καθώς και η γλώσσα HTML (HyperText Markup Language), η οποία καθορίζει τη δομή, το περιεχόμενο και την παρουσίαση ενός εγγράφου. Ένα έγγραφο HTML μπορεί να περιέχει *συνδέσμους* (links) προς άλλα έγγραφα, τα οποία αναγνωρίζονται μέσω του URL (Uniform Resource Locator) τους, το οποίο καθορίζει την τοποθεσία τους στον Ιστό. Έτσι, ο Παγκόσμιος Ιστός μπορεί να ιδωθεί ως ένας ιστός ή ένα δίκτυο από έγγραφα HTML. Μάλιστα, οι πρώτες εκδόσεις σε HTML δεν παρείχαν ικανοποιητικούς μηχανισμούς για τη δομημένη περιγραφή των περιεχομένων ενός εγγράφου και τη σύνδεση αυτών μεταξύ τους, αλλά οδηγίες κυρίως για την οπτική αναπαράσταση του εγγράφου. Έτσι, ο χρήστης, είτε για να αναζητήσει μια συγκεκριμένη πληροφορία (π.χ. το ωράριο ενός καταστήματος) είτε για να πραγματοποιήσει μια συγκριτική μελέτη, οφείλει πρώτα να πλοηγηθεί στα κατάλληλα έγγραφα και να τα διαβάσει, ώστε να εντοπίσει τις απαραίτητες πληροφορίες, και, εν συνεχεία μόνος του να επεξεργαστεί τις εν λόγω πληροφορίες ή/και να τις συνδυάσει χειροκίνητα.

Ο εμπνευστής του Παγκόσμιου Ιστού, Sir Tim Berners-Lee, αναγνωρίζοντας τις εγγενείς αδυναμίες του Ιστού, οι οποίες δυσχεραίνουν την επεξεργασία από προγραμματιστικές διαδικασίες της πληροφορίας που υπάρχει σε μορφή HTML εγγράφων, καθώς και την αυτοματοποίηση συνηθισμένων λειτουργιών τις οποίες αναγκάζονται να πραγματοποιούν χειροκίνητα οι χρήστες, συνέλαβε την έννοια ενός Σημασιολογικού Ιστού (Semantic Web) ή ενός ιστού δεδομένων (web of data). Στο Σημασιολογικό Ιστό παρέχεται η δυνατότητα αυστηρής, δομημένης περιγραφής και σύνδεσης, όχι πλέον σε επίπεδο εγγράφου, αλλά σε επίπεδο εννοιών και οντοτήτων. Κατ' αναλογία με την έννοια του URL, κεντρικό ρόλο στον ιστό δεδομένων διαδραματίζει η έννοια του URI (Uniform Resource Identifier), ενός μοναδικού αναγνωριστικού για οτιδήποτε (αντικείμενο, οντότητα ή έννοια) περιγράφεται στο Σημασιολογικό Ιστό, και συνιστά έννοια ευρύτερη του URL.

Στην πορεία υλοποίησης του οράματος του Σημασιολογικού Ιστού εμφανίστηκε το κίνημα των Συνδεδεμένων Δεδομένων (Linked Data) (Heath & Bizer, 2011), το οποίο απέκτησε αρκετή φήμη, τόση ώστε πλέον θεωρείται συνώνυμο του οράματος για μετάβαση σε ένα γνήσιο Σημασιολογικό Ιστό. Ο όρος Συνδεδεμένα

Δεδομένα (Linked Data) περιλαμβάνει ένα σύνολο βέλτιστων πρακτικών για τη δημοσίευση και διασύνδεση δομημένων δεδομένων στον Παγκόσμιο Ιστό.

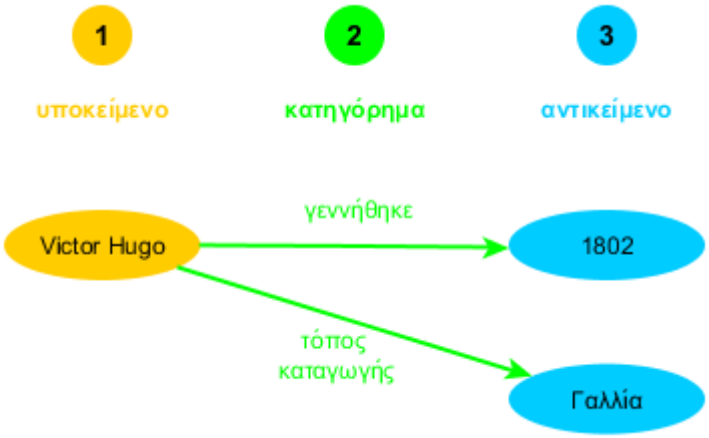
Οι τέσσερις (4) γενικές αρχές δημοσίευσης Συνδεδεμένων Δεδομένων είναι οι ακόλουθες (Berners-Lee, 2006):

1. Η χρήση URIs για την ονομασία οντοτήτων και την αναφορά σε αυτές (όπως ένα URL χρησιμοποιείται ως αναγνωριστικό ενός εγγράφου HTML)
2. Η χρήση URIs που βασίζονται στο πρωτόκολλο HTTP, ώστε αυτά να είναι προσβάσιμα μέσω γνωστών εργαλείων του Παγκόσμιου Ιστού
3. Κατά την προσπέλαση ενός URI, παροχή πρόσθετης πληροφορίας για την οντότητα στην οποία αυτό αναφέρεται
4. Ορισμός συνδέσμων προς άλλες οντότητες, οι οποίες επίσης αναγνωρίζονται με αντίστοιχα URIs

Κύρια συστατικά για την υλοποίηση αυτών των τεσσάρων (4) αρχών είναι το πρωτόκολλο HTTP, ως ενιαίος παγκόσμιος μηχανισμός πρόσβασης, καθώς και νέες τεχνολογίες, όπως το μοντέλο RDF για τη δομημένη περιγραφή οντοτήτων και η γλώσσα SPARQL για την αναζήτηση αυτών στον ιστό δεδομένων.

Το μοντέλο RDF (Resource Description Framework) είναι ένα μοντέλο περιγραφής δομημένης πληροφορίας το οποίο ακολουθεί τη δομή ενός γράφου και βασίζεται στη χρήση URIs για τη μονοσήμαντη αναφορά σε οντότητες. Με βάση τα εν λόγω χαρακτηριστικά του, το RDF ταιριάζει απόλυτα στη λογική του Σημασιολογικού Ιστού και των Συνδεδεμένων Δεδομένων, για το σκοπό αυτό άλλωστε αποτελεί το βασικό μοντέλο για την περιγραφή και αναπαράσταση δεδομένων στο πλαίσιο τού υπό ανάπτυξη ιστού δεδομένων. Το κύριο δομικό στοιχείο του RDF μοντέλου είναι η πρόταση (statement) ή τριάδα (triple)˙ εκφράζει μια συσχέτιση μεταξύ δύο πόρων, από τους οποίους ο πρώτος ονομάζεται *υποκείμενο* και ο δεύτερος αντικείμενο, ενώ το τρίτο συστατικό στοιχείο μιας πρότασης, το *κατηγόρημα*, περιγράφει τη φύση της συσχέτισης. Μια RDF πρόταση θα μπορούσε, για παράδειγμα, να εκφράζει το γεγονός ότι ο συγγραφέας Victor Hugo γεννήθηκε το έτος 1802.

Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό του RDF μοντέλου, που ήδη αναφέρθηκε, είναι η χρήση URIs ως αναγνωριστικών για τις οντότητες που περιγράφονται σε αυτό. Συνεπώς, στο προηγούμενο παράδειγμα RDF πρότασης, πρέπει να χρησιμοποιηθούν ξεχωριστά URIs που να περιγράφουν την οντότητα Victor Hugo, τη συσχέτιση «γεννήθηκε» και ενδεχομένως και το έτος 1802, προκειμένου να είναι σαφές ότι ο εν λόγω αριθμός αναφέρεται σε κάποια χρονολογία και δεν έχει άλλη σημασία. Άμεση συνέπεια της χρήσης URIs για το μονοσήμαντο προσδιορισμό εννοιών και οντοτήτων είναι το γεγονός ότι μια δεύτερη RDF πρόταση που αναφέρεται στην οντότητα Victor Hugo μπορεί να επαναχρησιμοποιήσει το URI της πρώτης. Με αυτόν τον τρόπο, μεμονωμένες RDF προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους δημιουργώντας ένα γράφο, όπως φαίνεται στην Εικόνα 1.

Εικόνα 1. *Παράδειγμα RDF γράφου σε αφηρημένη μορφή*

Είναι προφανές ότι ο παραπάνω γράφος μπορεί να επεκταθεί, συνδέοντας RDF προτάσεις που έχουν ως υποκείμενο ή αντικείμενό τους είτε τον κόμβο του έτους 1802 είτε τον κόμβο της Γαλλίας. Μια τέτοια πρόταση θα μπορούσε να αναφέρει ότι η Γαλλία (υποκείμενο) αποτελεί μέρος (κατηγόρημα) της Ευρώπης (αντικείμενο). Στο πλαίσιο του τρέχοντος άρθρου, κρίνεται άσκοπη μια πλήρης περιγραφή των χαρακτηριστικών του RDF μοντέλου, όπως και η εμβάθυνση σε τεχνικές λεπτομέρειες. Αρκεί μόνο να σημειωθεί ότι RDF γράφοι μπορούν να

κωδικοποιηθούν σε διάφορες μηχαναγνώσιμες μορφές (ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν οι Turtle, RDFa, RDF/XML), προσφέροντας ευελιξία στην προγραμματιστική επεξεργασία τους. Στο υπόλοιπο του άρθρου, θα αναπαριστώνται RDF τριάδες και γράφοι σύμφωνα με τη σύνταξη Turtle, η οποία είναι πιο συνοπτική από τη γραφική αναπαράσταση της Εικόνας 1. Ενδεικτικά, αγνοώντας προς το παρόν την εύρεση κατάλληλων URIs για καθένα από τα συστατικά στοιχεία του γράφου της Εικόνας 1, ο εν λόγω γράφος είναι ισοδύναμος με τις ακόλουθες δύο (2) τριάδες:

<Victor_Hugo> <γεννήθηκε> <1802>;
<έχει καταγωγή> <Γαλλία>.

Εντούτοις, ένας από τους καθοριστικούς παράγοντες για την παραγωγή Συνδεδεμένων Δεδομένων υψηλής ποιότητας είναι η επιλογή και χρήση των URIs που αντιστοιχούν σε καθένα από τα συστατικά μιας RDF τριάδας. Τα πλεονεκτήματα της επαναχρησιμοποίησης δημοφιλών URIs για την αναφορά σε οντότητες και συσχετίσεις είναι προφανή: αφενός επιτρέπουν τη σύνδεση απομονωμένων RDF γράφων και αφετέρου διευκολύνουν τη σημασιολογική διαλειτουργικότητα γράφων που έχουν προέλθει από διαφορετικές πηγές. Μέχρι στιγμής έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες δημιουργίας Συνδεδεμένων Δεδομένων, με την ανάπτυξη αρκετών λεξιλογίων που καλύπτουν πολλές Θεματικές Περιοχές, μεταξύ άλλων και τις Βιβλιοθήκες. Ειδικότερα για το βιβλιοθηκονομικό τομέα ενδιαφέροντος, τα εν λόγω λεξιλόγια μπορούν να διακριθούν σε *λεξιλόγια τιμών* (value vocabularies) και σε *σύνολα στοιχείων μεταδεδομένων* (metadata element sets) (Baker et al., 2011).

Τα λεξιλόγια τιμών αποτελούν σύνολα δεδομένων που ορίζουν οντότητες και έννοιες που χρησιμοποιούνται σε βιβλιοθηκονομικές εγγραφές, όπως πρόσωπα, θέματα και τοποθεσίες. Λεξιλόγια τιμών θεωρούνται μεταξύ άλλων οι θησαυροί και οι ταξινομίες όρων, καθώς και οι κατάλογοι καθιερωμένων όρων. Γνωστά παραδείγματα λεξιλογίων διαθέσιμων σε μορφή Συνδεδεμένων Δεδομένων αποτελούν οι θεματικοί όροι της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου (LCSH), το δεκαδικό σύστημα ταξινόμησης Dewey (DDC), το διεθνές αρχείο καθιερωμένων όρων VIAF και η γεωγραφική βάση δεδομένων GeoNames.

Ενώ τα λεξιλόγια τιμών αποτελούν, κατά κάποιον τρόπο, ευρετήρια URIs που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε στη θέση υποκειμένου είτε αντικειμένου μιας RDF τριάδας, τα σύνολα στοιχείων μεταδεδομένων είναι σύνολα κλάσεων και ιδιοτήτων˙ μάλιστα οι ιδιότητες είναι αυτές που χρησιμοποιούνται στη θέση του κατηγορήματος μιας RDF τριάδας. Στον ευρύτερο χώρο του Σημασιολογικού Ιστού τα σύνολα στοιχείων μεταδεδομένων είναι γνωστά και *ως οντολογίες* (ontologies). Μια οντολογία αποτελεί την αυστηρή περιγραφή μιας Θεματικής Περιοχής και, εκτός από σύνολα κλάσεων και ιδιοτήτων, μπορεί επίσης να περιέχει και ταξινομίες κλάσεων και ιδιοτήτων, καθώς και αξιώματα που πρέπει να ικανοποιούν οι εν λόγω κλάσεις και ιδιότητες. Οι οντολογίες μπορούν να εκφραστούν σε γλώσσες αναπαράστασης γνώσης, όπως η RDFS (Brickley & Guha, 2014) και η OWL (Hitzler, Krötzsch, Parsia, Patel-Schneider, & Rudolph, 2012), γλώσσες διαφορετικής εκφραστικότητας ωστόσο. Η χρήση όρων οντολογιών σε RDF γράφους καθιστά δυνατή την εφαρμογή συλλογισμού (reasoning) για την εξαγωγή νέων RDF προτάσεων που συνάγονται από τις ρητά δηλωθείσες προτάσεις και για τον έλεγχο της συνέπειας ενός RDF γράφου με βάση τα αξιώματα των εμπλεκόμενων οντολογιών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα οντολογιών που χρησιμοποιούνται από τις Βιβλιοθήκες είναι τα εξής: Dublin Core, SKOS (Simple Knowledge Organization System), BIBO (Bibliographic Ontology) και FOAF (Friend of a Friend).

Η γνώση των υπαρχόντων διαθέσιμων λεξιλογίων είναι απαραίτητη για τους επιστήμονες πληροφόρησης ή τους μηχανικούς γνώσης - που καλούνται να μετατρέψουν υπάρχοντα σύνολα δεδομένων σε RDF γράφους, συντελώντας στη δημιουργία πραγματικά Συνδεδεμένων Δεδομένων υψηλής ποιότητας, τα οποία μπορούν άμεσα να ενσωματωθούν στο παγκόσμιο Σύννεφο Ανοικτών Συνδεδεμένων Δεδομένων (Linked Open Data Cloud). Έως σήμερα καταγράφονται αρκετά παραδείγματα ευρωπαϊκών Βιβλιοθηκών που έχουν υιοθετήσει τη φιλοσοφία των Συνδεδεμένων Δεδομένων, αποτελώντας παράδειγμα και οδηγό για τις ελληνικές Βιβλιοθήκες. Άξια αναφοράς είναι τα παραδείγματα της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Σουηδίας (Malmsten, 2008), της Γερμανικής Εθνικής Βιβλιοθήκης (http://www.dnb.de/EN/lds), της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ισπανίας (Vila-Suero & Gomez-Perez, 2013), καθώς και της Βρετανικής Βιβλιοθήκης (http://bnb.data.bl.uk/), οι οποίες δημοσιεύουν τους βιβλιογραφικούς καταλόγους τους και τα αρχεία καθιερωμένων όρων τους - θεματικούς όρους και πρόσωπα - σε μορφή Συνδεδεμένων Δεδομένων, υιοθετώντας σε γενικές γραμμές τη διαδικασία που σκιαγραφείται στην Ενότητα 4.

3. Οφέλη για Βιβλιοθήκες

Η τεχνολογία των Συνδεδεμένων Δεδομένων εμφανίζει από τη φύση της ποικίλα πλεονεκτήματα, τόσο για τον ιδιοκτήτη δεδομένων που αποφασίζει να τα δημοσιεύσει σε μορφή Συνδεδεμένων Δεδομένων όσο και για τον τελικό

χρήστη, ο οποίος τα καταναλώνει και τα εκμεταλλεύεται. Παραδείγματος χάριν, ο πρώτος μπορεί να επιτύχει με μικρό κόστος ολοκλήρωση και σύνδεση των δεδομένων του με εξωτερικά ετερογενή -δομημένα, ημιδομημένα και αδόμητα- σύνολα δεδομένων, ενώ η υιοθέτηση του RDF μοντέλου για την περιγραφή των δεδομένων μιας εφαρμογής παρέχει ευέλικτη μοντελοποίηση ενός δεδομένου τομέα ενδιαφέροντος και εύκολη ενημέρωση του σχήματος οργάνωσης των δεδομένων της εφαρμογής. Όσον αφορά στο χρήστη-καταναλωτή Συνδεδεμένων Δεδομένων, εκμεταλλευόμενος τη χρήση URI για τον μονοσήμαντο προσδιορισμό οντοτήτων και την ύπαρξη συνδέσμων μεταξύ σχετικών δεδομένων αποφεύγει σε μεγάλο βαθμό τις χρονοβόρες και επίπονες διαδικασίες εύρεσης αντιστοιχιών μεταξύ διαφορετικών συνόλων δεδομένων και ανακάλυψης νέων συνόλων δεδομένων.

Πλέον των προαναφερθέντων πλεονεκτημάτων τους, τα Συνδεδεμένα Δεδομένα κρίνονται επωφελή και για τις Βιβλιοθήκες, γεγονός που έχει διεθνώς αναγνωριστεί τα τελευταία χρόνια (Alemu, Stevens, Ross, & Chandler, 2012), (Byrne & Goddard, 2010), (Dunsire & Willer, 2010). Τα οφέλη που υπόσχονται τα Συνδεδεμένα Δεδομένα αφορούν όχι μόνο στις Βιβλιοθήκες ως οργανισμούς, αλλά και σε μεμονωμένα άτομα, όπως σε βιβλιοθηκονόμους, προγραμματιστές, ερευνητές και φοιτητές (Baker et al., 2011). Συγκεκριμένα, η αποτύπωση των μεταδεδομένων των Βιβλιοθηκών σε μορφή Συνδεδεμένων Δεδομένων καθιστά ευκολότερη την ανακάλυψη των τεκμηρίων της από ενδιαφερόμενους χρήστες. Όπως αναφέρθηκε και στην Ενότητα 1, ο Σημασιολογικός Ιστός αποτελεί μια επέκταση του Παγκόσμιου Ιστού, όπου τα δεδομένα αποκτούν δομημένη περιγραφή με αυστηρά καθορισμένο νόημα. Τα εν λόγω δομημένα δεδομένα, που συχνά προστίθενται σε υπάρχοντα έγγραφα Ιστού μέσω γλωσσών σημασιολογικής επισημείωσης, όπως η RDFa και τα μικροδεδομένα, λαμβάνονται συνήθως υπόψη από τους αλγορίθμους υπολογισμού συνάφειας των μηχανών αναζήτησης και βελτιώνουν τη θέση στην οποία εμφανίζεται ένα έγγραφο στα αποτελέσματα μιας αναζήτησης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την **αύξηση της ορατότητας των τεκμηρίων των Βιβλιοθηκών που δημοσιεύουν τους πόρους τους με τη μορφή Συνδεδεμένων Δεδομένων**, ενισχύοντας την παρουσία τους στον Παγκόσμιο Ιστό και προσελκύοντας νέους χρήστες. Επίσης, για τους ίδιους τους τελικούς χρήστες η ύπαρξη Συνδεδεμένων Δεδομένων προσφέρει προχωρημένες δυνατότητες πλοήγησης -μέσω σύνδεσης των τεκμηρίων των Βιβλιοθηκών με εξωτερικές υπηρεσίες όπως η Wikipedia - και ανακάλυψης των πόρων εκείνων που καλύπτουν τις πληροφοριακές ανάγκες τους.

Παράλληλα, το χαρακτηριστικό της εύκολης διασύνδεσης δεδομένων από διαφορετικές πηγές προσφέρει στις Βιβλιοθήκες τη **δυνατότητα να βελτιώσουν σημαντικά την ποιότητα των μεταδεδομένων τους.** Ένας δεδομένος πόρος μπορεί πλέον να περιγραφεί σε συνεργασία με άλλες Βιβλιοθήκες και να συνδεθεί με δεδομένα που προέρχονται από άλλες κοινότητες ή ακόμα και άτομα. Με αυτόν τον τρόπο, αναδεικνύεται για τις Βιβλιοθήκες η ευκαιρία να προσφέρουν στους χρήστες τους περιγραφές καλύτερης ποιότητας και λεπτομέρειας, μετασχηματίζοντας τον παραδοσιακό τρόπο καταλογογράφησης, ο οποίος παράγει αυτόνομες μεμονωμένες περιγραφές τεκμηρίων, σε ένα συμμετοχικό μοντέλο επαναχρησιμοποίησης πληροφορίας που έχει δημοσιευθεί από εξωτερικούς οργανισμούς και άτομα. Αυτό το νέο μοντέλο καταλογογράφησης θα αποφέρει σημαντικά οφέλη και στο σύνολο των βιβλιοθηκονόμων, οι οποίοι θα είναι ελεύθεροι πλέον να εστιάζουν στον τομέα στον οποίο ειδικεύονται, χωρίς να χρειάζεται να τεκμηριώνουν εξ αρχής πόρους που έχουν ήδη τεκμηριωθεί επιτυχημένα από τρίτους.

Επίσης, τα Συνδεδεμένα Δεδομένα ανοίγουν νέους δρόμους για την **ανάπτυξη καινοτόμων εφαρμογών** που συνδυάζουν τα βιβλιοθηκονομικά δεδομένα με άλλα ανοικτά σύνολα δεδομένων και προσφέρουν μια διαφορετική οπτική στα πρώτα, τα οποία μέχρι σήμερα ήταν διαθέσιμα μόνο μέσω των ολοκληρωμένων βιβλιοθηκονομικών συστημάτων στα οποία είναι αποθηκευμένα. Ανοίγοντας τα δεδομένα τους και προσφέροντάς τα σε μια μηχαναγνώσιμη, εύκολα επεξεργάσιμη μορφή, οι Βιβλιοθήκες ενσωματώνουν τα δεδομένα τους στον Παγκόσμιο Ιστό, όπου μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν από εφαρμογές και να αξιοποιηθούν με μη αναμενόμενους τρόπους. Για παράδειγμα, ο συνδυασμός των δεδομένων δανεισμού μιας Βιβλιοθήκης με γεωχωρικά δεδομένα και δεδομένα δρομολογίων αστικών συγκοινωνιών θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από μια εφαρμογή που προτείνει σε φοιτητές τη συντομότερη διαδρομή για την απόκτηση ενός συγκεκριμένου βιβλίου. Τέτοιες εφαρμογές αυξάνουν την ορατότητα των τεκμηρίων των Βιβλιοθηκών και συντελούν στην αύξηση της αναγνωρισιμότητάς τους.

Η εισαγωγή της τεχνολογίας των Συνδεδεμένων Δεδομένων στο χώρο των Βιβλιοθηκών μειώνει, επίσης, και την εξάρτηση από πρωτόκολλα και πρότυπα που συναντώνται αποκλειστικά στη βιβλιοθηκονομία (π.χ. Z39.50, SRU/SRW) και απαιτούν ειδικές γνώσεις από την πλευρά των προγραμματιστών. Αντίθετα, τα Συνδεδεμένα Δεδομένα βασίζονται σε ευρέως διαδεδομένες τεχνολογίες Ιστού, με αποτέλεσμα οι προγραμματιστές να έχουν ευκολότερο έργο, αλλά και οι ίδιες οι Βιβλιοθήκες να διαθέτουν περισσότερες επιλογές για τη στελέχωση του τεχνικού προσωπικού τους. Για τον ίδιο λόγο, **μειώνεται η εξάρτηση των Βιβλιοθηκών από εξειδικευμένα λογισμικά**, καθώς μπορούν πλέον να καταφεύγουν σε λογισμικά που χρησιμοποιούνται ευρύτερα στον Ιστό, πολλά εκ των οποίων είναι ελεύθερα και ανοικτού κώδικα.

4. Παραγωγή Συνδεδεμένων Δεδομένων

Η παραγωγή και συντήρηση Συνδεδεμένων Δεδομένων είναι μια διαδικασία με ιδιαιτερότητες, απαιτεί δηλαδή την εφαρμογή μιας δομημένης μεθοδολογίας, όπως αυτήν του κύκλου ζωής Συνδεδεμένων Δεδομένων (Auer et al., 2012), όπου ορίζεται μια επαναληπτική διαδικασία οκτώ (8) σταδίων για την παραγωγή Συνδεδεμένων Δεδομένων υψηλής ποιότητας. Στην τρέχουσα ενότητα παρουσιάζεται η ακολουθία των σημαντικότερων βημάτων που απαιτούνται για τη μετατροπή βιβλιογραφικών -και όχι μόνο- δεδομένων σε Συνδεδεμένα Δεδομένα. Τα βήματα αυτά είναι:

1. Επιλογή και μοντελοποίηση των δεδομένων
2. Μετασχηματισμός σε μορφή RDF
3. Εύρεση συνδέσμων
4. Δημοσίευση Συνδεδεμένων Δεδομένων

Βήμα 1ο (Επιλογή και μοντελοποίηση των δεδομένων): Το στάδιο του σχεδιασμού, το οποίο περιλαμβάνει όλες τις απαραίτητες προεργασίες που προηγούνται της φάσης του μετασχηματισμού σε μορφή RDF, είναι ιδιαίτερης σημασίας για την παραγωγή Συνδεδεμένων Δεδομένων. Στο εν λόγω στάδιο πρέπει κατ' αρχήν να αναγνωριστούν τα σύνολα δεδομένων που θα καταστούν διαθέσιμα ως Συνδεδεμένα Δεδομένα. Για παράδειγμα, μια ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη μπορεί να επιλέξει να μετατρέψει μόνο το βιβλιογραφικό της κατάλογο σε Συνδεδεμένα Δεδομένα και να συνεχίσει να διαθέτει τα μεταδεδομένα της γκρίζας βιβλιογραφίας αποκλειστικά μέσω του Αποθετηρίου της. Ένας κρίσιμος παράγοντας που επηρεάζει την απόφαση για το αν θα συμπεριληφθεί ένα σύνολο δεδομένων στη διαδικασία μετατροπής αφορά στα πνευματικά δικαιώματα των συγκεκριμένων δεδομένων, καθώς και στα θέματα προσωπικών δεδομένων που πιθανώς απορρέουν από αυτά. Αφενός είναι κρίσιμη η διασαφήνιση των πνευματικών δικαιωμάτων, έτσι ώστε να δηλωθεί ρητά η άδεια χρήσης η οποία θα διέπει τα RDF δεδομένα και να μην υπάρχουν ενδοιασμοί από τους δυνητικούς καταναλωτές τους, αφετέρου θα πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα ώστε να εξαιρεθούν από το στάδιο της μετατροπής ευαίσθητα δεδομένα.

Σε αυτό το στάδιο εντάσσεται και η μοντελοποίηση των επιλεγμένων δεδομένων σε RDF, η οποία περιλαμβάνει την επιλογή κατάλληλων οντολογιών που ταιριάζουν στη φύση των υπό εξέταση δεδομένων, καθώς και τον καθορισμό μιας ενιαίας μορφής που θα ακολουθούν τα URIs των νέων οντοτήτων. Στις σχετικές βιβλιογραφικές οντολογίες που ήδη αναφέρθηκαν στην Ενότητα 2 μπορούν, επίσης, να προστεθούν τα MADS/RDF, RDA, BIBFRAME, καθώς και η οικογένεια οντολογιών SPAR. Η επαναχρησιμοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων όρων από γνωστές θεματικές οντολογίες στον παραγόμενο RDF γράφο διευκολύνει πολύ την άμεση ολοκλήρωση με βιβλιογραφικά RDF δεδομένα από εξωτερικούς παρόχους και την κατανόηση της σημασιολογίας του RDF γράφου από χρήστες -ανθρώπους και μηχανές- που επιθυμούν να τον επεξεργαστούν. Σε ό, τι αφορά στην επιλογή ενιαίας πολιτικής για τη δομή των παραγόμενων URIs είναι επιθυμητό να ακολουθούνται τα επιτυχημένα παραδείγματα εφαρμογής και βέλτιστες πρακτικές από το χώρο του Σημασιολογικού Ιστού (Dodds & Davis, 2012; Sauermann & Cyganiak, 2008).

Βήμα 2ο (Μετασχηματισμός σε μορφή RDF): Μετά την επιλογή των συνόλων δεδομένων και τη θεωρητική μοντελοποίηση του RDF γράφου, ακολουθεί το πρακτικό στάδιο της μετατροπής των επιλεγμένων δεδομένων σε μορφή Συνδεδεμένων Δεδομένων. Το στάδιο αυτό είναι καθαρά προγραμματιστικό και η ροή εργασίας του διαφέρει ανάλογα με την εξεταζόμενη πηγή δεδομένων και το πρωτόκολλο επικοινωνίας με αυτή. Για παράδειγμα, στην περίπτωση που τα πρωτογενή δεδομένα είναι αποθηκευμένα σε μια σχεσιακή βάση δεδομένων, η εξαγωγή τους σε μορφή RDF μπορεί να γίνει με πολλά και διαφορετικά ώριμα εργαλεία, όπως τα D2RQ (Bizer & Seaborne, 2004), Virtuoso RDF Views (Blakeley, 2007) και Ontop (Rodriguez-Muro, Kontchakov & Zakharyaschev, 2013), ενώ στην περίπτωση που τα δεδομένα διατίθενται μέσω του πρωτοκόλλου OAI-PMH, μπορεί να χρησιμοποιηθεί το OAI2LOD εργαλείο (Haslhofer & Schandl, 2008). Αντίστοιχα, ανάλογα με τη μορφή των πρωτογενών δεδομένων, θα πρέπει να αναπτυχθεί η κατάλληλη προγραμματιστική διαδικασία για τη μετατροπή σε RDF γράφο.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, η διαδικασία μετατροπής σε RDF θα πρέπει να εκτελείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι ο παραγόμενος RDF γράφος θα είναι όσο το δυνατόν επικαιροποιημένος, προκύπτοντας από τις πιθανές ενημερώσεις των πρωτογενών δεδομένων. Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση των σχεσιακών βάσεων δεδομένων, όπου είναι δυνατή μια προσέγγιση «νοητού» RDF γράφου, ο οποίος ανά πάσα στιγμή αντικατοπτρίζει τα τρέχοντα περιεχόμενα μιας βάσης δεδομένων (Spanos, Stavrou & Mitrou, 2012).

Βήμα 3ο (Εύρεση συνδέσμων): Η μετατροπή σε RDF από μόνη της, χωρίς μέριμνα για την προσθήκη συνδέσμων προς άλλα σύνολα δεδομένων, οδηγεί απλώς στη δημιουργία απομονωμένων RDF γράφων. Το εν λόγω στάδιο χαρακτηρίζεται από την αυτόματη ή χειροκίνητη προσθήκη συνδέσμων, σύμφωνα με την 4η αρχή των Συνδεδεμένων Δεδομένων (Ενότητα 2), έτσι ώστε ο παραγόμενος RDF γράφος να συνδεθεί στο παγκόσμιο Σύννεφο Συνδεδεμένων Δεδομένων. Το πρώτο βήμα σε αυτό το στάδιο είναι η επιλογή των λεξιλογίων τιμών προς τα οποία θα αναζητηθούν σύνδεσμοι, όπως η DBPedia και τα υπόλοιπα λεξιλόγια που αναφέρθηκαν στην Ενότητα 2. Ο χειροκίνητος ορισμός συνδέσμων ενδείκνυται κυρίως για μικρά σύνολα δεδομένων με χαμηλό ρυθμό ενημέρωσης, ενώ για μεγαλύτερα σύνολα δεδομένων προτείνεται η αυτόματη ανακάλυψη αντιστοιχιών μέσω εργαλείων που προσπαθούν να εντοπίσουν λεξικολογικές και δομικές ομοιότητες μεταξύ οντοτήτων από διαφορετικά σύνολα δεδομένων. Δημοφιλή παραδείγματα των τελευταίων αποτελούν τα Silk (Volz, Bizer, Gaedke, & Kobilarov, 2009) και LIMES (Ngonga Ngomo & Auer, 2011).

Βήμα 4ο (Δημοσίευση Συνδεδεμένων Δεδομένων): Στόχος του τελευταίου σταδίου είναι η διαθεσιμότητα των παραχθέντων δεδομένων προκειμένου να μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν από χρήστες και εφαρμογές, σύμφωνα με την 3η αρχή των Συνδεδεμένων Δεδομένων που αναφέρθηκε στην Ενότητα 2. Βάσει αυτής, τα URIs των οντοτήτων που περιγράφονται στο νεο-παραχθέντα RDF γράφο θα πρέπει να είναι προσπελάσιμα μέσω του HTTP πρωτοκόλλου και να παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες για την οντότητα στην οποία αντιστοιχούν, στη μορφή που επιθυμεί ο χρήστης. Βέλτιστες πρακτικές για τη δημοσίευση Συνδεδεμένων Δεδομένων έχουν καταγραφεί στη βιβλιογραφία (Heath & Bizer, 2011), ενώ έχουν αναπτυχθεί και εργαλεία, όπως το Pubby, τα οποία προσφέρουν μια οπτική Συνδεδεμένων Δεδομένων πάνω από οποιονδήποτε RDF γράφο. Επίσης, είναι επιθυμητό τα τελικά Συνδεδεμένα Δεδομένα να είναι διαθέσιμα σε διάφορες μορφές (π.χ. ύπαρξη τελικού σημείου εκτέλεσης ερωτημάτων και διάθεση συνολικού RDF γράφου για offline επεξεργασία), ώστε να είναι σε θέση να καλύψουν τις προτιμήσεις όσο το δυνατόν περισσότερων χρηστών.

5. Συμπεράσματα

Στο παρόν άρθρο επιχειρήθηκε μια σύντομη εισαγωγή και επισκόπηση της τεχνολογίας των Συνδεδεμένων Δεδομένων, η χρήση των εφαρμογών της οποίας -σε ποικίλους τομείς- αυξάνεται στις μέρες μας σε συχνότητα και ένταση. Επίσης, εξετάστηκαν συνοπτικά τα κύρια στάδια παραγωγής Συνδεδεμένων Δεδομένων υψηλής ποιότητας από πρωτογενή βιβλιογραφικά δεδομένα, ενώ αναφέρθηκαν και ορισμένα από τα ζητήματα που χρειάζεται να ληφθούν υπόψη κατά τη μετάβαση σ' αυτά. Ειδικά για τις Βιβλιοθήκες, τα Συνδεδεμένα Δεδομένα προσφέρουν μια άριστη ευκαιρία αναβάθμισης της ποιότητας των δεδομένων τους και απόκτησης από μέρους τους περισσότερων χρηστών στον Παγκόσμιο Ιστό, ενώ παράλληλα συνιστούν μια πολλά υποσχόμενη, επωφελή και για το προσωπικό των Βιβλιοθηκών, πρακτική. Ως εκ τούτου, και κινούμενες στην κατεύθυνση ανάλογων πρωτοβουλιών από διεθνείς Βιβλιοθήκες στην Ευρώπη και αλλού, οι ελληνικές Βιβλιοθήκες έχουν καθήκον να υιοθετήσουν τη φερέλπιδα νέα τεχνολογία των Συνδεδεμένων Δεδομένων.

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

Alemu, G., Stevens, B., Ross, P., & Chandler, J. (2012). Linked Data for libraries: Benefits of a conceptual shift from library-specific record structures to RDF-based data models. *New Library World, 113*(11/22), 549–570.

Auer, S., Buhmann, L., Dirschl, C., Erling, O., Hausenblas, M., Isele, R., Lehmann, J., Martin, M., Mendes, P.N., van Nuffelen, B., Stadler, C., Tramp, S. & Williams, H. (2012). Managing the Life-Cycle of Linked Data with the LOD2 Stack. *Proceedings of the 11th International Semantic Web Conference (ISWC), 11-15 November 2012* (pp.1-16). Boston, USA.

Baker, T., Bermès, E., Coyle, K., Dunsire, G., Isaac, A., Murray, P., Panzer, M., Schneider, J., Singer, R., Summers, E., Waites, W., Young, J. & Zeng, M. (2011). *Library Linked Data Incubator Group Final Report*. Ανακτήθηκε 14 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.w3.org/2005/Incubator/lld/XGR-lld-20111025/

Berners-Lee, T., Hendler, J. & Lassila, O. (2001). The Semantic Web. *Scientific American, 284*(5), 28-37.

Berners-Lee, T. (2006). *Linked Data - Design Issues*. Ανακτήθηκε 14 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.w3.org/DesignIssues/LinkedData.html

Bizer, C. & Seaborne, A. (2004). D2RQ - Treating non-RDF Databases as Virtual RDF Graphs. Poster at the *3rd International Semantic Web Conference (ISWC), 7-11 November 2004*. Hiroshima, Japan.

Blakeley, C. (2007). *Virtuoso RDF Views – Getting Started Guide*. Ανακτήθηκε 14 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.openlinksw.co.uk/virtuoso/Whitepapers/pdf/Virtuoso_SQL_to_RDF_Mapping.pdf

Brickley, D. & Guha, R.V. (2014). *RDF Schema 1.1*. Ανακτήθηκε 14 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.w3.org/TR/rdf-schema/

Byrne, G. & Goddard, L. (2010). The Strongest Link: Libraries and Linked Data. *D-Lib Magazine, 16*(11-12). doi: 10.1045/november2010-byrne

Dodds, L. & Davis, I. (2012). *Linked Data Patterns*. Ανακτήθηκε 14 Οκτωβρίου, 2014, από http://patterns.dataincubator.org/book/

Dunsire, G. & Willer, M. (2010). Initiatives to make standard library metadata models and structures available to the Semantic Web. *Proceedings of World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly, 11-12 August 2010* (pp. 10-15). Gothenburg, Sweden.

Haslhofer, B., & Schandl, B. (2008). *The OAI2LOD Server: Exposing OAI-PMH metadata as linked data*. Ανακτήθηκε 14 Οκτωβρίου, 2014, από http://events.linkeddata.org/ldow2008/papers/03-haslhofer-schandl-oai2lod-server.pdf

Heath, T. & Bizer, C. (2011). *Linked Data: Evolving the Web into a Global Data Space*. San Rafael: Morgan & Claypool Publishers.

Hitzler, P., Krötzsch, M., Parsia, B., Patel-Schneider, P.F. & Rudolph, S. (2012). *OWL 2 Web Ontology Language Primer*. Ανακτήθηκε 14 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.w3.org/TR/owl2-primer

Malmsten, M. (2008). Making a library catalogue part of the Semantic Web. In J. Greenberg (Ed.), *Proceedings of the International Conference on Dublin Core and Metadata. Metadata for semantic and social applications, 22-26 September 2008* (pp. 146-152). Berlin: Universitätsverlag Göttingen.

Ngonga Ngomo, A.C. & Auer, S. (2011). LIMES - a time-efficient approach for large-scale link discovery on the web of data. In T. Walsh (Eds.), *Proceedings of the 22nd International Joint Conference on Artificial Intelligence (IJCAI), 16-11 July 2011* (pp. 2312-2317). AAAI Press. doi: 10.5591/978-1-57735-516-8/IJCAI11-385

Rodríguez-Muro, M., Kontchakov, R., & Zakharyaschev, M. (2013). Ontology-based data access: Ontop of databases. *Proceedings of the 12th International Semantic Web Conference (ISWC) Sydney, Australia, 21-25 October 2013* (pp. 558-573). Berlin Heidelberg: Springer. doi: 10.1007/978-3-642-41335-3_35

Sauermann, L. & Cyganiak, R. (2008). *Cool URIs for the Semantic Web*. Ανακτήθηκε 14 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.w3.org/TR/cooluris

Schreiber, G. & Raimond, Y. (2014). *RDF 1.1 Primer*. Ανακτήθηκε 14 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.w3.org/TR/rdf11-primer/

Spanos, D.-E., Stavrou, P. & Mitrou, N. (2012). Bringing relational databases into the Semantic Web: A survey, *Semantic Web Journal, 3*(2), 169–209. doi: 10.3233/SW-2011-0055

Vila-Suero, D. & Gomez-Perez, A. (2013). datos.bne.es and MARiMbA: an insight into library linked data. *Library Hi Tech, 31*(4), 575-601. doi: 10.1108/LHT-03-2013-0031

Volz, J., Bizer, C., Gaedke, M. & Kobilarov, G. (2009). Discovering and maintaining links on the web of data. *Proceedings of the 8th International Semantic Web Conference (ISWC)* (pp. 650-665). Washington DC, USA.

Δρ. Δημήτριος-Εμμανουήλ Σπανός

Ο Δρ. Δημήτριος-Εμμανουήλ Σπανός είναι ερευνητικός συνεργάτης στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Απέκτησε το δίπλωμα του μηχανικού και το διδακτορικό δίπλωμα από τη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του ΕΜΠ το 2005 και 2013 αντίστοιχα, και μεταπτυχιακό δίπλωμα στη Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA) από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών το 2007. Είναι μέλος της Κεντρικής Ομάδας Υποστήριξης του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και μέλος της ερευνητικής ομάδας Επικοινωνιών Πολυμέσων και Τεχνολογιών Παγκόσμιου Ιστού του ΕΜΠ. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εντοπίζονται στα πεδία του Σημασιολογικού Ιστού, Συνδεδεμένων Δεδομένων και αναπαράστασης γνώσης με έμφαση στην αντιστοιχία σχεσιακών βάσεων δεδομένων με οντολογίες και τη σημασιολογική αναζήτηση σε ψηφιακές βιβλιοθήκες. Εργασίες του έχουν παρουσιαστεί σε διεθνή συνέδρια και δημοσιευτεί σε διεθνή περιοδικά με κριτές, έχοντας συγκεντρώσει πάνω από 100 ετεροαναφορές. Είναι μέλος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας.

HEALJournal
Περιοδικό Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Εξαμηνιαία Επιστημονική Έκδοση
Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών
Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ)
http://healjournal.seab.gr

Η αξιοποίηση της σχολικής βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία και τον πληροφοριακό γραμματισμό: ένα διδακτικό παράδειγμα στο μάθημα της Ιστορίας

Ελένη Χ. Καραμανώλη[α]

[α]Υποψήφια Διδάκτωρ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ekaramanoli@edlit.auth.gr

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα φιλοδοξεί να παρουσιάσει τη σπουδαιότητα της ενσωμάτωσης της σχολικής βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία ως συμπληρωματικό και ενισχυτικό μέσο διδασκαλίας, το οποίο ενισχύει το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών και εξελίσσει το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα. Η βιβλιοθήκη αποτελεί μέσο και ακρογωνιαίο λίθο της ενεργούς αναζήτησης, καθώς προσφέρει στον μαθητή τη δυνατότητα να εξοικειωθεί με την αναζήτηση της πληροφορίας και σε άλλα μέσα εκτός του σχολικού εγχειριδίου. Επιπλέον, αποτελεί έναν μαθησιακό χώρο που προσφέρει εναλλακτικούς και ελκυστικούς τρόπους προσέγγισης της γνώσης, προσαρμοσμένο συγχρόνως στις ανάγκες των νεαρών χρηστών της. Επίσης, είναι ένα «φυσικό» εκπαιδευτικό περιβάλλον που ενθαρρύνει τους μαθητές για ανεξάρτητη έρευνα και ανακάλυψη, διευκολύνοντας τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών εντός και εκτός σχολείου. Ο μαθητής εκπαιδεύεται στην αναζήτηση, εύρεση, κριτική αξιολόγηση της πληροφορίας και, κατόπιν, στην αξιοποίησή της με αποτελεσματικό τρόπο, ώστε να καταστεί χρήσιμη για την έρευνά του, αποκτά με άλλα λόγια πληροφοριακό γραμματισμό που κρίνεται απαραίτητος για τις απαιτήσεις του 21ου αιώνα. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκε ο εκσυγχρονισμός των βιβλιοθηκών με στόχο να ανταποκρίνονται στις ψηφιακές προκλήσεις του αιώνα μας. Η ψηφιοποίηση βιβλίων, συλλογών αλλά και άλλου έντυπου υλικού, καθώς και η δημιουργία ψηφιακών βιβλιοθηκών διαφυλάσσει την πολιτιστική μας κληρονομιά και συμβάλλει αποφασιστικά στη διάδοση της γνώσης και της πληροφορίας που σήμερα συντελείται με καταιγιστικούς ρυθμούς. Τα πλεονεκτήματα από την ενσωμάτωση της βιβλιοθήκης στη διδακτική πράξη είναι πολλαπλά, τόσο για τον εκπαιδευτικό όσο και για τον μαθητή. Συγκεκριμένα, ο μαθητής μαθαίνει «πώς να μαθαίνει», πώς να διαχειρίζεται και να αξιοποιεί την εκάστοτε πληροφορία με τη διαδικασία της αυτομόρφωσης και ο διδάσκων αυξάνει τις πιθανότητες επίτευξης των διδακτικών του στόχων. Οι έρευνες έχουν αποκαλύψει ότι τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα είναι σπουδαία και για τους δύο. Επιπροσθέτως, δημιουργείται ένα σχολικό περιβάλλον ικανό να εφοδιάσει τους μαθητές με διά βίου εκπαιδευτικές δεξιότητες, απαραίτητες για την κοινωνία της πληροφορίας, και να διαμορφώσει ολοκληρωμένες προσωπικότητες και υπεύθυνους πολίτες. Η διδασκαλία ξεφεύγει από την παραδοσιακή της μορφή, η μονολιθική χρήση του ενός εγχειριδίου περιορίζεται, η στείρα αποστήθιση εγκαταλείπεται, και ο μαθητής αναλαμβάνει ενεργό ρόλο, καθώς διευρύνει τους ορίζοντές του αναζητώντας μόνος του τη γνώση και έτσι καλύπτοντας τις πληροφοριακές του ανάγκες.

© 2015 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: σχολικές βιβλιοθήκες, πληροφοριακός γραμματισμός, διδασκαλία και μάθηση

doi:

Abstract

This proposal aims to present the importance of integration of school library to education process as a supplemental and fortifier way of teaching that enhances the curriculum and also develops the existing educational system. The library forms the mean and the cornerstone of active research and gives the opportunity to get acquainted with the research of information in a different way in addition to the school textbook. It is a place of education that offers alternative and attractive ways to approach the knowledge adapted to the needs of its young users. It also provides a physical learning environment that encourages independent inquiry and discovery, facilitating the students' use of ICT within and beyond the school. Students are formed to access the information efficiently and effectively, to locate, to evaluate critically and competently and use accurately and creatively the needed information, in other words they gain information literacy that is necessary for the demands of 21st century. In that framework the modernization of libraries is achieved aiming to the correspondence of the digital challenges of our age. The digitization of books, collections but also other publications consulted for research constitutes digital libraries which preserve our cultural heritage and contribute decisively to the dissemination of knowledge and information that today spreads with amazing rate. The advantages of the integration of library to the education process are manifold not only for the teachers but also for the students. As far as students are concerned the benefits are remarkable because they "learn how to learn", how to handle and use efficiently the needed information in accordance with the procedure of auto didacticism and as for the teachers it increases the possibilities of achieving the teaching goals. As scientific researches have revealed, the educational results are notable both for teachers and students. In addition, it provokes a school environment that equips students with lifelong learning skills that are required to the society of information and shapes complete personalities and responsible citizens. This goes beyond the traditional way of teaching, the monolithic use of one course book is limited and the barren memorization is abandoned, students have an active role and broaden their horizons searching alone for information in order to cover up their information needs.

© 2015 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: school libraries, information literacy, teaching and learning

1. Πρόλογος

Πραγματοποιώντας μια ιστορική ανασκόπηση όσον αφορά τη δημιουργία των βιβλιοθηκών, σημειώνεται ότι οι πρώτες βιβλιοθήκες προέκυψαν από τις ανάγκες που ανέκυψαν με την ανακάλυψη της γραπτής γλώσσας. Ο κοινωνικός τους σκοπός παραμένει ο ίδιος μέχρι σήμερα, δηλαδή η διατήρηση της πληροφορίας και της γνώσης και η μετάδοσή τους στους μεταγενέστερους, η εκπαίδευση και η δημιουργικότητα (Chandler, 1965). Ανάλογα με το είδος της αρχής που τις υποστηρίζει διακρίνονται σε σχολικές, ακαδημαϊκές, δημόσιες και ειδικές. Η παρούσα έρευνα θα εστιαστεί στις σχολικές βιβλιοθήκες, με στόχο να παρουσιάσει τη σημασία τους στην εκπαιδευτική διαδικασία και την καταλυτική τους συμβολή στην απόκτηση του πληροφοριακού γραμματισμού. Ποιος είναι άραγε ο ρόλος μια σχολικής βιβλιοθήκης και τι σκοπό καλείται να εξυπηρετήσει στη σημερινή Κοινωνία της πληροφορίας και της παραγωγής γνώσης; Στα τέλη του 20ου αιώνα, συγκεκριμένα το 1999, το ΥΠΕΠΘ προχώρησε σε ρυθμίσεις στον τομέα των σχολικών βιβλιοθηκών καθιερώνοντας την αρχή «Κάθε Σχολείο και Βιβλιοθήκη», με αποτέλεσμα το 2000 να ιδρυθούν οι πρώτες 499 Σχολικές Βιβλιοθήκες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Ζάχος, 1999).

Στη συνέχεια αυτής της μελέτης θα συζητηθεί το πώς μπορεί η σχολική βιβλιοθήκη να ανταποκριθεί στις ανάγκες της κοινωνίας. Στο πλαίσιο αυτό είναι σκόπιμο να αναφερθεί ότι οι σχολικές βιβλιοθήκες πια συνδέονται με το κίνημα της προοδευτικής εκπαίδευσης, καθώς επιχειρείται το να γίνει το σχολείο μαθητοκεντρικό (student-centric, learner-centred), δηλαδή ο μαθητής, καλείται να αυτενεργεί, να θέτει ερωτήματα, να σχεδιάζει την έρευνα/δραστηριότητα και να αναζητά ατομικά ή ομαδικά τις απαντήσεις, συμβάλλοντας έτσι αποφασιστικά στην ολοκλήρωση της αποστολής του σχολείου, με άλλα λόγια στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων˙ γι' αυτόν ακριβώς το λόγο αποτελεί φυσική προέκταση της σχολικής πράξης (Δαρδανός, 2005). Με ποιον τρόπο όμως θα μπορούσε η βιβλιοθήκη να συμβάλλει στην επίτευξη αυτού του στόχου; Καταρχήν, οι πηγές και οι υπηρεσίες που προσφέρει δημιουργούν ευκαιρίες για μάθηση και βοηθούν στο να σχηματιστούν νέες ιδέες και προοπτικές που είναι βασικές (White, 2012) για την επιτυχή δράση στη σημερινή Κοινωνία της πληροφορίας και της γνώσης. Επίσης, εξοπλίζει τους μαθητές με διά βίου δεξιότητες αυτόεκπαίδευσης ή αναζήτησης της γνώσης, που αποτελούν το κλειδί για μια εκπαιδευμένη κοινωνία (Arahova & Kapidakis, n.d; Bundy, 2002), δεδομένου ότι αναπτύσσουν τη φαντασία τους και καθίστανται ικανοί να ζουν ως υπεύθυνοι πολίτες, σύμφωνα και με τις γενικές αρχές στα κείμενα επίσημων φορέων και οργανισμών ("School Library Manifesto", 1999; The school library and learning in the information landscape: guidelines for New Zealand schools", 2002).

2. Ο ρόλος των σχολικών βιβλιοθηκών

Η Σχολική Βιβλιοθήκη αποτελεί αναπόσπαστο μέσο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, προωθεί τη μάθηση και μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο για τους εκπαιδευτικούς, συμβάλλοντας αποτελεσματικά στην εξέλιξη της εκπαιδευτικής πράξης, εφόσον αποτελεί χώρο ενθάρρυνσης της έρευνας και επίλυσης προβλημάτων. Ταυτόχρονα υποστηρίζει και προωθεί τον γραμματισμό, από τα πρώτα στάδια της αναζήτησης, της αξιολόγησης και έως το τέλος της επιλογής της κατάλληλης σε κάθε περίπτωση πληροφορίας (Δαρδανός, 2005). Ένας από τους πιο βασικούς και καίριους ρόλους που καλείται να διαδραματίσει είναι η υποβοήθηση της διδασκαλίας με απώτερο σκοπό την πραγμάτωση ενός από τους ουσιαστικότερους στόχους του αναλυτικού προγράμματος του σχολείου, που είναι η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών. Ακόμα, προωθεί και καλλιεργεί τη συνήθεια για την ανάγνωση βιβλίων, ψυχαγωγεί και αποτελεί μια καλή συντροφιά στον ελεύθερο χρόνο, αναπτύσσει προσωπικότητες που σέβονται και εκτιμούν το περιβάλλον, την ιστορία και την πολιτιστική κληρονομιά (Boelens, 2012). Καθώς ο ρόλος του σχολείου έχει προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της εποχής, εκπαιδεύει πλέον τους μαθητές για ένα μέλλον με συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες και πληροφορίες (Bruce, 2004; Marcoux, 1999).

Η ένταξη της βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία κρίνεται χρήσιμη εάν όχι απαραίτητη, καθώς αποτελεί έναν αποτελεσματικό τρόπο εναλλακτικής εκπαιδευτικής πράξης, που με κατάλληλη αξιοποίηση μπορεί να αποδώσει τα μέγιστα. Η ενσωμάτωσή της στην εκπαιδευτική πράξη περιορίζει τη μετωπική διδασκαλία, προωθεί τη συνεργατική μάθηση και ενεργοποιεί τον μαθητή, ώστε να αναλάβει ενεργό ρόλο στη μάθηση μέσω της αναζήτησης της απαραίτητης πληροφορίας. Με αυτόν τον τρόπο αξιοποιούνται οι δυνατότητές του στον ύψιστο βαθμό και βελτιώνεται η ικανότητά του να αναλύει, να συνθέτει, να κρίνει, να δημιουργεί και να αξιολογεί. Σε μια, λοιπόν, μαθητοκεντρική διδακτική μέθοδο, που στοχεύει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, τη χρήση και αξιοποίηση διαφορετικού εκπαιδευτικού υλικού, την ανάπτυξη δεξιοτήτων αναζήτησης και προετοιμασίας για τη διά βίου μάθηση, η βιβλιοθήκη αποτελεί αναπόσπαστο μέρος (Pickering-Thomas Crow & Franklin, 2011; "School Libraries. Making a Difference", χ.η.).

Σ' αυτήν την περίπτωση η γνώση δομείται σταδιακά με πρωταγωνιστή τον μαθητή, αφού ο εκπαιδευτικός έχει συμβουλευτικό ρόλο και δρα ως συντονιστής της διαδικασίας. Ο μαθητής οικοδομεί ενεργά τη γνώση και αναπτύσσει μηχανισμούς αυτομόρφωσης, γίνεται ο ίδιος κυρίαρχος στη μαθησιακή διαδικασία και όχι παθητικός αποδέκτης της παρεχόμενης γνώσης. Επίσης, απολαμβάνει τη δημιουργική δράση και τον πειραματισμό με στόχο την ανεύρεση της κατάλληλης πληροφορίας μέσω της συνεργατικής και ανακαλυπτικής μάθησης. Ταυτόχρονα, αναπτύσσει ικανότητες και δεξιότητες μεθοδολογικού χαρακτήρα εστιασμένες στην κριτική σκέψη, και μ' αυτόν τον τρόπο εκπαιδεύεται σε ένα νέο τρόπο εργασίας (Ρουσομάνης, 2008).

3. Πληροφοριακός γραμματισμός – Σχολική βιβλιοθήκη

Ο ορισμός της πληροφοριακής παιδείας (information literacy) που έχει επικρατήσει στην Ευρώπη είναι αυτός που έχει καθοριστεί από την προεδρική επιτροπή για την πληροφοριακή παιδεία της Αμερικανικής Ένωσης Βιβλιοθηκών (ALA), σύμφωνα με τον οποίο η πληροφοριακή παιδεία συντελεί στην κατανόηση της αναγκαιότητας της πληροφορίας και παρέχει την ικανότητα εύρεσης, αξιολόγησης και χρήσης της καλύτερης και πλέον έγκυρης πληροφορίας με τρόπο αποτελεσματικό (ALA, 1989). Γενικότερα η πληροφοριακή παιδεία συνίσταται στον Οπτικό γραμματισμό (Visual literacy), στον γραμματισμό των Μέσων (Media literacy), στον γραμματισμό στη χρήση Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Computer literacy), και στον Δικτυακό γραμματισμό (Network literacy). Στην ελληνική βιβλιογραφία, αν και τείνει να επικρατήσει ο όρος «πληροφοριακή παιδεία», συναντάται και ο όρος «πληροφοριακός γραμματισμός» (Κωστάκη, 2001), πιστή μετάφραση του αγγλικού όρου.

Η κατάκτηση της πληροφοριακής παιδείας περιλαμβάνει τα εξής στάδια: Καταρχάς, ο μαθητής διατυπώνει το ερευνητικό ερώτημα και αναφέρει τις πιθανές πληροφορίες που απαιτείται να αναζητηθούν για την ολοκλήρωση της εργασίας. Έπειτα, ο εκπαιδευτικός ή ο βιβλιοθηκονόμος διδάσκει στρατηγικές αναζήτησης της πληροφορίας (information teaching strategies) παρουσιάζοντας στους μαθητές τις πιθανές πηγές πληροφορίας. Παράλληλα, τους καθοδηγεί στην αξιοποίηση των πιο κατάλληλων μέσων για να αντλήσουν τις χρήσιμες πληροφορίες. Ακολουθεί ο εντοπισμός και η πρόσβαση (location and access), καθώς σ' αυτό το στάδιο ο μαθητής εντοπίζει την πληροφορία και αποκτά πρόσβαση σ' αυτήν. Στη συνέχεια, ακολουθεί η χρήση της πληροφορίας (information use). Σ' αυτό το στάδιο ο μαθητής ασχολείται με την κάθε πηγή και προσπαθεί να διακρίνει τη χρήσιμη πληροφορία, εκείνη που του είναι απαραίτητη για τη δική του έρευνα. Έπεται η σύνθεση (synthesis) της πληροφορίας, στάδιο κατά το οποίο ο μαθητής συγκεντρώνει και συνθέτει τις πληροφορίες και παρουσιάζει τη δική του εργασία. Τελικό στάδιο είναι η αξιολόγηση (evaluation), κατά την οποία, ο μαθητής,

αφού έχει ολοκληρώσει τα παραπάνω βήματα, αξιολογεί την επάρκεια του υλικού, την ποιότητα καθώς και το αποτέλεσμα όλων των εργασιών, με απώτερο σκοπό την κατανόηση του φυσικού ή κοινωνικού φαινομένου, δηλαδή τη γνώση και την κριτική στάση (Eisenberg & Berkowitz, 1999˙ Ζαρβαλά 2006).

Ο μαθητής που έχει πληροφοριακή παιδεία γίνεται πληροφοριακά εγγράμματος, αποκτά πληροφοριακές δεξιότητες (information skills) και είναι σε θέση να αποφασίζει για τη φύση και την έκταση της πληροφορίας που χρειάζεται, να την αξιολογεί κριτικά και να διερευνά την προέλευσή της, αναπτύσσοντας έτσι όχι μόνο το γνωστικό του υπόβαθρο αλλά και ένα σύστημα αξιών (Campello & Abreu, 2005). Τέλος, οι μαθητές εκπαιδεύονται είτε ατομικά είτε ως μέλη της μαθητικής κοινότητας, ώστε να χρησιμοποιούν την πληροφορία αποτελεσματικά για να πετύχουν κάποιο συγκεκριμένο διδακτικό στόχο (Αναστασιάδου, Δημοπούλου & Στούμπη, 2007).

4. Ψηφιακή βιβλιοθήκη

Τα τελευταία χρόνια, ως επακόλουθο και απαίτηση της εποχής και της τεχνολογικής εξέλιξης, δημιουργήθηκαν οι ψηφιακές βιβλιοθήκες. Για τον όρο «ψηφιακή βιβλιοθήκη» έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί (Arms, 2000; Fox, 1993; Lesk; 1997; Waters, 1998), χωρίς ωστόσο να υπάρχει ένας πλήρης ορισμός, εξαιτίας της διαφοροποίησης των συστημάτων των ψηφιακών βιβλιοθηκών. Όλοι οι ερευνητές, όμως, συμφωνούν στο ότι πρόκειται για ένα χώρο οργάνωσης, παροχής και ανάκτησης της γνώσης, που δεν προσφέρει μόνο καινοτόμες στρατηγικές γα την εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά μπορεί να αποτελέσει και έναν καταλυτικό παράγοντα για τη βελτίωση του πληροφοριακού γραμματισμού, γιατί η αναζήτηση, η υποδοχή, η ανάκτηση και η διαχείριση της πληροφορίας αφορούν και τις δεξιότητες που έχουν οι μαθητές σε σχέση με τους υπολογιστές (Μπρίντεζη, 2006). Έρευνες έχουν δείξει ότι η βιβλιοθήκη, μέσα από τα εικονικά περιβάλλοντα μάθησης που παρέχει, βοηθά τόσο τον εκπαιδευτικό όσο και το μαθητή στην κατάκτηση της γνώσης, υποστηρίζοντας ταυτόχρονα τη συνεργατική μάθηση μέσα από τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης (Abdullah & Zainab, 2007; Ercegovac, 2012; Hyldegard 2011; Mills, Knezek & Wakefielf, 2013). Η ηλεκτρονική βιβλιοθήκη δεν είναι απλά χώρος συσσώρευσης πληροφοριών και υλικού, αλλά άμεσης και αλληλεπιδραστικής πρόσβασης στην πληροφορία, εφόσον δίνει στον χρήστη τη δυνατότητα να επιλέγει, να κατατάσσει, να επαναταξιθετεί και να επανασχηματοποιεί την πληροφορία (Κατσιρίκου & Μελετίου, 1997). Επιπλέον, οι βιβλιοθήκες δεν λειτουργούν μόνο ως τόπος συγγραφής και ως πηγή διδασκαλίας αλλά και ως περιβάλλον μάθησης, παρουσιάζοντας, περιγράφοντας ή παριστάνοντας σε ηλεκτρονική μορφή έργα που υφίστανται σε διάφορες μορφές (έντυπη, ηλεκτρονική, έργα ζωγραφικής, μουσεία κ.λπ.) (Σιώκη, 2002). Τέλος, είναι απαραίτητο να χρησιμοποιούν οι χρήστες τη βιβλιοθήκη για να έχουν πρόσβαση στο διαρκώς αυξανόμενο όγκο ηλεκτρονικών πηγών και υπηρεσιών (Ανδρέου, 2005).

5. Οφέλη από τη χρήση της βιβλιοθήκης

5.1. Για τους εκπαιδευτικούς

Η ενσωμάτωση της βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία έχει σημαντικά οφέλη για τους εκπαιδευτικούς, αφού εμπλουτίζεται η διαδικασία μάθησης και αυξάνονται οι πιθανότητες επίτευξης των διδακτικών στόχων. Μια έρευνα στο Πειραματικό Γυμνάσιο της Καλαμάτας, όπου έγινε χρήση της βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία, έδειξε ότι οι εκπαιδευτικοί ωφελήθηκαν ως προς το ότι άλλαξε ο παραδοσιακός και μονότονος ρόλος τους σε ρόλο καθοδηγητή-εμψυχωτή της διαδικασίας (Νικητή & Ψυχογυιοπούλου, 2011). Μία άλλη έρευνα υποστήριξε ότι επιτεύχθηκαν όλοι οι διδακτικοί στόχοι που είχε θέσει ο εκπαιδευτικός (Ψυχογυιοπούλου & Σόλαρης, 2005)˙ επιπρόσθετα, και άλλες έρευνες ανέδειξαν παρόμοια αποτελέσματα για τα οφέλη στους διδάσκοντες (Μπουλούμπασης, 2010˙ Ρουσομάνης, 2008). Γι' αυτό το λόγο είναι απαραίτητο να συνδεθεί η βιβλιοθήκη με το αναλυτικό πρόγραμμα, παρέχοντας υλικό που επιτρέπει στον μαθητή να εμπεδώσει καλύτερα τις διδασκόμενες ενότητες, προσφέροντας περισσότερες ερωτήσεις/ασκήσεις, πάντα με την επίβλεψη του διδάσκοντα, γιατί η πληροφόρηση είναι άφθονη και ελλοχεύει ο κίνδυνος αποπροσανατολισμού σε περίπτωση που ο μαθητής δεν έχει αναπτύξει σε ικανοποιητικό βαθμό την κριτική του σκέψη και τη δεξιότητα να διαχωρίζει τις ουσιώδεις πληροφορίες από τις ανούσιες ή τις επουσιώδεις για το εξεταζόμενο θέμα. Κατ' αυτόν τον τρόπο η βιβλιοθήκη καθίσταται κέντρο μάθησης που συμμετέχει στην εκπαιδευτική διαδικασία, χωρίς να μετατρέπεται ο χώρος σε αίθουσα παραδοσιακής διδασκαλίας (Σταύρου, 2001). Στα παραπάνω προστίθεται και η υποβοήθηση του μαθητή, ώστε να κυριαρχήσει στη σωρεία των πληροφοριών, μέσω της άσκησής του στον ορθό τρόπο χρήσης των βιβλίων και των ποικίλων πηγών, προκειμένου να τις αξιοποιήσει δημιουργικά (information processing). Έτσι, η μαθησιακή διαδικασία πραγματοποιείται μέσα από

τη θεωρία της επεξεργασίας της πληροφορίας «information processing theory», με την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και την απόκτηση δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων (Τσιμπόγλου & Παπαθεοδώρου, 2000). Οι εκπαιδευτικοί, τέλος, μπορούν να συγκεντρώσουν νέες πληροφορίες για το διδακτικό αντικείμενο και έτσι να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους.

5.2. Για τους μαθητές

Οι ανωτέρω έρευνες (Μπουλούμπασης, 2010˙ Νικητή & Ψυχογυιοπούλου, 2011˙ Ρουσομάνης, 2009˙ Ψυχογυιοπούλου & Σόλαρης, 2005) έδειξαν ότι η υποβοήθηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας από τη βιβλιοθήκη έχει αξιοσημείωτα οφέλη και για τους μαθητές. Καταρχήν, στο χώρο της βιβλιοθήκης εξοικειώνονται με πολλές και οργανωμένες πληροφορίες, αλλά και με τον ίδιο τον χώρο, όπου μπορούν να βρουν, εκτός από βιβλία, περιοδικά, CDs, βίντεο, υπολογιστές, εργαλεία χρήσιμα για την αναζήτηση της πληροφορίας. Επίσης, μαθαίνουν τις αρχές της πληροφοριακής οργάνωσης που χρησιμοποιεί η σχολική βιβλιοθήκη, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιούν τα ταξινομικά συστήματα για τη διευκόλυνσή τους. Επιπροσθέτως, εξοικειώνονται με διαφορετικές πηγές πληροφόρησης και εξασκούνται στο να τις χρησιμοποιούν επιλεκτικά. Επιπλέον, λαμβάνουν την καθοδήγηση που χρειάζονται από τον εκπαιδευτικό, ώστε να οδηγηθούν μόνοι τους στον εντοπισμό του απαιτούμενου υλικού. Γίνονται επιλεκτικοί και κριτικοί αναγνώστες (Frantsi, Kolu & Salminen, 2002) και διαμορφώνουν αυτόβουλα, μέσα από πολύπλευρες πηγές, τις γνώσεις και τις στάσεις τους για ποικίλα επιστημονικά και κοινωνικά ζητήματα. Η πιο σημαντική όμως λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης είναι η αποτελεσματική ανάκτηση της πληροφορίας, κατά την οποία οι μαθητές «μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν» (“learn how to learn”), δηλαδή πώς να αντιλαμβάνονται τη λειτουργία των πληροφοριακών συστημάτων και πώς να προσεγγίζουν την πολυπλοκότητα και την αναγκαιότητα της πληροφορίας (Δαρδανός, 2005˙ Doyle, 1994).

6. Εκπαιδευτικά αποτελέσματα

Με τη χρήση της βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία οι μαθητές μετατρέπονται σε ερευνητές της πληροφορίας και παραγωγούς γνώσης. Ποικίλες έρευνες έχουν τονίσει τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα από την ενσωμάτωση της βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία (Francis, Lance & Lietzau, 2010˙ Moskina, 2013˙ Varlejs, Stec & Kwon, 2014). Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές αναπτύσσουν δεξιότητες διαμόρφωσης και διατύπωσης ερωτημάτων (questioning skills) και έτσι καθίστανται δημιουργικοί και κριτικοί αναγνώστες. Ταυτόχρονα, εκπαιδεύονται σε έναν εναλλακτικό τρόπο μάθησης, καθώς χρησιμοποιούν τη βιβλιοθήκη και τις πηγές της για να ανακτήσουν μόνοι τους την πληροφορία. Ακόμα, μ’ αυτήν τη διεργασία τούς δίνεται η δυνατότητα να καλύψουν τυχόν γνωστικά κενά για το συγκεκριμένο θέμα. Επιπλέον, αναπτύσσουν και χρησιμοποιούν τις ερευνητικές τους ικανότητες αποτελεσματικά, καθώς προχωρούν σε προσεκτική επιλογή πληροφοριών, μαθαίνοντας έτσι να αναγνωρίζουν τα προβλήματα και να διατυπώνουν σχετικές ερωτήσεις προκειμένου να οδηγηθούν στη λύση τους. Τέλος, μαθαίνουν να λαμβάνουν και να αντιμετωπίζουν τις πληροφορίες κριτικά, εκπαιδεύονται μεθοδικά στο να συγκρίνουν και να αντιπαραθέτουν τις κεντρικές ιδέες των θεμάτων αλλά και τις σκέψεις που γεννιούνται σε άλλα μέλη της μαθητικής κοινότητας.

7. Επίλογος - Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, η αξιοποίηση της βιβλιοθήκης διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς οι μαθητές όχι μόνο μπορούν να αποκτήσουν πληροφοριακό γραμματισμό, αλλά ταυτόχρονα να αποτελούν το κέντρο της εκπαιδευτικής πράξης. Σ’ αυτό συμβάλλει και η προσαρμογή της βιβλιοθήκης στις νέες εξελίξεις της τεχνολογίας και στις απαιτήσεις της κοινωνίας μέσω της δημιουργίας ψηφιακών βιβλιοθηκών. Έτσι, στο σύγχρονο σχολείο οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί παύουν να είναι παγιδευμένοι στη δικτατορία του ενός και μοναδικού σχολικού εγχειριδίου, ενώ δημιουργείται παιδαγωγική ατμόσφαιρα που εξασφαλίζει αυτενέργεια και ελευθερία στη δράση του μαθητή˙ παράλληλα, καλλιεργούνται οι ικανότητές του για δημιουργική σκέψη και πράξη. Πολλοί εκπαιδευτικοί έχουν κατανοήσει την αξία της χρήσης των βιβλιοθηκών στη δημιουργική εκπαιδευτική διαδικασία και οραματίζονται οργανωμένες σχολικές βιβλιοθήκες με καταρτισμένους βιβλιοθηκονόμους, με διάφορες συλλογές και φιλόξενους χώρους (Αρβανίτη, Κυρίδης, Ντίνας & Σουλιώτης, 2003). Οι βιβλιοθήκες συνεχίζουν να λειτουργούν διατηρώντας την αρμονική συνύπαρξη μεταξύ παραδοσιακών και ηλεκτρονικών μέσων και υπηρεσιών (Μπρίντεζη, 2006), γιατί η γνώση είναι απαραίτητο να προσεγγίζεται διαθεματικά και αυτό απαιτεί χρήση βιβλίων ως πηγή αναζήτησης της πληροφορίας. Θεμελιώδης

άλλωστε λειτουργία της βιβλιοθήκης είναι να μεταφέρει στους μαθητές την αξία της μελέτης και την απρόσκοπτη ανάπτυξη του κριτικού πνεύματος, μέσω της διάθεσης πληροφοριακού υλικού και δημιουργίας κινήτρων για αναζήτηση πληροφοριών σε σχέση με τα σχολικά διδασκόμενα μαθήματα.

8. Διδακτικό Σενάριο

Στο ακόλουθο διδακτικό σενάριο θα ακολουθηθεί το πρότυπο πληροφοριακής παιδείας ANZIIL, καθώς αυτό τονίζει τη σπουδαιότητα της πληροφοριακής παιδείας και αφορά σε δεξιότητες που περιλαμβάνουν την αντιμετώπιση προβλημάτων, τη συνεργατική μάθηση, την κριτική σκέψη, την αναζήτηση και τεχνολογική ευχέρεια της πληροφορίας, καθώς και την ορθή της χρήση. Το παιδαγωγικό μοντέλο που επιλέχθηκε, και στο οποίο βασίστηκε ο σχεδιασμός του παρακάτω διδακτικού σεναρίου, είναι αυτό του κονστρουκτιβισμού, γιατί σ' αυτό ο μαθητής αποτελεί το κέντρο της διδασκαλίας, επεξεργάζεται τις νέες πληροφορίες και ενεργοποιείται μέσα από την προώθηση της συνεργατικής μάθησης.

8.1. Γενικά στοιχεία

Τάξη: Γ΄ Λυκείου
Ενδεικτικός απαιτούμενος χρόνος: δύο συνεχόμενες διδακτικές ώρες
Μάθημα: Ιστορία Γενικής Παιδείας
Τίτλος μαθήματος: Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ελλάδα
Γενικοί σκοποί
Οι μαθητές να:

- αντιληφθούν τις πολλαπλές διαστάσεις (πολιτικές, ηθικές, κοινωνικές) του «Ψυχρού Πολέμου» σε σχέση με τη δημιουργία δύο Συνασπισμών,
- κατανοήσουν τις συνθήκες κατάρρευσης των κομμουνιστικών καθεστώτων της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

8.2. Ειδικοί στόχοι

Οι μαθητές να:

- αντιμετωπίζουν κριτικά τις κατάλληλες πληροφορίες,
- καλλιεργούν πνεύμα ομαδικότητας και εμπλέκονται ενεργητικά στη διαδικασία της μάθησης ως μέλη της σχολική τάξης,
- γνωρίζουν τους τομείς που καλύπτει η βιβλιοθήκη και εξασκούνται για να χρησιμοποιούν τον κατάλογο, τα ράφια και τα σύγχρονα μέσα πληροφόρησης μέσω του ηλεκτρονικού καταλόγου.

8.3. Μέσα διδασκαλίας – Διδακτικό υλικό

8.3.1. Διδακτικό Εγχειρίδιο

8.3.2. Σχολική βιβλιοθήκη

www.sinxronos.blogspot.gr/2012/08/25-1922-1947.html
www.epset.gr/el/Digital-Content/Digital-Libraries
Βακαλόπουλος, Α. Ε., (2002). Νέα Ελληνική Ιστορία 1204-1985. Εκδόσεις: Βάνιας.

8.3.3. Διαδικτυακό υλικό – ηλεκτρονικές διευθύνσεις

Πηγή 1: http://www.youtube.com/watch?v=jtq6XnOtluI
Πηγή 2: http://efimeris.nlg.gr/ns/main.html

8.4. Πορεία διδασκαλίας του μαθήματος

1ο Στάδιο: προεργασία από διδάσκοντες
Να αναζητήσουν, να αξιολογήσουν και να επιλέξουν τις κατάλληλες πηγές που μπορούν να αξιοποιήσουν στη διδασκαλία τους. Να έχουν οργανώσει το υλικό έτσι ώστε να υπάρχει κριτική προσέγγιση στη διδακτική ενότητα, με έμφαση στην κατανόηση των δομικών ιστορικών εννοιών και στη χρήση της βιβλιοθήκης.

2ο Στάδιο: διεξαγωγή της διδασκαλίας
1ο Βήμα: Οι μαθητές, αρχικά, ατομικά, θα παρατηρήσουν προσεκτικά το παρεχόμενο υλικό (γραπτές, οπτικές πηγές, ηλεκτρονικοί ιστότοποι).
2ο Βήμα: Ο εκπαιδευτικός θα οργανώσει τους μαθητές σε ομάδες των 2-3 ατόμων, για να συζητήσουν το παρεχόμενο υλικό ανταλλάσσοντας απόψεις. Θα τους προτρέψει να ακολουθήσουν μια στρατηγική έρευνας κατά την οποία πρώτα θα προσδιορίσουν το αντικείμενο της έρευνάς τους, έπειτα θα δημιουργήσουν λίστα με λέξεις ή φράσεις που το περιγράφουν και, τέλος, θα γίνει σύνδεση των λέξεων ή των φράσεων με λογικούς τελεστές Boolean. Κατόπιν, θα τους δώσει ένα φύλλο εργασίας, που θα το συμπληρώσουν σε συνεργασία με την ομάδα τους και θα συζητήσουν τις απόψεις τους στην τάξη.
3ο Βήμα: Ο εκπαιδευτικός θα ζητήσει από τους μαθητές να:

- αξιολογήσουν τις παρεχόμενες πηγές για να διαπιστώσουν εάν είναι αληθείς ή κίβδηλες, (να) έρθουν αντιμέτωποι με τις μικροθεωρίες τους και τις πληροφορίες που έχουν διασωθεί από την προφορική ιστορία,
- αναζητήσουν πρόσθετο υλικό στη σχολική βιβλιοθήκη προκειμένου να μάθουν να εργάζονται συνεργατικά, αντιλαμβανόμενοι την αξία της κριτικής σκέψης στον τρόπο πρόσληψης της πληροφορίας και αξιολόγησής της.

8.5. Φύλλο Εργασίας

1. Πώς αντιλαμβάνεστε τα ενδεικτικά πρωτοσέλιδα που παρατίθενται (βλ. Εικόνα 1); Να τα συγκρίνετε, εν συνεχεία να χρησιμοποιήσετε την ψηφιακή βιβλιοθήκη (βλ. Πηγή 1) και να εντοπίσετε δύο αντίστοιχα αντικρουόμενα πρωτοσέλιδα σε εφημερίδες της εποχής του Εμφυλίου Πολέμου. Τέλος, να αναζητήσετε στα αρχεία της βιβλιοθήκης, είτε της σχολικής είτε της τοπικής, πρωτοσέλιδα και άλλων εφημερίδων και να συγκρίνετε την παρουσίαση των γεγονότων.
2. Η φρικαλεότητα του πολέμου, η βαρβαρότητα, οι τεράστιες υλικές ζημιές αποτυπώνονται μέσα από τα μάτια των κατοίκων. Να αναλύσετε τις επιπτώσεις του πολέμου από άποψη ανθρωπιστική και να τονίσετε τις συνέπειές του για την ανθρωπότητα (βλ. Εικόνα 2).
3. Να αναλύσετε τις αντικρουόμενες παραστατικές πηγές (βλ. Εικόνα 3) και μέσα από την αναζήτηση, την επιλογή και την κριτική άσκηση από το βιβλιογραφικό υλικό της σχολικής βιβλιοθήκης, να παρουσιάσετε εικόνες σχετικές με το ιστορικό γεγονός και να αξιολογήσετε το εάν υπηρετείται η αρχή της πολυπρισματικότητας.
4. Να εντάξετε τις γελοιογραφίες (βλ. Εικόνες 4 και 5) στο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της εποχής. Να προσδιορίσετε το μήνυμα των σκίτσων και την πρόθεση του σκιτσογράφου. Διασταυρώστε το περιεχόμενό τους με άλλες πηγές και παρουσιάστε τα συμπεράσματά σας.
5. Ο Ν. Εγγονόπουλος γράφει το ποίημά του το 1948, έτος που ο εμφύλιος βρίσκεται στο κορύφωμά του. Να σχολιάσετε πώς αποτυπώνεται στον ποιητικό/αντιποιητικό λόγο του Εγγονόπουλου η φρικαλεότητα του εμφυλίου πολέμου. Ο Μ. Αναγνωστάκης περιγράφει το μεταπολεμικό τοπίο στην Ελλάδα. Αναλύστε τις υλικές και ηθικές επιπτώσεις του πολέμου που έθρεψε μια παρασιτική κοινωνία (βλ. Εικόνα 6).
6. Να συγκρίνετε την ιστοριογραφική αναπαράσταση του σχολικού εγχειριδίου (σελ. 142-145) με το ντοκιμαντέρ (βλ. Πηγή 2). Τι επίδραση ασκεί σε εσάς η προβολή του; Πώς αντιλαμβάνεστε μέσα από αυτή την προβολή την έννοια της ιστορικής ενσυναίσθησης (empathy);
7. Με βάση το αφηγηματικό μέρος του διδακτικού εγχειριδίου (βλ. Εικόνα 7) εξηγήστε την έννοια της ιστορικής αιτιότητας (causation) και του αποτελέσματος (result). Θεωρείτε πως είναι επαρκής η χρήση μόνο αυτής της πηγής; Για πρόσθετο υλικό ανατρέξτε στη σχολική βιβλιοθήκη.
8. Η παρακάτω δραστηριότητα είναι ομαδική και αναφέρεται στον Εμφύλιο Πόλεμο και στη χρήση πηγών από την Κεντρική Βιβλιοθήκη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου: να επιλέξετε τις πηγές εκείνες που κρίνετε πως αποτυπώνουν καλύτερα:
   α) την έννοια της ιστορικής σημασίας (historical significance) που στηρίζεται σε δύο άξονες: στην αξία της αλλαγής (κατά πόσο το γεγονός/η εξέλιξη έχει βαθιές συνέπειες) και στη σημασία της αποκάλυψης (εάν το γεγονός/η εξέλιξη ρίχνει φως στην προβολή των κεφαλαίων της ιστορίας, που ήταν σπουδαία κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, μέσα από τη συλλογική μνήμη),
   β) τη χρήση πρωτογενών πηγών (primary source evidence), και την ένταξή τους στο γενικό πλαίσιο, καθώς και την ερμηνεία τους,

γ) τις ιστορικές απόψεις που προσεγγίζουν την ιστορική προοπτική (taking historical perspective) αποφεύγοντας τον «παροντισμό» και εξετάζοντας πρόσωπα και γεγονότα του παρελθόντος,
δ) την ηθική διάσταση στην Ιστορία (moral dimension in history), διαπιστώνοντας ότι όλες οι σημαντικές ιστορικές αφηγήσεις περιλαμβάνουν σιωπηρή ή σαφή ηθική κρίση.

9. Πηγές

"Ολοι σήμερα στὶς 11 στὸ συλλαλητήριο τοῦ ΕΑΜ στὸ Σύνταγμα

Κάτω ἡ Κυβέρνηση τοῦ ἐμφυλίου πολέμου!

Ἐμπρὸς γιὰ Κυβέρνηση ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ Ἐθνικῆς Ἑνότητας!

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ, ΕΝΩΘΗΤΕ!

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΑΘΗΝΑ ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΗ 1944

Ο ΤΡΑΓΙΚΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΕΜΠΡΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Γ. ΖΕΒΓΟΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ 18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1944

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ & ΤΟΥ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΕΡΓΑΣΙΑ

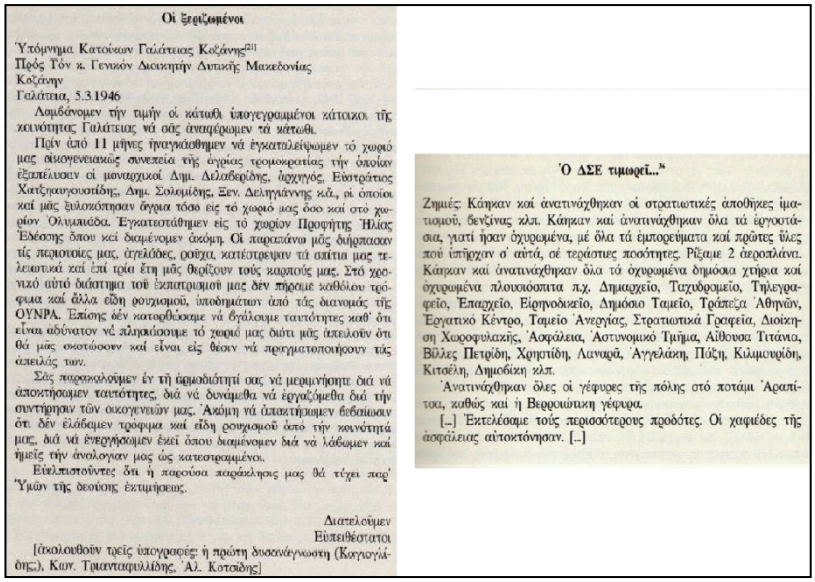
ΣΗΜΕΡΟΝ ΦΘΑΝΕΙ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ Η ΕΘΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΣΤΟΝ ΕΟΡΤΑΣΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΔΟΧΗ

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ κ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΘΑ ΕΚΦΩΝΗΣΗ ΛΟΓΟΝ

Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ

Εικόνα 1. *Πρωτοσέλιδα Εφημερίδων 1944*

Οἱ ξεριζωμένοι

Ὑπόμνημα Κατοίκων Γαλάτειας Κοζάνης[21]
Πρός Τόν κ. Γενικόν Διοικητήν Δυτικῆς Μακεδονίας
Κοζάνην
Γαλάτεια, 5.3.1946

Λαμβάνομεν τήν τιμήν οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι κάτοικοι τῆς κοινότητος Γαλάτειας νά σᾶς ἀναφέρωμεν τά κάτωθι.

Πρίν ἀπό 11 μῆνες ἠναγκάσθημεν νά ἐγκαταλείψωμεν τό χωριό μας αἰσχρογενειακῶς συνεπείᾳ τῆς ἀγρίας τρομοκρατίας τήν ὁποίαν ἐξαπέλυσαν οἱ μοναρχικοί Δημ. Δίλαβερίδης, ἀρχηγός, Εὐστράτιος Χατζηαγγουστίδης, Δημ. Σολομίδης, Ξεν. Δεληγιάννης κλ., οἱ ὁποῖοι καί μᾶς ἠνδρόπτησαν ἄγρια τόσο εἰς τό χωριό μας ὅσο καί στο χωρίον Ὀλυμπιάδα. Ἐγκατεστάθημεν εἰς τό χωρίον Προφήτης Ἠλίας Ἐδέσσης ὅπου κεῖ διαμένομεν ἀκόμη. Οἱ παρασπάνω μᾶς ἀφήρπασαν τίς περιουσίες μας, ἀγελάδες, ροῦχα, κατέστρεψαν τά σπίτια μας τελειωτικά καί ἐπί τρία ἔτη μᾶς θηρίζουν τούς καρπούς μας. Στό χρονικό αὐτό διάστημα τοῦ ἐκπατρισμοῦ μας δέν πήραμε καθόλου τρόφιμα καί ἄλλα εἴδη φουχισμοῦ, ὑποδημάτων ἀπό τάς διανομάς τῆς ΟΥΝΡΑ. Ἐπίσης δέν κατορθώσαμε νά βγάλουμε ταυτότητες καθ' ὅτι εἶναι ἀδύνατον νά πληρώσωμε τό χωριό μας διότι μᾶς ἀπειλοῦν ὅτι θά μᾶς σκοτώσουν καί εἶναι εἰς θέσιν νά πραγματοποιήσουν τάς ἀπειλάς των.

Σᾶς παρακαλοῦμεν ἐν τῇ ὡριμοδιότητί σας νά μεριμνήσητε διά νά ἀποκτήσωμεν ταυτότητες, διά νά δυνάμεθα νά ἐργαζόμεθα διά τήν συντήρησιν τῶν οἰκογενειῶν μας. Ἀκόμη νά ἀποστείλωμεν βεβαίωσιν ὅτι δέν ἐλάβαμεν τρόφιμα καί εἴδη φουχισμοῦ ἀπό τήν κοινότητά μας, διά νά ἐνεργήσωμεν ἐκεῖ ὅπου διαμένομεν διά νά λάβωμεν καί ἡμεῖς τήν ἀναλογίαν μας ὡς κατεστραμμένοι.

Εὐελπιστοῦντες ὅτι ἡ παροῦσα παράκλησις μας θά τύχει παρ' Ὑμῶν τῆς δεούσης ἐκτιμήσεως.

Διατελοῦμεν
Εὐπειθέστατοι
[ἀκολουθοῦν τρεῖς ὑπογραφές: ἡ πρώτη δυσανάγνωστη (Καγιογλίδης), Κων. Τριανταφυλλίδης, Ἀλ. Κοτσίδης]

Ὁ ΔΣΕ τιμωρεῖ...[*]

Ζημιές: Κάηκαν καί ἀνατινάχθηκαν οἱ στρατιωτικές ἀποθῆκες ἱματισμοῦ, βενζίνας κλπ. Κάηκαν καί ἀνατινάχθηκαν ὅλα τά ἐργοστάσια, γιατί ἦσαν ὀχυρωμένα, μέ ὅλα τά ἐμπορεύματα καί πρῶτες ὕλες πού ὑπῆρχαν σ' αὐτά, σέ τεράστιες ποσότητες. Ρίξαμε 2 ἀεροπλάνα. Κάηκαν καί ἀνατινάχθηκαν ὅλα τά ὀχυρωμένα δημόσια χτήρια καί ὀχυρωμένα πλουσιόσπιτα π.χ. Δημαρχεῖο, Ταχυδρομεῖο, Τηλεγραφεῖο, Ἐπαρχεῖο, Εἰρηνοδικεῖο, Δημόσιο Ταμεῖο, Τράπεζα Ἀθηνῶν, Ἐργατικό Κέντρο, Ταμεῖο Ἀνεργίας, Στρατιωτικά Γραφεῖα, Διοίκηση Χωροφυλακῆς, Ἀσφάλεια, Ἀστυνομικό Τμῆμα, Αἴθουσα Τιτάνια, Βῶλες Πετρίδη, Χρηστίδη, Λαναρᾶ, Ἀγγελάκη, Πάζη, Κιλιμουρίδη, Κιτσέλη, Δημοδίκη κλπ.

Ἀνατινάχθηκαν ὅλες οἱ γέφυρες τῆς πόλης στό ποτάμι Ἀραπίτσα, καθώς καί ἡ Βεροιώτικη γέφυρα.

[...] Ἐκτελέσαμε τούς περισσότερους προδότες. Οἱ χαφιέδες τῆς ἀσφάλειας αὐτοκτόνησαν. [...]

Εικόνα 2. *Αποσπάσματα από το βιβλίο του Γιώργου Μαργαρίτη: «Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949», Εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2001*

Εικόνα 3. *Αφίσες για το Δημοψήφισμα του 1946*

Εικόνα 4. *Γελοιογραφία του 1948 (Χιουμοριστική Εφημερίδα «Λαχανίδα»)*

Εικόνα 5. *Γελοιογραφία του 1949 (Εφημερίδα «Εθνικός Κήρυξ»)*

Νίκος Εγγονόπουλος, Ποίηση 1948

τούτη η εποχή
του εμφυλίου σπαραγμού
δεν είναι εποχή
για ποίηση
κι' άλλα παρόμοια :
σαν πάει κάτι
να
γραφή
είναι
ως αν
να γράφονταν
από την άλλη μεριά
αγγελτηρίων
θανάτου

γι' αυτό και
τα ποιήματά μου
είν' τόσο πικραμένα
(και πότε - άλλωστε - δεν είσαν;)
κι' είναι
- προ πάντων -
και
τόσο
λίγα

(από τα Ποιήματα, Β΄, Ίκαρος 1977)

Μανόλης Αναγνωστάκης, Στον Νίκο Εγγονόπουλο, 1949

Φίλοι
Που φεύγουν
Που χάνονται μια μέρα
Φωνές
Τη νύχτα
Μακρινές φωνές
Μάνας τρελής στους έρημους
δρόμους
Κλάμα παιδιού χωρίς απάντηση
Ερείπια
Σαν τρυπημένες σάπιες σημαίες

Εφιάλτες,
Στα σιδερένια κρεβάτια
Όταν το φως λιγοστεύει
Τα ξημερώματα.
(Μα ποιος με πόνο θα μιλήσει για
όλα αυτά;)

(Παρενθέσεις 1949)

Εικόνα 6. *Ποιήματα σχετικά με τον Εμφύλιο Πόλεμο: Νίκος Εγγονόπουλος, Ποίηση 1948 και Μανόλης, Αναγνωστάκης Στον Νίκο Εγγονόπουλο 1949*

Το 1946 άρχισε ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος. Οι Δυτικοί φοβήθηκαν ότι σε περίπτωση νίκης των κομμουνιστικών δυνάμεων στην Ελλάδα η ΕΣΣΔ θα αποκτούσε έξοδο στη Μεσόγειο. Τον Φεβρουάριο του 1947 διαφάνηκε ότι η Βρετανία δεν μπορούσε πλέον να συνεχίσει τη βοήθεια προς τη φιλοδυτική ελληνική κυβέρνηση. Ο Αμερικανός πρόεδρος Χάρι Τρούμαν εξήγγειλε το λεγόμενο Δόγμα Τρούμαν (12 Μαρτίου 1947), βάσει του οποίου η αμερικανική κυβέρνηση προσέφερε σημαντική οικονομική και στρατιωτική βοήθεια στην Ελλάδα και στην Τουρκία, ώστε να «αντισταθούν στον κομμουνισμό». Η βοήθεια αυτή έπαιξε σημαντικό ρόλο στη νίκη των φιλοδυτικών κυβερνητικών δυνάμεων στον ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο, αν και συνοδεύτηκε από τη διείσδυση Αμερικανών συμβούλων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην Αθήνα και έτσι προκάλεσε εξάρτηση της Ελλάδας από τις ΗΠΑ.

Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος. Η Ελλάδα, που γνώρισε τον Εμφύλιο Πόλεμο το 1946-1949, υπήρξε το πρώτο πεδίο ένοπλης αντιπαράθεσης του Ψυχρού Πολέμου. Κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο συγκρούστηκαν από τη μία πλευρά οι φιλοδυτικές δυνάμεις του Κέντρου και της Δεξιάς (κύριοι εκπρόσωποί τους ήταν το *Κόμμα των Φιλελευθέρων* και το *Λαϊκό Κόμμα* αντίστοιχα), με ένοπλη δύναμη τον ***Εθνικό Στρατό***, και από την άλλη οι δυνάμεις του *Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας* (ΚΚΕ), με ένοπλη δύναμη τον ***Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδας*** (ΔΣΕ). Το ΚΚΕ τέθηκε εκτός νόμου τον Δεκέμβριο του 1947 και παρέμεινε στην παρανομία έως το 1974. Ο Εμφύλιος Πόλεμος τελείωσε το καλοκαίρι του 1949 με νίκη των φιλοδυτικών δυνάμεων. Η τραγική εμπειρία του εμφύλιου σπαραγμού ήλθε μετά τις τρομερές δοκιμασίες του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, προκάλεσε νέο μεγάλο αριθμό θυμάτων και επέτεινε τα προβλήματα της ανασυγκρότησης, καθώς οι καταστροφές συνεχίστηκαν και στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1940. Επιπλέον, η εμφύλια σύγκρουση διέψευσε με τρόπο επώδυνο τις προσδοκίες για κοινωνική απελευθέρωση και κοινωνική δικαιοσύνη, που είχαν επαγγελθεί κατά τη διάρκεια του πολέμου όλες ανεξαιρέτως οι αντιστασιακές οργανώσεις, δεξιές και αριστερές. Τέλος, ίσως το σημαντικότερο, ο Εμφύλιος Πόλεμος προκάλεσε βαθιά ψυχολογικά τραύματα στην ελληνική κοινωνία, τα οποία χρειάστηκαν πολλά χρόνια για να επουλωθούν.

Εικόνα 7. *Αποσπάσματα από το αφηγηματικό μέρος του διδακτικού εγχειριδίου που αναφέρονται στον Εμφύλιο Πόλεμο*

10. Βιβλιογραφικές αναφορές

10.1. Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

Abdullah, A. & Zainab A. N. (2007). Are Malaysian students ready to be authors of digital contents? A case study of digital library stakeholders' readiness. *Journal of Education Media & Library Sciences*, *45*(1), 55-73.

American Library Association, (1989), *Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*: Washington, D.C. Ανακτήθηκε 15 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential

Arahova, A. & Kapidakis, S. (n.d). *Empowering our libraries, empowering our education system: Using research results to shape policies that optimize the utility of school libraries*. Ανακτήθηκε 29 Μαΐου, 2014, από http://www.ionio.gr/~sarantos/repository/c30C-IFLA_Oslo_School_Section.pdf

Arms, W. Y. (2000). *Digital Libraries*. Cambridge, MA: The MIT Press. Ανακτήθηκε 21 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.cs.cornell.edu/wya/diglib/MS1999/index.html

Boelens, H. (2012). *What is a school library?: International Guidelines.* Ανακτήθηκε 27 Μαΐου, 2014, από http://www.iasl-online.org/files/sig-research-school-library-august2012.pdf

Bruce, C. (2004). Information literacy as a catalyst for educational change. A background paper. In P.A. Danaher (Ed.), *Proceedings of the 3rd International Lifelong Learning Conference*, *13-16 June 2004* (pp. 8-19). Queensland: QUT.

Bundy, A. (2002). Essential connections: school and public libraries for lifelong learning. *The Australian Library Journal*, *51*(1), 47-70. doi: 10.1080/00049670.2002.10755976

Campello, B. & Abreu, V. L. (2005). Information Literacy and the Education of School Librarians. *School Libraries Worldwide, 11*(1), 37-52.

Chandler, G. (1965). *Libraries in the Modern World*. London: Pergamon Press.

Doyle, C.S. (1994). *Information literacy in an information society: A concept for the information age.* New York: Diane Publishing.

Eisenberg, M. & Berkowitz, R. (1999). *Teaching information & technology skills: The Big 6 in elementary schools*. Worthington, OH: Linworth Publishing.

Ercegovac, Z. (2012). Digital Image Tagging: A case study with Seventh Grade Students. *School Libraries Worldwide, 18*(1), 97-110.

Fox, E. A. (Ed.) (1993*). Sourcebook on Digital Libraries: Report for the National Science Foundation, TR-93-35*. Blacksburg, VA: Dept. of Computer Science, Virginia Tech. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2014, από http://fox.cs.vt.edu/DLSB.html

Francis, B. H., & Lance, K. C., & Lietzau, Z. (2010). *School librarians continue to help students achieve standards: The Third Colorado Study (2010).* Denver, CO: Colorado State Library, Library Research Service. Ανακτήθηκε 2 Σεπτεμβρίου, 2014, από http://www.LRS.org.

Frantsi, H., Kolu, K. & Salminen, S. (2002). *A good school library.* Finland: The School Library Association in Finland, The Finnish National Board of Education. Ανακτήθηκε 29 Μαΐου, 2014, από http://www.oph.fi/download/47629_good_school_library.pdf

Hyldegard, J. (2011). Between myth and reality-an exploratory study of Secondary school pupils' information behavior, *Creating Knowledge*, *3*(1), 1-14.

Lesk, M. E. (1997). *Practical digital libraries: books, bytes, and bucks*. San Francisco: Morgan Kaufman.

Marcoux, B. (1999). Developing the national information literacy standards for student learning. *NASSP Bulletin, 83*(605), 13-19. doi: 10.1177/019263659908360503

Mills, L. A., Knezek, G. A. & Wakefield J. S. (2013). Understanding information seeking behavior in technology pervasive learning environments of the 21st century. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, *12*(4), 200-208.

Moskina, V. (2013). Information seeking behavior of national minorities' secondary school students for scientific research purposes. *IFLA WLIC 2013 - Singapore - Future Libraries: Infinite Possibilities.* Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2014, από http://library.ifla.org/69/1/101-moskina-en.pdf

Pickering-Thomas, N., Crow, S.R. & Franklin, L.L. (2011). *Information literacy and information skills instruction. Applying research to practice in the 21st century school library.* California, U.S.A: ABC-CLIO, LLC.

School Libraries. Making a Difference. (n.d.). Ανακτήθηκε 26 Μαΐου, 2014, από http://www.schoollibrariesadvocacy.org.uk/toolkit/making_a_difference.pdf

School Library Manifesto. (1999). Ανακτήθηκε 21 Μαΐου, 2014, από http://www.ifla.org/publications/iflaunesco-school-library-manifesto-1999

The school library and learning in the information landscape: guidelines for New Zealand schools. Ανακτήθηκε 21 Οκτωβρίου, 2014, από http://schools.natlib.govt.nz/school-libraries/library-management/school-library-and-learning-information-landscape

Varlejs, J. & Stec, E. & Kwon, H. (2014). Factors affecting students' information literacy as they transition from High School to College. *Research Journal of American Association of School Librarians, 17*, 1-26). Ανακτήθηκε 17 Οκτωβρίου , 2014, από http://www.ala.org/aasl/slr/volume17/varlejs-stec-kwon

Waters, D. J. (1998). What are digital libraries? *Council on Library and Information Resources*, *4*. Ανακτήθηκε 29 Μαΐου, 2014, από http://www.clir.org/pubs/issues/issues04.html#dlf

White, B. (2012). Guaranteeing access to knowledge: The role of libraries. *WIPO Magazine*, *4*. Ανακτήθηκε 29 Μαΐου, 2014, από http://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2012/04/article_0004.html

10.2. Ελληνόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

Αναστασιάδου, Α., Δημοπούλου, Ι. & Στούμπη, Α. (2007). Η Πληροφοριακή Παιδεία στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Σύντομη επισκόπηση και προτάσεις. *4ο Πανελλήνιο Συνέδριο των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ, 4-6 Μαΐου 2007*. Ανακτήθηκε 7 Ιουνίου, 2014, από http://www2.e-yliko.gr/htmls/arctles/pliroforiakipaideia.doc

Ανδρέου, Α. (2005). Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης και Βιβλιοθήκες: Εκπαίδευση και Αξιολόγηση. Στο Χ. Παπατσικουράκης & Σίτας, Α. (Επιμ.), *Από τη Βιβλιοθηκονομία στην Επιστήμη της Πληροφόρησης: μελέτες προς τιμήν του Γ. Μ. Κακούρη* (σσ.103-172). Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός. Ανακτήθηκε 2 Ιουνίου, 2014, από http://eprints.rclis.org/7390/1/kakouris.pdf

Αρβανίτη, Ι., Κυρίδης, Α., Ντίνας, Κ. & Σουλιώτης, Μ. (2003). Οι εκπαιδευτικοί του Δημοτικού Σχολείου οραματίζονται την ιδανική σχολική βιβλιοθήκη. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, *128*, 153-162. Ανακτήθηκε 21 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.nured.uowm.gr/dinas/Oi_ekpaideutikoi_..._oramatizontai_ten_idanike_scholike_bibliotheke_files/B.1.b.24.pdf

Δαρδανός, Γ. (Επιμ.), (2005). *Οι παπαγάλοι δεν διαβάζουν βιβλία. Κείμενα πολιτικής βιβλίου*. Αθήνα: Gutenberg.

Ζαρβαλά, Χ. (2006). Η Πληροφοριακή Παιδεία στο Σύγχρονο Ελληνικό Σχολείο. *1ο Εκπαιδευτικό Συνέδριο. Το Ελληνικό Σχολείο και οι προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας.* Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2014, από http://www.epirus.sch.gr/educonf-1/zarvala.pdf

Ζάχος, Γ. (1999). *Ο ρόλος της Βιβλιοθήκης στο Σύγχρονο σχολείο.* Ανακτήθηκε 3 Ιουνίου, 2014, από http://www.gzachos.gr/scientific-career/publications-of-george-zachos/149-logo-editing.html

Κατσιρίκου, Α. & Μελετίου, Α. (1997). Οι ψηφιακές βιβλιοθήκες στην υπηρεσία του χρήστη. Στο *Πρακτικά 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Οι ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και η πρόκληση του εκσυγχρονισμού, 5-7 Νοεμβρίου 1997* (σσ. 199-203). Ανακτήθηκε 21 Οκτωβρίου, 2014, από http://eprints.rclis.org/9825/1/6psab022.pdf

Κωστάκη, Α. (2001). Πληροφοριακός Γραμματισμός: Δημιουργώντας Αυτόνομους και Κριτικούς Διαχειριστές της Πληροφόρησης για τον 21ο αιώνα. Στο *Πρακτικά 10ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Το Μάνατζμεντ στις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, 15-17 Οκτωβρίου 2001* (σσ.186-197). Ανακτήθηκε 21 Οκτωβρίου, 2014, από http://archive-gr.com/page/1323144/2013-02-05/http://www.lib.uom.gr/palc10/greek/message.html

Μπουλούμπασης, Χ. (2010). Ο ρόλος της σχολικής βιβλιοθήκης στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας των μαθητών. *Επιστημονικό Βήμα, 12,* 37-48. Ανακτήθηκε 17 Σεπτεμβρίου, 2014, από http://www.syllogosperiklis.gr/ep_bima/epistimoniko_bima_12/

Μπρίντεζη, Χ. (2006). Οι βιβλιοθήκες χθες, σήμερα και αύριο. Επιστημονική ημερίδα από τη βιβλιοθήκη του Ιδρύματος Ευγενίδου αφιερωμένη στους φίλους του βιβλίου και των βιβλιοθηκών. *Σύγχρονη Εκπαίδευση, 146*, 199-202.

Νικητάκη, Ε. & Ψυχογυιοπούλου, Π. (2011). Δια Σχολικής Βιβλιοθήκης: «Μάθημα Λεξικογραφίας….». *Πρακτικά 6ου Πανελλήνιου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ, 6-7 Μαΐου 2011*. Ανακτήθηκε 7 Σεπτεμβρίου, 2014, από http://www.epyna.eu/agialama/synedrio_syros_6/eishghseis/filologika/225-Psychogyiopoulou.pdf

Ρουσομάνης, Κ. (2009). Ασφαλής χρήση του Διαδικτύου: Διδασκαλία στο χώρο της Σχολικής Βιβλιοθήκης. *5ο Πανελλήνιο Συνέδριο των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ, 8-10 Μαΐου 2009*. Ανακτήθηκε 7 Ιουνίου, 2014, από http://epyna.eu/agialama/synedrio_syros_5/eisigiseis/777_rousomanis_c.doc

Σιώκη, Κ. (2002). Στο *Πρακτικά 11ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες Ανοικτής και Συνεχούς Πρόσβασης, 6-8 Νοεμβρίου 2002.*

Σταύρου, Κ. (2001). Σχολικές Βιβλιοθήκες: Το Ελληνικό Σχολείο μπορεί να βρει το σύγχρονο βηματισμό του. *Νέα Παιδεία*, *98*, 138-152.

Τσιμπόγλου, Φ. & Παπαθεοδώρου, Χ. (2000). Η ενσωμάτωση των υπηρεσιών Βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αντικειμενικοί παράγοντες, υποκειμενικές προϋποθέσεις και πεδία εφαρμογής. Στο *9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Σύνδεση Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών με την εκπαιδευτική διαδικασία, 18-20 Δεκεμβρίου 2000* (σσ. 15-23). Ανακτήθηκε 7 Ιουνίου, 2014, από http://eprints.rclis.org/7133/1/tsimpoglou_9_psab_papatheodorou.pdf

Ψυχογυιοπούλου, Π. & Σόλαρης, Ι. (2005). Σχολική Βιβλιοθήκη: Γνωριμία με τη Μαρία Πολυδούρη. Στο *3ο Πανελλήνιο Συνέδριο των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ, 2002* (σσ. 126-134). Ανακτήθηκε 7 Σεπτεμβρίου, 2014, από http://www.etpe.eu/custom/pdf/etpe881.pdf

---

Ελένη Χ. Καραμανώλη

Η Ελένη Καραμανώλη είναι φιλόλογος. Έλαβε το πτυχίο της από το τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Υπήρξε υπότροφος του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος με ειδίκευση στη Φιλοσοφία της Γλώσσας του τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με βαθμό «άριστα» και επιβλέποντα καθηγητή τον Νικόλαο Αυγελή. Είναι υποψήφια διδάκτορας του τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, του τομέα Παιδαγωγικής του ΑΠΘ, με ειδίκευση στη διδακτική μεθοδολογία της Ιστορίας στην εκπαίδευση, με επιβλέποντα καθηγητή τον Δημήτρη Μαυροσκούφη. Έχει εργαστεί ως φιλόλογος σε σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Τα επιστημονικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στην επιστημολογία της Ιστορίας, στη διδακτική της Ιστορίας, στον γραμματισμό, στην ιστορία της εκπαίδευσης. Έχει δημοσιεύσει εργασίες της σε πρακτικά συνεδρίων και επιστημονικά περιοδικά.

HEALJournal
Περιοδικό Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Εξαμηνιαία Επιστημονική Έκδοση
Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών
Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ)
http://healjournal.seab.gr

Οι βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα

Ευγενία Βιλλιώτη[α], Ευγενία Βασιλακάκη[β]

[α]Απόφοιτη Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας & Συστημάτων Πληροφόρησης, ΤΕΙ Αθήνας, passenger92@hotmail.com,
[β]Επιστημονική & Εργαστηριακή Συνεργάτης, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Αθήνας, evasilakaki@yahoo.gr

Περίληψη

Το παρόν άρθρο σκοπεύει στη διερεύνηση της κατάστασης των βιβλιοθηκών των σωφρονιστικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, με έμφαση στις ανάγκες που καλύπτουν και στον ρόλο που διαδραματίζουν ως φορείς εκπαίδευσης και σωφρονισμού. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη χρήση της βιβλιογραφικής επισκόπησης και της συνέντευξης. Η βιβλιογραφική επισκόπηση υιοθετήθηκε για τον εντοπισμό και τον σχολιασμό ερευνών στις οποίες περιγράφονται οι λειτουργίες των βιβλιοθηκών των σωφρονιστικών ιδρυμάτων σε χώρες του εξωτερικού και στην Ελλάδα. Οι συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκαν για την καταγραφή των απόψεων των βιβλιοθηκονόμων των σωφρονιστικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα. Πραγματοποιήθηκαν το καλοκαίρι του 2014, απευθύνθηκαν σε 7 από τα συνολικά 27 σωφρονιστικά ιδρύματα της χώρας και παραχωρήθηκαν από τους υπεύθυνους των βιβλιοθηκών. Η έρευνα κατέληξε στο ότι οι βιβλιοθήκες λειτουργούν υποτυπωδώς, δεν απασχολούνται βιβλιοθηκονόμοι, οι κρατούμενοι δεν τις επισκέπτονται συχνά, δεν υπάρχει ικανοποιητική συλλογή τεκμηρίων και παρεχόμενων υπηρεσιών, αλλά ούτε και σαφής συσχετισμός της βιβλιοθήκης με την εκπαίδευση και τον σωφρονισμό. Τέλος, οι προσπάθειες μεμονωμένων ατόμων είναι αυτές που υποστηρίζουν την ύπαρξη της βιβλιοθήκης. Το άρθρο συμβάλλει στο να αναδειχθούν οι προσπάθειες που έχουν πραγματοποιηθεί και πραγματοποιούνται για την ανάπτυξη των βιβλιοθηκών στα σωφρονιστικά ιδρύματα της χώρας, καθώς και στην παρουσίαση των πληροφοριακών αναγκών των χρηστών που οφείλουν να καλύψουν.

© 2015 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: βιβλιοθήκες φυλακών, σωφρονιστικά ιδρύματα, διά βίου μάθηση, Ελλάδα, συνεντεύξεις

doi:

Abstract

This study aims to investigate the current situation of the Greek prison libraries. Specifically, it focuses on recording the needs and the diverse roles of the libraries and librarians in the correctional institutions. The methods of literature review and interview were employed to meet the needs of this research. The literature review was adopted to identify and present relevant research whereas the interviews were used to explore the librarians' opinions regarding the role and the needs of the Greek prison libraries. The interviews were conducted in summer 2014 with the directors of the 1/3 of the Greek prisons' libraries. It was found that libraries do not operate sufficiently; they are not staffed with librarians; prisoners do not visit them often; the collection and the services provided do not sufficiently meet the needs of the users and, finally, libraries do not meet their educational role. On the whole, the efforts of individuals working in Greek prisons are the reason that keeps the libraries open. This study contributes to providing an insight into the current situation of the Greek prison libraries and to the specific information needs of this unique target group of users.

© 2015 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: prison libraries, correctional institutions, education, Greece, interviews

1. Εισαγωγή

Οι βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων αποτελούν έναν εξελισσόμενο τομέα και έχει αναπτυχθεί γύρω τους έντονο επιστημονικό ενδιαφέρον. Σκοπός του άρθρου είναι η διερεύνηση της σημερινής κατάστασης των βιβλιοθηκών στα σωφρονιστικά ιδρύματα στην Ελλάδα. Ειδικότερα, η έρευνα στοχεύει στην παρουσίαση των απόψεων και των εμπειριών των εργαζομένων των βιβλιοθηκών στα σωφρονιστικά ιδρύματα, καθώς και στο πώς αντιλαμβάνονται αυτοί το ρόλο των βιβλιοθηκών ως φορέα εκπαίδευσης και σωφρονισμού.

Η βιβλιοθήκη σήμερα νοείται ως μια υπηρεσία που προσφέρει τη Γνώση με πολλαπλούς τρόπους, σε πολλές ομάδες χρηστών. Επιπλέον, οι σύγχρονες επιστημονικές προσεγγίσεις καθιστούν τις βιβλιοθήκες χρηστο-κεντρικές (user-centered) (Allen, 1996). Οι κρατούμενοι αποτελούν μια ομάδα χρηστών η οποία είναι απομακρυσμένη από τους χώρους των δημόσιων βιβλιοθηκών και, επομένως, χρειάζονται μία βιβλιοθήκη εκεί όπου βρίσκονται, δηλαδή στα σωφρονιστικά ιδρύματα. Έρχονται, επίσης, αντιμέτωπες με συγκεκριμένες πληροφοριακές ανάγκες τις οποίες πρέπει να καλύψουν, όπως, για παράδειγμα, των ανήλικων κρατουμένων που συνεχίζουν την εκπαίδευσή τους ή των κρατουμένων με ισόβια κάθειρξη, οι οποίοι θα χρειαστούν ποικίλο και εναλλασσόμενο υλικό και υπηρεσίες.

Η παρούσα έρευνα συμβάλει στην καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης των βιβλιοθηκών στα σωφρονιστικά ιδρύματα και στην ανάδειξη των προκλήσεων που καλούνται να αντιμετωπίσουν καθημερινά οι βιβλιοθήκες και οι εργαζόμενοι σ' αυτές για την ικανοποίηση των πληροφοριακών αναγκών των χρηστών. Ειδικότερα, συμβάλλει στην ανάδειξη της σπουδαιότητας του ρόλου της βιβλιοθήκης, ως φορέα εκπαίδευσης, μάθησης, σωφρονισμού και επιτυχούς επανένταξης των κρατουμένων στην κοινωνία.

Η εν λόγω έρευνα έχει την εξής δομή: Αρχικά, πραγματοποιείται αναφορά στη διεθνή και ελληνική νομοθεσία για τις βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων, καθώς και σε έρευνες που αφορούν την καταγραφή και ανάδειξη του ρόλου και των προκλήσεων των βιβλιοθηκών των σωφρονιστικών ιδρυμάτων σε Ελλάδα και εξωτερικό. Εν συνεχεία, περιγράφεται αναλυτικά ο τρόπος διεξαγωγής των συνεντεύξεων, της συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων. Ακολουθούν τα αποτελέσματα με τη χρήση πινάκων, κατά το δυνατό, για την παραστατικότερη παρουσίασή τους. Τέλος, σχολιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας με τη σχετική βιβλιογραφία, ενώ παρουσιάζονται προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

2. Βιβλιογραφική επισκόπηση

2.1. Ορισμοί

Οι IFLA & UNESCO (1994) αναφέρθηκαν, σε σχετική Διακήρυξη, στην ανάγκη παροχής υπηρεσιών σε κρατούμενους σωφρονιστικών ιδρυμάτων από τις δημόσιες βιβλιοθήκες, επισημαίνοντας το εξής: *οι υπηρεσίες της δημόσιας βιβλιοθήκης παρέχονται στη βάση της ισότητας στην πρόσβαση για όλους, ανεξαρτήτως ηλικίας, φυλής, φύλου εθνικότητας, γλώσσας και κοινωνικής τάξης. Ειδικές υπηρεσίες και υλικό πρέπει να παρέχονται σ' εκείνους τους χρήστες που δεν μπορούν για οποιονδήποτε λόγο να χρησιμοποιήσουν τις συμβατικές υπηρεσίες και το υλικό, όπως για παράδειγμα τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι ασθενείς που νοσηλεύονται σε νοσοκομεία ή οι φυλακισμένοι.*

2.2. Διεθνής νομοθεσία

Η σημαντικότητα της ύπαρξης και της εύρυθμης λειτουργίας των βιβλιοθηκών των σωφρονιστικών ιδρυμάτων δεν θα μπορούσε να μην αντικατοπτρίζεται μέσα από τη θέσπιση σχετικών νόμων ή/και την έκδοση οδηγιών από διεθνείς φορείς που διαδραματίζουν σημαντικό κοινωνικό και πολιτικό ρόλο. Στο εξωτερικό, έχουν θεσπιστεί νομοθεσίες οι οποίες καθορίζουν την ύπαρξη, την αναλυτική λειτουργία των βιβλιοθηκών των σωφρονιστικών ιδρυμάτων, αλλά και τον ρόλο τους ως φορείς εκπαίδευσης. Παρακάτω αναφέρονται ενδεικτικά κάποιες χώρες, οι οποίες έχουν προβεί στη θέσπιση σχετικής νομοθεσίας για την εύρυθμη λειτουργία των βιβλιοθηκών στα σωφρονιστικά ιδρύματα, αλλά και οδηγίες, καλές πρακτικές και προτάσεις, οι οποίες έχουν συνταχθεί από συλλογικά όργανα της επιστήμης της πληροφόρησης.

Στην Αγγλία, στο Διάταγμα υπ' αριθμόν 4205 ("Prison Service Order 4205") και ειδικότερα στον Κανόνα 33 ("Rule 33") για την εκπαίδευση των φυλακισμένων, περιγράφεται η λειτουργία της βιβλιοθήκης εντός των σωφρονιστικών ιδρυμάτων: *«μία βιβλιοθήκη πρέπει να παραχωρείται σε κάθε φυλακή και, υπό τις οδηγίες της Γραμματείας της Πολιτείας, πρέπει να επιτρέπεται σε κάθε φυλακισμένο να έχει βιβλία από βιβλιοθήκη και να τα ανταλλάσσει»*, όπως αναφέρει η Lara (2010). Επίσης, στην αναθεωρημένη Οδηγία (Instruction) από το Υπουργείο Δικαιοσύνης του Ηνωμένου Βασίλειου περιγράφεται η λειτουργία των βιβλιοθηκών σε σωφρονιστικά ιδρύματα της Αγγλίας και της Ουαλίας ("The Prison Library Service", 2012).

Ειδικότερα, στην υποπαράγραφο 1.3. αναφέρεται ότι: *«οι βιβλιοθήκες των φυλακών στην Αγγλία και την Ουαλία συνήθως παρέχονται μέσω της τοπικής Αρχής της Δημόσια Βιβλιοθήκης ή απευθείας από τη διοίκηση (του σωφρονιστικού ιδρύματος)»*. Στην αμέσως επόμενη παράγραφο 1.4. συνεχίζει ο νομοθέτης, περιγράφοντας πως: *«μέρος του σκοπού της βιβλιοθήκης σε φυλακή είναι να υποστηρίζει την επανένταξη (resettlement) των κρατουμένων. Εστιάζει στη βελτίωση του αλφαβητισμού και την εξάλειψη άλλων εμποδίων για την αποτελεσματική επανένταξη, ενώ βοηθά τους κρατούμενους για μια πιο ομαλή μετάβαση από την επιτήρηση, στην κοινωνία»*.

Στην Ιταλία, το νομοθέτημα του σωφρονιστικού της συστήματος με τίτλο «Ρύθμιση του σωφρονιστικού συστήματος και των μέτρων περιορισμού της ελευθερίας» ("Regulation of the penitentiary system and freedom restriction measures") περιγράφει τη λειτουργία, την πρόσβαση και τη διαχείριση της βιβλιοθήκης (Costanzo, 2003). Αρχικά, αναφέρει πώς *«η διεύθυνση του ιδρύματος πρέπει να παρέχει σε όλους τους κρατούμενους εύκολη πρόσβαση σε έγγραφα (documents) της βιβλιοθήκης της φυλακής και τη δυνατότητα να διαβάζουν έγγραφα οποιασδήποτε άλλης βιβλιοθήκης ή δημόσιου ιδρύματος που λειτουργεί στην ίδια περιοχή με το ίδρυμα»*, ενώ, στη συνέχεια εστιάζει σε ζητήματα πρόσκτησης και πρόσβασης, πως *«η επιλογή των βιβλίων και των περιοδικών πρέπει να γίνεται με σεβασμό στον πολιτισμικό πλουραλισμό της κοινωνίας»*.

Σε επίπεδο «καλών πρακτικών» και διατάξεων, αξίζει να αναφερθεί το Εγχειρίδιο Πολιτικής (Policy Manual) της Αμερικανικής Ένωσης Βιβλιοθηκών (American Library Association/ALA), στο οποίο κατηγοριοποιούνται οι ευθύνες και οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι βιβλιοθήκες στους κρατουμένους ["Services & Responsibilites of Libraries (Old Number 52.2)", 2014]. Επιπλέον, η Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκών, λαμβάνοντας υπόψη το Νομοσχέδιο για τα Δικαιώματα των Βιβλιοθηκών (Library Bill of Rights), το οποίο προάγει την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία, συνέταξε μια σειρά κατευθυντήριων οδηγιών αναφερόμενη στο δικαίωμα των κρατουμένων στην πληροφόρηση ("Prisoners' Right to Read. An Interpretation of the Library Bill of Rights", 2010). Σε ένα παρόμοιο εγχειρίδιο καλών πρακτικών στον Καναδά, η βιβλιοθήκη των σωφρονιστικών ιδρυμάτων θεωρείται πως έχει παρόμοια λειτουργία με μια δημόσια βιβλιοθήκη (Ings & Joslin, 2011). Σε διεθνές επίπεδο, η Επιτροπή των Υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην 952η συνάντηση των Εκπροσώπων των Υπουργών προχώρησε στη σύνταξη μιας Σύστασης (Recommendation) για τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες (European Prison Rules). Η συγκεκριμένη σύσταση αναφέρεται στο ρόλο της βιβλιοθήκης ως φορέα εκπαίδευσης εντός των σωφρονιστικών ιδρυμάτων [«Σύσταση Rec(2006)2 της Επιτροπής των Υπουργών των Κρατών-μελών σχετική με τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες», 2006].

2.3. Ελληνική νομοθεσία

Όσον αφορά την Ελλάδα, ο ισχύων Σωφρονιστικός Κώδικας της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2776/99) προβλέπει (Άρθρο 20, παράγραφος 6) την ύπαρξη βιβλιοθήκης σε σωφρονιστικά ιδρύματα. Στη συνέχεια, στο πέμπτο κεφάλαιο του Σωφρονιστικού Κώδικα (Άρθρο 37: «Ενημέρωση», παράγραφος 4) αναγράφεται ότι *«η αυτομόρφωση των κρατουμένων, συνδέεται με το Σύμβουλο Εκπαίδευσης Κρατουμένων, το οποίο πρέπει να αναπτύσσει βιβλιοθήκη, η οποία μπορεί να είναι και παράρτημα της Δημοτικής Βιβλιοθήκης»*. Η αμέσως επόμενη παράγραφος του Άρθρου 37 αναφέρεται στην εσωτερική διαχείριση της βιβλιοθήκης από το ίδρυμα, αλλά και στην πολιτική ανάπτυξης της συλλογής της.

2.4. Βιβλιοθήκες Σωφρονιστικών Ιδρυμάτων: Διεθνής βιβλιογραφία

Οι έρευνες που αφορούν την περιγραφή των βιβλιοθηκών των σωφρονιστικών ιδρυμάτων ποικίλουν. Στις Η.Π.Α. έχει εκδηλωθεί σχετικό ενδιαφέρον ήδη από τη δεκαετία του 1970 και του 1980 (Clark, 1983; Wilkins, 1977). Οι βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων στο εξωτερικό χρησιμοποιούνται και αναπτύσσονται περίπου 30 με 40 χρόνια, από τη στιγμή που το ποινικό σύστημα συμπεριέλαβε ανθρωποκεντρικές κατευθύνσεις και οι διαδικασίες της «τιμωρίας» (punishment) έδωσαν τη θέση τους στις διαδικασίες του «σωφρονισμού» (rehabilitation) (Lehmann, 1999). Επομένως, και οι βιβλιοθήκες που λειτουργούν στα σωφρονιστικά ιδρύματα αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του σωφρονισμού. Η Lehmann (1999) αναφέρθηκε στη σημαντικότητα του ρόλου των βιβλιοθηκονόμων στα σωφρονιστικά ιδρύματα και παρουσίασε τα βασικά χαρακτηριστικά του. Κατέληξε στο ότι μια τέτοια βιβλιοθήκη χρησιμοποιείται 10 φορές περισσότερο από ότι μια μέση βιβλιοθήκη άλλου είδους (π.χ. δημοτική), ενώ πρέπει να έχει τη μορφή σχολικής ή/και δημόσιας βιβλιοθήκης, με κύριο μέλημα την προώθηση της «αυτομόρφωσης» (self-education) και την παροχή προγραμμάτων εκπαίδευσης. Τέλος, τόνισε ότι ο βιβλιοθηκονόμος οφείλει να έχει υψηλό μορφωτικό επίπεδο και να διαθέτει προσωπικές ευαισθησίες γύρω από την «επανένταξη» (rehabilitation) των κρατουμένων.

Στον Καναδά, οι Curry, Wolf, Boutilier & Chan (2003) διερεύνησαν την κατάσταση των βιβλιοθηκών στα σωφρονιστικά ιδρύματα αναφορικά με το προσωπικό, τους χρήστες, τη συλλογή και τη χρηματοδότηση των βιβλιοθηκών. Διαπίστωσαν ότι δουλεύουν ελάχιστοι βιβλιοθηκονόμοι (8%), ενώ ως επί το πλείστον εργάζονται κρατούμενοι στις θέσεις αυτές (80%). Μερικές βιβλιοθήκες εξυπηρετούν και τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους, ενώ ελάχιστες (6%) δέχονται εξωτερικούς χρήστες, αλλά και τις οικογένειες των κρατουμένων. Δεν παρέχεται πρόσβαση στο διαδίκτυο, αλλά μερικές δανείζουν CD-ROM. Η συλλογή αποτελείται κυρίως από βιβλία, ενώ ακολουθούν περιοδικά και εφημερίδες. Σχεδόν οι μισές βιβλιοθήκες διαθέτουν σχετικά μεγάλες συλλογές (10.000 τεκμήρια και άνω), ενώ η συλλογή εμπλουτίζεται κυρίως με αγορές και με δωρεές και σε λιγότερο ποσοστό με διαδανεισμό μέσω των δημόσιων και δημοτικών βιβλιοθηκών.

Οι White, Halsey, Martin & Jones (2006) επικεντρώθηκαν στην καταγραφή του αντίκτυπου της εφαρμογής των Προδιαγραφών των Βιβλιοθηκών στα Σωφρονιστικά Ιδρύματα (Prison Library Specification) που εκδόθηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Αυτοί επικεντρώθηκαν κυρίως στη στέγαση, το προσωπικό και τους πόρους. Όσον αφορά τη στέγαση, διαπίστωσαν ότι οι βιβλιοθήκες στεγάζονται σε εκπαιδευτικούς ή κοινόχρηστους χώρους. Αναφορικά με το προσωπικό, απασχολούνται βιβλιοθηκονόμοι με καθεστώς μερικής απασχόλησης ή ως βοηθοί βιβλιοθηκονόμου, αλλά και σωφρονιστικοί υπάλληλοι. Τέλος, επισήμαναν πως η υποχρηματοδότηση των βιβλιοθηκών αποτελεί εμπόδιο στην ανάπτυξη και τη διεύρυνση του ρόλου τους. Στο ίδιο πλαίσιο με τους White et al. (2006), ο Moselle (2007) αναφέρει ότι οι βιβλιοθηκονόμοι των βιβλιοθηκών των σωφρονιστικών ιδρυμάτων αντιλαμβάνονται τον εκπαιδευτικό ρόλο τους, καθώς και το ρόλο τους ως φορέα γνώσης. Οι ίδιοι τόνισαν ότι, ακόμα και πριν την έκδοση των προδιαγραφών αυτών, γνώριζαν ότι ο ρόλος τους είναι εκπαιδευτικός και ταυτόχρονα σωφρονιστικός. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχει ένας έντονος προβληματισμός σχετικά με την κατάλληλη και επαρκή στελέχωση των βιβλιοθηκών με το ανάλογο προσωπικό και τον εμπλουτισμό της συλλογής της βιβλιοθήκης για την εξυπηρέτηση των πληροφοριακών αναγκών των χρηστών. Τέλος, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στο ρόλο που διαδραματίζει ο βιβλιοθηκονόμος, αλλά και στη σπουδαιότητα του εκπαιδευτικού του ρόλου.

2.5. Βιβλιοθήκες Σωφρονιστικών Ιδρυμάτων: ελληνική βιβλιογραφία

Στην Ελλάδα, η Βατοπούλου (1994) είναι η πρώτη η οποία αναφέρθηκε στις βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων. Ειδικότερα, επικεντρώθηκε στο ρόλο του βιβλιοθηκονόμου, όπως αυτός παρουσιάζεται μέσα από τη διεθνή βιβλιογραφία, ενώ επισήμανε ότι ο συγκεκριμένος βιβλιοθηκονόμος οφείλει να γνωρίζει καλά τις πληροφοριακές ανάγκες του κοινού που εξυπηρετεί για την επιτυχή προώθηση των υπηρεσιών της βιβλιοθήκης. Τέλος, τονίζει και αυτή τον εκπαιδευτικό ρόλο του βιβλιοθηκονόμου και την ανάγκη γνώσης των κατάλληλων εκπαιδευτικών μεθόδων.

Η Οικονομοπούλου (1995) περιγράφει την πρώτη βιβλιοθήκη σε σωφρονιστικό ίδρυμα στην Ελλάδα, τη βιβλιοθήκη του Καταστήματος Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας Βόλου. Η βιβλιοθήκη δημιουργήθηκε στο πλαίσιο κρατικών επιχορηγήσεων, διέθετε βιβλιοθηκονόμο, ο οποίος συνεργαζόταν με το δάσκαλο, και παρείχε προγράμματα εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας στους κρατούμενους. Τέλος, ο Σχίζας (2013) επικεντρώθηκε στη διερεύνηση της κατάστασης των βιβλιοθηκών των αγροτικών σωφρονιστικών ιδρυμάτων της χώρας. Ειδικότερα, διαπίστωσε ότι σε όλες υπήρχε εμφανής έλλειψη βιβλιοθηκονόμου και χρηματοδότησης. Αυτές λειτουργούσαν από εργαζόμενους-κρατούμενους και εμπλούτιζαν τη συλλογή τους με δωρεές, ενώ δεν διαδραμάτιζαν εκπαιδευτικό ρόλο. Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, στην Ελλάδα το ερευνητικό ενδιαφέρον είναι περιορισμένο, αν και υπάρχει η σχετική νομοθεσία που καθορίζει το ρόλο και τη λειτουργία της βιβλιοθήκης σε σωφρονιστικό ίδρυμα.

3. Μεθοδολογία

3.1. Συνέντευξη

Η συνέντευξη (interview) θεωρείται ποιοτική μέθοδος έρευνας και αποσκοπεί στον εντοπισμό του νοήματος και των αιτιών στις καταστάσεις που διερευνώνται (Mann & Richards, 2011). Στη συγκεκριμένη έρευνα επιλέχθηκε η ημι-δομημένη συνέντευξη, διότι παρείχε τη δυνατότητα στον ερευνητή της διατύπωσης διευκρινιστικών ερωτήσεων όπου απαιτούνταν. Ειδικότερα, οι ερωτήσεις χωρίστηκαν σε πέντε κατηγορίες, με σκοπό να διερευνηθούν οι επί μέρους στόχοι της έρευνας. Οι κατηγορίες ερωτήσεων είναι οι εξής:

1. Δείγμα, στατιστικά στοιχεία για τους ερωτηθέντες (Ε1-Ε5)
2. Στοιχεία για τη βιβλιοθήκη (Ε6-Ε15)
3. Στοιχεία για τη συλλογή (Ε16-Ε22)
4. Στοιχεία για τους κρατούμενους που επισκέπτονται και χρησιμοποιούν τη βιβλιοθήκη (Ε23-Ε34)

Συνολικά, οι ερωτήσεις ήταν 34 και ήταν διατυπωμένες με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν να δοθούν διευκρινιστικές ερωτήσεις. Οι πρώτες ερωτήσεις αφορούσαν τα δημογραφικά στοιχεία των εργαζομένων της βιβλιοθήκης, αλλά και τη σχέση τους μ' αυτή. Οι ερωτήσεις για τη βιβλιοθήκη (Ε6-Ε15) σχετίζονταν με τη χωροταξική κυρίως περιγραφή της, καθώς και τον συσχετισμό της με το εκπαιδευτικό και ψυχαγωγικό περιεχόμενο της συλλογής της. Ειδικότερα, στόχευαν: στην καταγραφή της τυχόν εξωστρέφειάς της μέσα από εκδηλώσεις που μπορεί να πραγματοποιεί και του κοινού στο οποίο απευθύνεται, πέρα από τους κρατούμενους, στην παρουσίαση των υπηρεσιών που προσφέρει, καθώς και στο εάν συνεργάζεται με την τοπική βιβλιοθήκη ή εάν παίζει αυτή το ρόλο της δημόσιας βιβλιοθήκης. Οι ερωτήσεις σχετικά με τη συλλογή (Ε16-Ε22) αποσκοπούσαν στην καταγραφή των προσφερόμενων μορφών υλικού, καθώς και των θεματικών κατηγοριών που καλύπτει η συλλογή της. Οι ερωτήσεις που αφορούν στους κρατούμενους (Ε 23-34) αφενός είχαν δημογραφικό χαρακτήρα, προκειμένου να αναδειχθεί το υπόβαθρο και η «εικόνα» του μέσου χρήστη-κρατούμενου, αφετέρου αποσκοπούσαν και στην καταγραφή των αναγκών των κρατουμένων.

3.2. Συλλογή Δεδομένων

Σε πρώτη φάση πραγματοποιήθηκε μια πρώτη τηλεφωνική επικοινωνία με τα σωφρονιστικά ιδρύματα της χώρας, όπως αυτά παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, για να διερευνηθεί ποιοι υπεύθυνοι βιβλιοθηκών ήταν πρόθυμοι να παραχωρήσουν συνέντευξη. Έπειτα, στάλθηκε μία αίτηση για παραχώρηση συνέντευξης σε 9 σωφρονιστικά ιδρύματα, με το σκεπτικό ότι αποτελούν το 1/3 του συνολικού αριθμού ιδρυμάτων της χώρας, αλλά και επειδή βρίσκονται σε κεντρικές και περιφερειακές πόλεις. Θετική απάντηση υπήρξε από 7 σωφρονιστικά ιδρύματα. Εν συνεχεία, συντάχθηκε και απεστάλη σχετική αίτηση παραχώρησης συνέντευξης προς έγκριση. Η διαδικασία της έγκρισης των αιτήσεων διήρκεσε περίπου 1-2 βδομάδες, διότι έπρεπε να σταλούν στο Υπουργείο Δικαιοσύνης μέσω του Συμβουλίου της Φυλακής για την τελική έγκριση, η οποία συνήθως όριζε ότι η αποδοχή ή μη των συνεντεύξεων ήταν ζήτημα του Συμβουλίου. Τα σωφρονιστικά ιδρύματα που ζήτησαν την αίτηση, παρέλαβαν και μία επιπλέον υπεύθυνη δήλωση για την παράδοση του πρωτογενούς υλικού που θα προέκυπτε. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με τους υπεύθυνους των βιβλιοθηκών μεταξύ Ιουνίου-Ιουλίου του 2014 και είχαν, κατά μέσο όρο, διάρκεια 30 λεπτά (μέγιστος χρόνος συνέντευξης ήταν τα 45 λεπτά και ελάχιστος τα 11 λεπτά).

3.3. Ανάλυση Δεδομένων

Οι συνεντεύξεις καταγράφηκαν μέσω ενός ψηφιακού καταγραφέα, εν γνώσει των συνεντευξιαζομένων και μετά από σχετική συγκατάθεσή τους. Στη συνέχεια, έγινε μεταγραφή σε κείμενο του Microsoft Office Word. Έπειτα, τυπώθηκαν οι συνεντεύξεις και βάσει των ερωτήσεων και των απαντήσεων που δόθηκαν, εντοπίστηκαν οι κύριες θεματικές ενότητες στις οποίες έκαναν αναφορά οι συνεντευξιαζόμενοι. Στη συνέχεια τα ηλεκτρονικά κείμενα αποθηκεύτηκαν σε ένα πρόγραμμα για ποιοτική ανάλυση αποτελεσμάτων, το NVivo.[1] Οι θεματικές ενότητες που προέκυψαν εξετάστηκαν και ελέγχθηκαν μεταξύ των συγγραφέων για την ομοιομορφία και εγκυρότητά τους. Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται οι κεντρικότερες θεματικές ενότητες που προέκυψαν είτε μέσα από τις ερωτήσεις είτε μέσα από τη συχνή αναφορά σ' αυτές από τους συνεντευξιαζόμενους. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων βασίζεται στις θεματικές ενότητες που προέκυψαν.

1 http://www.qsrinternational.com/products_nvivo.aspx

Κεντρικές Θεματικές Ενότητες	**Αριθμός ερωτήσεων από τις οποίες προέκυψαν**
Ειδικότητα	Ε1
Θέση εργασίας	Ε2
Κριτήρια επιλογής για απασχόληση στη βιβλιοθήκη	Ε3
Προϋπηρεσία στη βιβλιοθήκη	Ε4
Προϋπηρεσία στο ίδρυμα	Ε5
Χώρος ή έπιπλο	Ε6
Θέση βιβλιοθήκης	Ε7
Κριτήρια επιλογής χώρου βιβλιοθήκης	Ε8
Ύπαρξη βιβλιοθηκονόμου	Ε9
Υπεύθυνος δανεισμών - ποιος	Ε10
Μέθοδος οργάνωσης	Ε11
Εκδηλώσεις	Ε12
Επιπλέον κοινό	Ε13
Πολιτική λειτουργίας	Ε14
Πολιτική λειτουργίας - γιατί όχι	Ε15
Αριθμός τεκμηρίων	Ε16
Θεματικές κατηγορίες	Ε17
Πρόσκτηση	Ε18
Κριτήρια εισαγωγής υλικού, προτιμήσεις	Ε19
Λογοκρισία	Ε20
Ψηφιακή πρόσβαση	Ε21
Ενημέρωση για νέα αποκτήματα	Ε22
Φύλο κρατουμένων	Ε23
Αριθμός κρατουμένων	Ε24
Εκπαίδευση στο ίδρυμα	Ε25
Επισκεψιμότητα κρατουμένων, γενικά	Ε26
Αιτία μη προσέλευσης	Ε27
Επισκεψιμότητα κρατουμένων, ημέρα	Ε28
Ηλικίες που προσελκύονται	Ε29
Βοήθεια βιβλιοθήκης στην εκπαίδευση	Ε30
Επιθυμία συνέχισης σπουδών	Ε31
Σε ποιον απευθύνονται	Ε32
Η βιβλιοθήκη στην ευρύτερη μόρφωση	Ε33
Εκπαιδευτικά προγράμματα βιβλιοθήκης	Ε34
Ανάγκες που έχει η βιβλιοθήκη	(προέκυψε στη συνέντευξη)
Αρμοδιότητες	(προέκυψε στη συνέντευξη)
Γενικό εκπαιδευτικό επίπεδο	(προέκυψε στη συνέντευξη)
Επιπλέον γλώσσες που υπάρχουν	(προέκυψε στη συνέντευξη)
Προφίλ αναγνώστη	(προέκυψε στη συνέντευξη)
Χώρος ανάγνωσης	(προέκυψε στη συνέντευξη)

Πίνακας 1. *Κεντρικές Θεματικές Ενότητες*

4. Αποτελέσματα

4.1. Αποτελέσματα για το δείγμα των ερωτηθέντων

Οι υπεύθυνοι των βιβλιοθηκών είναι ως επί το πλείστον κοινωνικοί λειτουργοί (4/7) και εργάζονται σε αντίστοιχες θέσεις εργασίες στο σωφρονιστικό ίδρυμα (4/7). Ανήκουν όλοι στην κοινωνική υπηρεσία του σωφρονιστικού ιδρύματος, με την οποία συνδέεται η ύπαρξη και η λειτουργία της βιβλιοθήκης. Αυτοί απασχολούνται στη βιβλιοθήκη, καθώς αποτελεί κομμάτι των υπηρεσιακών τους καθηκόντων (4/7) και εργάζονται σ' αυτήν όσα χρόνια εργάζονται και στο ίδρυμα (7/7).

4.2. Αποτελέσματα για τη βιβλιοθήκη

Οι βιβλιοθήκες περιγράφονται ως ευρύτεροι χώροι/υπηρεσίες μέσα στα σωφρονιστικά ιδρύματα -και όχι σαν απλά έπιπλα όπου τοποθετούνται τα βιβλία- και στις περισσότερες περιπτώσεις φιλοξενούνται σε άλλους χώρους του σωφρονιστικού ιδρύματος (βλ. Πίνακα 2). Αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω έλλειψης χώρων στα σωφρονιστικά ιδρύματα, αλλά και λόγω επιθυμίας συσχέτισης της βιβλιοθήκης με την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. Δεν εργάζονται βιβλιοθηκονόμοι, αλλά κρατούμενοι, ενώ δεν χρησιμοποιείται κάποιο καθιερωμένο ή γνωστό σύστημα οργάνωσης και ταξινόμησης, αλλά τα συστήματα προσαρμόζονται στις ανάγκες των βιβλιοθηκών (βλ. Πίνακα 2).

Τα περισσότερα σωφρονιστικά ιδρύματα δεν πραγματοποιούν εκδηλώσεις στο χώρο όπου στεγάζεται η βιβλιοθήκη. Όσες βιβλιοθήκες πραγματοποιούν εκδηλώσεις στο χώρο τους εστιάζουν σε θεατρικές παραστάσεις, σε λέσχες βιβλίου και λέσχες συζητήσεων. Ακόμα και αυτές οι εκδηλώσεις, βέβαια, γίνονται με μικρή συχνότητα. Σκοπός των εκδηλώσεων αυτών είναι η προώθηση της εκπαίδευσης, αλλά και μια ευκαιρία να *«ζωντανέψει η φυλακή»*. Δανεισμός βιβλίων γίνεται μόνο στους σωφρονιστικούς υπαλλήλους και όχι στο εξωτερικό κοινό. Δεν υπάρχει γραπτή πολιτική λειτουργίας, κυρίως λόγω άλλων προτεραιοτήτων των υπεύθυνων των βιβλιοθηκών, μιας και είναι και κοινωνικοί λειτουργοί (όπως, για παράδειγμα, διεξαγωγή εκδηλώσεων εκτός της βιβλιοθήκης, προώθηση των προγραμμάτων απεξάρτησης, επανένταξης και εκπαίδευσης κ.λπ.) (βλ. Πίνακα 2).

Θεματικές Ενότητες	**Αριθμός ερωτηθέντων/ Πλήθος απαντήσεων**	**Απαντήσεις**
Χώρος βιβλιοθήκης	6/7	Αποκλειστικός χώρος βιβ/κης (2) Προαύλιο κρατουμένων (1) Χώρος εκδηλώσεων (1) Δύο διαφορετικές βιβλιοθήκες (1) Τραπεζαρία (1) Γραφείο κοινωνικής υπηρεσίας (1)
Κριτήρια επιλογής χώρου βιβ/κης	7/7	Δεν υπάρχει άλλος διαθέσιμος χώρος (2) Συσχετισμός με άλλο χώρο (3) • Χώρος εκδηλώσεων (2) • Σχολείο (1) Μη ύπαρξη ελέγχου, άμεση πρόσβαση (1) Δεν γνωρίζει τα κριτήρια (1)
Ύπαρξη βιβλιοθηκονόμου	7/7	Όχι (6) Ναι (στο παρελθόν) (1)
Υπεύθυνος Δανεισμών	7/7	Κρατούμενος (5) Υπάλληλοι κοινωνικής υπηρεσίας (1) Υπάλληλοι κοινωνικής υπηρεσίας και κρατούμενοι (1)

Μέθοδος οργάνωσης	7/11	Διαμόρφωση σύμφωνα με τις ανάγκες (7) Ευθύνη των κρατουμένων (2) Ευθύνη των υπαλλήλων (2) • Βάση Δεδομένων σε Microsoft Access (1) • Σύμφωνα με οδηγούς για συστήματα βιβ/κης (1)
Εκδηλώσεις στη βιβ/κη	7/7	Όχι (4) • Σε άλλο χώρο (2) • Καθόλου (2) Ναι (3)
Γεγονότα (εκδηλώσεις) στη βιβ/κη	3/9	Θεατρικές παραστάσεις (3) Λέσχη βιβλίου και ανάγνωσης (2) Συμβουλευτική απεξάρτησης (1) Κινηματογραφικές προβολές (1) Ομιλίες (1) Συναυλίες (1)
Συχνότητα εκδηλώσεων γενικά	2/2	50 εκδηλώσεις / χρόνο (1) Αραιή συχνότητα (1)
Αιτία εκδηλώσεων στη βιβ/κη	3/3	Προώθηση εκπαίδευσης και ανάγνωσης (2) Μοναδικός διαθέσιμος χώρος (1)
Γραπτή πολιτική λειτουργίας	7/7	Όχι (7)

Πίνακας 2. *Αποτελέσματα για τη βιβλιοθήκη*

4.3. Αποτελέσματα για τη συλλογή

Ο μέσος όρος αριθμού τεκμηρίων για κάθε βιβλιοθήκη είναι 3.500 έως 4.000 βιβλία (βλ. Πίνακα 3). Η κεντρικότερη θεματική κατηγορία είναι η λογοτεχνία και ακολουθούν η ψυχολογία και η θρησκεία, για εμψύχωση των κρατουμένων, *«κάτι για να τους δίνει δύναμη»*, όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε για τα βιβλία ψυχολογίας. Η συλλογή έχει ξενόγλωσσα βιβλία, αλλά όχι στις μητρικές γλώσσες των αλλοδαπών κρατουμένων, που αποτελούν και την πλειοψηφία των κρατουμένων στα σωφρονιστικά ιδρύματα. Μερικοί εργαζόμενοι της κοινωνικής υπηρεσίας ανέλαβαν την πρωτοβουλία να βρουν ξενόγλωσσα βιβλία μέσα από χρονοβόρες διαδικασίες. Η πρόσκτηση του υλικού γίνεται κυρίως μέσα από δωρεές και δεν υπάρχουν κριτήρια για τον εμπλουτισμό της συλλογής με υλικό που θα είναι κατάλληλο για τους χρήστες της βιβλιοθήκης. Επιλογή τεκμηρίων υφίσταται στις περισσότερες βιβλιοθήκες και σχετίζεται κυρίως με τον αποκλεισμό υλικού που έχει σεξουαλικό, βίαιο και προσηλυτιστικό περιεχόμενο. Δεν υπάρχει πρόσβαση σε ψηφιακές πηγές πληροφόρησης λόγω έλλειψης υπολογιστών, αλλά και λόγω σχετικής απαγόρευσης από τους εσωτερικούς κανονισμούς και τον νόμο. Μερικοί υπεύθυνοι βιβλιοθηκών ενημερώνουν τους κρατούμενους για τα νέα αποκτήματα της συλλογής με τη δημιουργία ραφιού νέων προσκτήσεων ή ανανέωσης του έντυπου καταλόγου (βλ. Πίνακα 3).

Θεματικές Ενότητες	**Αριθμός ερωτηθέντων/ Πλήθος απαντήσεων**	**Απαντήσεις**
Αριθμός τεκμηρίων	7/7	12.000 (1) 2.000 (1) 5.000 (1) 550 (1) 200 (1) 6.000 βιβλία + 500 περιοδικά (1) 500 (1)
Θεματικές κατηγορίες	7/29	Λογοτεχνία, πολλά (7) Θρησκευτικά, αρκετά (5) Ψυχολογία, αρκετά (4) Εγκυκλοπαίδειες και πληροφοριακό υλικό, σχετικά αρκετά (4) Νομική και Πολιτική επιστήμη, μέτρια (2) Αρχαία ελληνική γραμματεία, λίγα (2) Φυσική και γεωγραφία, λίγα (2) Υγεία, λίγα (2) Σχολικά, λίγα (1)
Επιπλέον γλώσσες που υπάρχουν (στοιχείο που προέκυψε κατά τις συνεντεύξεις)	4/13	Αγγλικά πολλά (2) Γερμανικά αρκετά(2) Γαλλικά αρκετά (2) Ισπανικά αρκετά (2) Αλβανικά αρκετά (1) Ρουμάνικα λίγα (1) Τούρκικα λίγα (1) Φαρσί λίγα (1) Βουλγάρικα λίγα (1)
Ανάγκη για ξενόγλωσσα βιβλία: αποτελέσματα και περιγραφή (στοιχείο που προέκυψε κατά τις συνεντεύξεις)	4/6	Πολλοί αλλοδαποί κρατούμενοι (3) Ελάχιστη συμμετοχή σε λέσχες ανάγνωσης και σε εκδηλώσεις της βιβ/κης (1) Πρωτοβουλία για εξασφάλιση ξενόγλωσσων βιβλίων (2)
Πρόσκτηση	7/13	Δωρεές (7) Διαδανεισμός (1) Αγορά (1) Πρωτοβουλίες για περισσότερες προσκτήσεις (3) Υποχρηματοδότηση (1)
Κριτήρια εισαγωγής υλικού και προτιμήσεις	7/10	Κανένα (5) Ηλικιακή ομάδα (2) Συνεργασία με κρατούμενους για καλύτερη επιλογή (1) Επιθυμία για ενασχόληση με την κατάλληλη εισαγωγή υλικού (2) • Έλλειψη χρόνου (2) • Έλλειψη προσωπικού (1)

Λογοκρισία	7/9	Καμία (4) Βίαιο και σεξουαλικό περιεχόμενο (3) Παραθρησκευτικό και προσηλυτιστικό περιεχόμενο (2)
Ψηφιακή Πρόσβαση	7/23	Όχι (7) Απαγόρευση από κανονισμό και νόμο (6) Ύπαρξη Η/Υ (2) Πρόσβαση στο διαδίκτυο μέσω του σχολείου (2) Επιθυμία για πρόσβαση, δυσκολίες λόγω ασφάλειας (2) Μη ύπαρξη Η/Υ θεωρείται έλλειψη για βιβ/κη (2) Μεγαλύτερη επισκεψιμότητα στη βιβ/κη με την ύπαρξη Η/Υ (1) Στο μέλλον, με την ίδρυση του σχολείου (1)
Ενημέρωση για νέα αποκτήματα	7/7	Καμία (3) Ράφι με νέα αποκτήματα (2) Συνεννόηση με υπεύθυνο κρατούμενο (2)

Πίνακας 3. *Αποτελέσματα για τη συλλογή της βιβλιοθήκης.*

4.4. Αποτελέσματα για τους κρατούμενους και τη σχέση τους με τη βιβλιοθήκη

Κάθε χρόνο, τα σωφρονιστικά ιδρύματα υποδέχονται κατά μέσο όρο 2.500 κρατούμενους (βλ. Πίνακα 4). Αυτοί, όπως προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων, είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και λίγοι θα τελειώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση κατά τη διάρκεια παραμονής τους στο σωφρονιστικό ίδρυμα, ενώ ακόμα λιγότεροι θα ολοκληρώσουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Λίγοι εξ αυτών επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη, ενώ οι υπόλοιποι την επισκέπτονται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Οι αιτίες εξαιτίας των οποίων η πλειοψηφία δεν επισκέπτεται τη βιβλιοθήκη είναι κυρίως η έλλειψη ξενόγλωσσων βιβλίων, ο αναλφαβητισμός, οι συνθήκες κράτησης και τα προσωπικά προβλήματα των κρατουμένων, δηλαδή ζητήματα υψηλότερης προτεραιότητας γι' αυτούς. Η βιβλιοθήκη δεν παρέχει εκπαιδευτικά προγράμματα και, ως εκ τούτου, δεν συνεισφέρει στην εκπαίδευση των κρατουμένων (βλ. Πίνακα 4).

Θεματικές Ενότητες	**Αριθμός ερωτηθέντων/ Πλήθος απαντήσεων**	**Απαντήσεις**
Αριθμός κρατουμένων / ετησίως	4/4	8.500 (1) 500 (1) 811 (1) 350 (1)
Υποχρεωτική εκπαίδευση κατά τη διάρκεια εξέτισης της ποινής	6/9	ΣΔΕ (1) Σχολείο, ανήλικοι κρατούμενοι (2) Μεμονωμένες περιπτώσεις (2) «Μικρά ποσοστά» (3) Όχι (1)
Τριτοβάθμια εκπαίδευση κατά τη διάρκεια εξέτισης της ποινής	4/4	Μεμονωμένες περιπτώσεις (2) «Μικρό ποσοστό» (1) Όχι (1)

Γενικό μορφωτικό επίπεδο (στοιχείο που προέκυψε κατά τις συνεντεύξεις)	5/12	Γυμνάσιο, αρκετοί (4) Δημοτικό, πολλοί (3) Οργανικά αναλφάβητοι, αρκετοί (2) Λύκειο, λίγοι (1) Τριτοβάθμια εκπαίδευση, ελάχιστοι (2)
Επισκεψιμότητα, γενικά	6/6	437/έτος (1) 100/έτος (1) 15/μήνας (1) 10/βδομάδα (1) 1/5 (1) «Ελάχιστοι» (1)
Επισκεψιμότητα, ημέρα	5/5	35 (1) 25 (1) «Μικρό ποσοστό» (1) 10 (1) «Μπορεί και κανένας» (1)
Αιτίες μη επισκεψιμότητας	6/16	Προσωπικά προβλήματα και προτεραιότητες (4) Αναλφαβητισμός (4) Έλλειψη ξενόγλωσσων βιβλίων (4) Συνθήκες κράτησης (4) • Είδος φυλακής → εργασία (2) • Εμπιστοσύνη σε Έλληνες κρατούμενους για εργασία → δημιουργία μικρού κοινού βιβ/κης (1) • Αντίξοο περιβάλλον από άλλους κρατούμενους και σωφρονιστικούς υπαλλήλους (1)
Βοήθεια βιβ/κης στην εκπαίδευση	7/7	Όχι (5) • Η εκπαίδευση είναι προσωπική επιλογή (3) • Οι αναγνώστες δεν ταυτίζονται με τους εκπαιδευόμενους (1) Ναι (1) (+ΣΔΕ) (1)
Επιθυμία συνέχισης σπουδών	7/8	Ναι (7) • Παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τα ΣΙ (4) • Θετικά προσκείμενοι κρατούμενοι (2) • Ναι, αλλά υπάρχει πρόβλημα με τη γραφειοκρατία (2)
Βοήθεια βιβ/κης στην γενικότερη επιμόρφωση	7/12	Ναι (6) • Διεύρυνση πνεύματος (5) Όχι, ελεύθερος χρόνος (1)
Εκπαιδευτικά προγράμματα μέσω βιβ/κης	7/7	Όχι (7)

Προφίλ αναγνώστη[2]	2/3	*Α. Είναι περίεργος, είναι παράξενος, ίσως να θεωρηθεί και δείγμα αδυναμίας ακόμα και να γίνει περισσότερο ευάλωτος σε προσπάθειες χειραγώγησης ή εκμετάλλευσης. Πρέπει να 'ναι πολύ συγκροτημένο άτομο να 'χει ένα προφίλ σκληρού ήδη που τον προστατεύει για να μπορεί να διαβάζει έτσι όλη μέρα, να κυκλοφορεί μ΄ ένα βιβλίο χωρίς να θεωρηθεί εύκολος στόχος, υποδεέστερος για σχόλια και εκμετάλλευση.* *Β. Άνθρωποι όντως πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, οι οποίοι μπαίνουν και σε διαδικασία να ταξινομήσουν τα βιβλία, να διαβάσουν. Γράφουν οι ίδιοι πράγματα [...] Προσπαθούσαν μόνοι τους. Διάβαζαν, έγραφαν.*

Πίνακας 4. *Αποτελέσματα για τους κρατούμενους και τη σχέση τους με τη βιβλιοθήκη*

5. Συμπεράσματα

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, οι υπάλληλοι που εργάζονται στις βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων δεν είναι βιβλιοθηκονόμοι, εν αντιθέσει με το εξωτερικό, που στις ίδιες θέσεις απασχολούνται μόνο βιβλιοθηκονόμοι (Field, 2008; Moselle, 2007). Οι βιβλιοθήκες αυτές στελεχώνονται από εργαζομένους των σωφρονιστικών ιδρυμάτων άλλων ειδικοτήτων (π.χ. κοινωνικούς λειτουργούς) ως μέρος των καθηκόντων τους, γεγονός που συνάδει με τους Moselle (2007) και Field (2008), οι οποίοι αναφέρουν ότι η ανάπτυξη των βιβλιοθηκών των σωφρονιστικών ιδρυμάτων επαφίεται στις προσπάθειες και στην εργασία μεμονωμένων ατόμων.

Οι εργασίες που πραγματοποιούνται στη βιβλιοθήκη (π.χ. εμπλουτισμός συλλογής, δανεισμός) αποσκοπούν περισσότερο στη διατήρηση της υπάρχουσας κατάστασης δεδομένης της ελλιπούς στελέχωσης των βιβλιοθηκών με επαγγελματίες του είδους, αλλά και της έλλειψης διαθέσιμου χρόνου από τους εργαζομένους. Πράγματι, οι Curry et al. (2003) και White et al. (2006) αναφέρουν πως οι βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων λειτουργούν υποτυπωδώς και αρκούνται στο να διαθέτουν έντυπο υλικό στους χρήστες - κρατούμενους, δίχως την απαραίτητη εκπαίδευση του προσωπικού και τις παροχές που προσφέρουν οι δημόσιες βιβλιοθήκες.

Επιπλέον, η μη ύπαρξη πολιτικής λειτουργίας της βιβλιοθήκης οδηγεί στην αδυναμία εμπλουτισμού της συλλογής με τα κατάλληλα και απαιτούμενα τεκμήρια, παρόλο που η θεσμοθέτησή της καθορίζεται από τον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα (Άρθρο 37, Παράγραφος 5). Ως εκ τούτου, παρατηρήθηκε σαφής έλλειψη ξενόγλωσσων βιβλίων και ταυτόχρονη ανάπτυξη της αντίστοιχης ελληνόγλωσσης συλλογής, με συνέπεια να καθίστανται μη λειτουργικές αυτές οι βιβλιοθήκες.

Το υπάρχον κοινό αυτού του είδους των βιβλιοθηκών την επισκέπτεται συχνά, γεγονός που συνάδει με τα αντίστοιχα αποτελέσματα της Lehmann (1999). Η βιβλιοθήκη αποτελεί ένα σημείο αναφοράς για τους κρατούμενους των σωφρονιστικών ιδρυμάτων. Μάλιστα, λίγες είναι εκείνες οι βιβλιοθήκες οι οποίες θα διευρύνουν το κοινό τους σε εξωτερικούς χρήστες (π.χ. οικογένειες κρατουμένων), όπως χαρακτηριστικά επιβεβαιώνει και η Οικονομοπούλου (1995).

Όπως προκύπτει, η βιβλιοθήκη δεν έχει «κατακτήσει» μέσα στο σωφρονιστικό ίδρυμα τον δικό της χώρο. Μια οποιαδήποτε άλλη βιβλιοθήκη (π.χ. δημοτική, σχολική) χαρακτηρίζεται από το δικό της μοναδικό, ευάερο και ευήλιο κτήριο, καθώς και από την εύκολη πρόσβαση στον χώρο και στο διαδίκτυο. Ακόμα και στις περιπτώσεις που η βιβλιοθήκη στεγάζεται σε ευρύχωρους χώρους εκδηλώσεων, δεν διασφαλίζεται η άμεση πρόσβαση στη συλλογή, μιας και ο χώρος είτε δεν ανήκει αποκλειστικά στη βιβλιοθήκη είτε απαιτείται χρονοβόρα διαδικασία έγκρισης πρόσβασης σ' αυτήν. Ως αποτέλεσμα, οι κρατούμενοι παραμένουν αποκλεισμένοι από την πληροφορία και τη γνώση. Η ίδια κατάσταση παρατηρείται και στις βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων του εξωτερικού. Ειδικότερα, οι Field (2008) και Curry et al. (2003) περιγράφουν τη μέση βιβλιοθήκη σωφρονιστικού ιδρύματος με μικρούς χώρους και δίχως πρόσβαση στο διαδίκτυο.

2 Η περιγραφή του αναγνώστη δεν προκύπτει μόνο από αυτόν τον κωδικό που αναφέρεται, αλλά και επαγωγικά, από τις περιγραφές των υπευθύνων για τα άτομα που δεν επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη, καθώς και από τις θεματικές κατηγορίες των βιβλίων στη συλλογή τους.

Τα περισσότερα σωφρονιστικά ιδρύματα δεν λαμβάνουν επαρκή κονδύλια, όπως αναφέρει και ο Σχίζας (2013), ενώ ο εμπλουτισμός της συλλογής επαφίεται σχεδόν εξ ολοκλήρου στις δωρεές. Ως εκ τούτου, οι ανάγκες των κρατουμένων σε συγκεκριμένο πληροφοριακό υλικό δεν μπορούν να καλυφθούν αποτελεσματικά. Ποικίλοι Οργανισμοί (IFLA, 1994; UNESCO, 1994) και ερευνητές (Clark, 1983; Singer, 2003) αναφέρουν τη δημόσια βιβλιοθήκη ως διαμεσολαβητή στον εμπλουτισμό της συλλογής των βιβλιοθηκών των σωφρονιστικών ιδρυμάτων. Δυστυχώς στην Ελλάδα οι δημόσιες βιβλιοθήκες δεν υιοθετούν αντίστοιχο ρόλο. Ο διαδανεισμός αναφέρεται από τους Constanzo, Montecchi & Derhemi (2011) ως ένας άλλος τρόπος εμπλουτισμού της συλλογής αυτών των βιβλιοθηκών, πρακτική που δυστυχώς δεν υιοθετούν οι ελληνικές βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων.

Όπως προκύπτει από την έρευνα, ο μέσος αναγνώστης-κρατούμενος είναι ένα άτομο χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, που γνωρίζει όμως ανάγνωση της ελληνικής γλώσσας σε ικανοποιητικό επίπεδο, ώστε να διαβάσει και να κατανοήσει ένα βιβλίο. Το άτομο αυτό έχει διάθεση για μόρφωση, και επιθυμεί μ' αυτόν τον τρόπο να επιτύχει την επανένταξή του. Διαβάζει βιβλία που του *«δίνουν δύναμη»* και έχει ξεπεράσει τις δυσκολίες προσαρμογής στο περιβάλλον του σωφρονιστικού ιδρύματος.

Τέλος, διαπιστώθηκε πως ο συσχετισμός της βιβλιοθήκης με την εκπαίδευση απουσιάζει, καθώς η επιθυμία των κρατουμένων για συνέχιση των σπουδών τους δεν ταυτίζεται με τη χρήση της βιβλιοθήκης, γεγονός που συνάδει με τα ευρήματα του Field (2008). Εν τούτοις, η χρήση της βιβλιοθήκης οδηγεί στη γενικότερη επιμόρφωση και τη διεύρυνση των οριζόντων των κρατουμένων που επιτυγχάνεται μέσω της ανάγνωσης.

6. Προτάσεις

Η έρευνα αυτή έχει επιπτώσεις στη βιβλιοθηκονομική κοινότητα, η οποία καλείται να αντιληφθεί την κατάσταση και να διεκδικήσει με δυναμικότερο και αμεσότερο τρόπο τις θέσεις εργασίας σ' αυτό το είδος βιβλιοθηκών με τα μοναδικά χαρακτηριστικά λειτουργίας, αλλά και τις μοναδικές πληροφοριακές ανάγκες των χρηστών τους. Οι υπεύθυνοι των σωφρονιστικών ιδρυμάτων οφείλουν να συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα του ρόλου που διαδραματίζει η βιβλιοθήκη στην προώθηση της εκπαίδευσης, μόρφωσης, αλλά και επανένταξης των κρατουμένων στην κοινωνία. Η βιβλιοθήκη των σωφρονιστικών ιδρυμάτων οφείλει να διεκδικήσει τη θέση της μέσα στις εργασίες και λειτουργίες της φυλακής. Η διαμόρφωση πολιτικής λειτουργίας θα συμβάλει αποφασιστικά στην ισχυροποίηση της θέσης της, αλλά και στην επίτευξη του στόχου της για την αποτελεσματική ικανοποίηση των πληροφοριακών αναγκών των χρηστών της.

Οι περιορισμοί της έρευνας αφορούν το είδος του δείγματος, μιας και, παρόλο που ο αριθμός των συνεντεύξεων, αλλά και η διάρκεια αυτών ήταν ικανοποιητική, πραγματοποιήθηκαν με μη βιβλιοθηκονόμους, και άρα, ενδεχομένως, δεν μπορούσαν να περιγράψουν όλες τις διαστάσεις του προβλήματος. Η γραφειοκρατία που έπρεπε να ξεπεραστεί για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων ήταν ένας ακόμα παράγοντας που απέτρεψε πολλούς υπευθύνους βιβλιοθηκών να παραχωρήσουν συνεντεύξεις.

Από τα παραπάνω, καθίσταται επιτακτική περισσότερο από κάθε άλλη φορά η ανάγκη ύπαρξης οργανικής θέσης βιβλιοθηκονόμου, προκειμένου να δοθεί η ευκαιρία να αναπτυχθεί η βιβλιοθήκη με τη βοήθεια ενός επαγγελματία. Η πραγματοποίηση προγραμμάτων πληροφοριακής παιδείας θα συμβάλει στο να μάθουν οι κρατούμενοι να χρησιμοποιούν τη βιβλιοθήκη, τις πηγές πληροφόρησης που τους δίνονται από το σχολείο ή/και μέσα στο σωφρονιστικό ίδρυμα. Είναι σαφές πως οι βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων υπολειτουργούν, γεγονός που μπορεί να αντιστραφεί με την υιοθέτηση προτύπων βάσει των οποίων λειτουργούν και πολλές δημόσιες βιβλιοθήκες.

Μελλοντικά, κρίνεται αναγκαίο να διερευνηθούν οι πληροφοριακές ανάγκες των κρατουμένων για την αποτελεσματικότερη ανάπτυξη της συλλογής, αλλά και για την προσφορά των κατάλληλων πληροφοριακών υπηρεσιών. Ενδεχομένως, οι υπηρεσίες αυτές θα μπορούσαν να προσφέρονται από τις δημοτικές βιβλιοθήκες, μιας και το νομοθετικό πλαίσιο προϋποθέτει μια τέτοιου είδους θυγατρική σχέση δημοτικής-σωφρονιστικής βιβλιοθήκης. Τα οφέλη είναι πολλαπλά και αφορούν τόσο τον εμπλουτισμό της συλλογής της σωφρονιστικής βιβλιοθήκης και την αύξηση της πρόσβασης σε ποικίλο περιεχόμενο με μηδενικό χρηματικό κόστος, όσο και την ανάδειξη της συμβολής των δημοτικών βιβλιοθηκών στον σωφρονισμό, αλλά και στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Προκειμένου να ευαισθητοποιηθεί το κοινό, η επιστημονική κοινότητα, καθώς και όλοι οι σχετιζόμενοι με τις βιβλιοθήκες, σε οποιαδήποτε ειδικότητα και αν ανήκουν, παρουσιάζονται, στον Πίνακα 5, τα ερωτήματα που προέκυψαν τόσο από την παρούσα έρευνα, όσο και από σύγχρονες έρευνες του εξωτερικού, αλλά και της Ελλάδας (Σχίζας, 2013), συνοδευόμενα από σχετικές αναφορές ερευνητών που παρουσιάζονται στη βιβλιογραφική επισκόπηση. Πραγματοποιείται προσπάθεια, ώστε αφενός να αναδειχθεί το επιστημονικό κομμάτι που κάλυψε η παρούσα έρευνα, αφετέρου να φανούν τα ερευνητικά ερωτήματα που απασχολούν τους ερευνητές στο εξωτερικό και στην Ελλάδα, σχετικά με τη λειτουργία των βιβλιοθηκών των σωφρονιστικών ιδρυμάτων.

Ερωτήματα	**Ερευνητές με σχετικά αποτελέσματα**
Προσωπικό	Curry et al. (2003), White et al. (2006)
Χρήστες	Curry et al. (2003)
Συλλογή	Curry et al. (2003)
Υποχρηματοδότηση	White et al. (2006), Σχίζας (2013), Παρούσα έρευνα
Αντίκτυπο εφαρμογής σχετικής νομοθεσίας	White et al. (2006), Moselle (2007)
Κτηριακές εγκαταστάσεις	White et al. (2006), Παρούσα έρευνα
Συσχετισμός βιβ/κης με εκπαιδευτικές διαδικασίες	White et al. (2006), Moselle (2007), Παρούσα έρευνα
Αγορές	Curry et al. (2003)
Διαδανεισμός	Curry et al. (2003), Παρούσα έρευνα
Δωρεές	Curry et al. (2003), Σχίζας (2013), Παρούσα έρευνα
Εργαζόμενοι βιβλιοθηκονόμοι	White et al. (2006)
Εργαζόμενοι κρατούμενοι	Curry et al. (2003), Σχίζας (2013), Παρούσα έρευνα
Εργαζόμενοι υπάλληλοι	Curry et al. (2003), White et al. (2006), Παρούσα έρευνα
Πρόσβαση στο διαδίκτυο	Curry et al. (2003), Παρούσα έρευνα
Δανεισμός υλικού εκτός από βιβλία	Curry et al. (2003)
Μέθοδος οργάνωσης	Παρούσα έρευνα
Εκδηλώσεις στη βιβλιοθήκη	Παρούσα έρευνα
Γραπτή πολιτική λειτουργίας	Παρούσα έρευνα
Ανάγκη για ξενόγλωσσα βιβλία	Παρούσα έρευνα
Κριτήρια εισαγωγής υλικού: προτιμήσεις, απόρριψη	Παρούσα έρευνα
Επισκεψιμότητα	Παρούσα έρευνα
Συσχετισμός βιβλιοθήκης με γενική επιμόρφωση	Παρούσα έρευνα
Προφίλ αναγνώστη	Παρούσα έρευνα

Πίνακας 5. *Ερωτήματα σχετικών ερευνών και οι ερευνητές με τα σχετικά αποτελέσματα*

7. Βιβλιογραφικές αναφορές

7.1. Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

Allen, B. (1996). *Information tasks: toward a User-Centered approach to Information Systems.* Orlando: Academic Press Inc.

Clark, Robert L., J. (1983). Political Factors Influencing Library Involvement in Adult Learning. *Library Trends, 31*(4), 655–668. Retrieved 12/11/2014, from https://www.ideals.illinois.edu/handle/2142/7282

Costanzo, E. (2003). "ABC" and the Italian prison libraries. In *69th IFLA Council and General Conference. World library and information congress, 1-9 August 2003*. Berlin. Retrieved 12/11/2014, from http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/052e-Costanzo.pdf

Costanzo, E., Montecchi, G., & Derhemi, E. (2011). Prison Libraries in Italy. *Library Trends*. doi:10.1353/lib.2011.0003

Curry, A., Wolf, K., Boutilier, S. & Chan, H. (2003). Canadian Federal Prison Libraries: A National Survey. *Journal of Librarianship & Information Science*, *35*(3), 141–152. doi:10.1177/0961000603353002

Field, P. (2008). *An examination of adult literacy materials & schemes in English prison & the role of the prison library in their provision & evaluation.* University of Sheffield. Retrieved 12/11/2014, from http://dagda.shef.ac.uk/dispub/dissertations/2007-08/External/Field_Peter_MALib.pdf

IFLA, & UNESCO. (1994). Η Διακήρυξη των IFLA/UNESCO για τη Δημόσια Βιβλιοθήκη. Retrieved 12/11/2014, from http://archive.ifla.org/VII/s8/unesco/Public_Library_Manifesto-gr.pdf

Ings, C. & Joslin, J. (2011). Correctional Service of Canada Prison Libraries from 1980 to 2010. *Library Trends, 59*(3), 386–408. doi:10.1353/lib.2011.0002

Lara, N. (2010). *Education in Prisons*. CIVITAS Institute for the Study of Civil Society. Retrieved 12/11/2014, from http://www.civitas.org.uk/crime/factsheet-EducationinPrisons.pdf#3

Lehmann, V. (1999). Prison Librarians Needed: A Challenging Career for Those with the Right Professional & Human Skills. In *65th IFLA Council and General Conference, 20-28 August.* Bangkok. Retrieved 04/11/14, from http://eric.ed.gov/?q=prison+library&ft=on&id=ED441462

Mann, S. & Richards, K. (2011). *Research methods: introduction to qualitative research*. Retrieved 04/11/2014, from http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/al/degrees/ma/core/research_methodology/ma_introduction_to_qualitative_research_sm__kr.pdf

Moselle, T. (2007). *Prison service librarians: changing roles...changing information needs? A study of the impact of the 2005 Offender Library Learning & Information Specification on the information needs of prison service librarians*. London: City University. Retrieved 12/11/2014, from http://staff.city.ac.uk/~sbbf700/dissertations/SOI/index.html

Prisoners' Right to Read. An Interpretation of the Library Bill of Rights. (2010). Retrieved 04/11/2014, from http://www.ifmanual.org/prisoners

Services & Responsibilites of Libraries (Old Number 52.2). (2014) Retrieved 04/11/2014, from http://www.ala.org/aboutala/governance/policymanual/updatedpolicymanual/section2/52libsvcsandrespon#B.8.2

Singer, G. (2000). Prison Libraries inside out. *Education Libraries*, *24*(1), 11–16. Retrieved 12/11/2014, from http://units.sla.org/division/ded/educationlibraries/24-1.pdf#10

The Prison Library Service. (2012). Retrieved 12/11/2014, from http://www.justice.gov.uk/downloads/offenders/psipso/psi-2011/psi-45-2011-prison-library-service.doc

White, R., Halsey, K., Martin, K. & Jones, M. (2006). *Implementation of the New Prison Library Specification*. National Foundation for Educational Research: Research Report 748, DfES. Retrieved 12/11/2014, from http://dera.ioe.ac.uk/6410/2/RR748.pdf

Wilkins, B. (1977). The correctional facility library: history & standards. *Library Trends, 26*(1), 119-124. Retrieved 12/11/2014, from https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/6949/librarytrendsv26i1i_opt.pdf?sequence=1

7.2. Ελληνόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

Βατοπούλου, Μ. (1994). Βιβλιοθήκη σε φυλακή και κινητή βιβλιοθήκη. *Βιβλιοθήκες Και Πληροφόρηση*, *10-11*(7-8), 5. Retrieved 12/11/2014, from http://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/12233/10-11teuxos032.pdf

Ν. 2776/1999: Σωφρονιστικός Κώδικας (ΦΕΚ 291/Α/24-12-1999).

Οικονομοπούλου, Χ. (1995). Βιβλιοθήκη στη φυλακή: Πολιτιστική παρέμβαση και θεραπεία περιβάλλοντος - Δημιουργία βιβλιοθήκης στην Κασσαβέτεια. *Βιβλιοθήκες και Πληροφόρηση*, *13*(12), 2. Retrieved 12/11/2014, from https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/12283/12-13teuxos030.pdf?sequence=1

Σύσταση Rec(2006)2 της Επιτροπής των Υπουργών των Κρατών-μελών σχετική με τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες. (2006). Retrieved 12/11/2014, from http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/EPR/EPRGreek.pdf

Σχίζας, Π. (2013). *Αγροτικές φυλακές* (Διδακτορική Διατριβή). Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Retrieved 12/11/2014, from http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/28700#page/1/mode/2up

---

Ευγενία Βιλλιώτη

Η Ευγενία Βιλλιώτη απέκτησε το πτυχίο της στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας & Συστημάτων Πληροφόρησης του ΤΕΙ Αθήνας, τον Οκτώβριο του 2014. Είναι υποψήφια μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΕΚΠΑ στον τομέα της Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής. Τα ακαδημαϊκά ενδιαφέροντά της εμπίπτουν στους τομείς της πληροφοριακής παιδείας, του παιδαγωγικού ρόλου της βιβλιοθήκης και του βιβλιοθηκονόμου, καθώς και στις βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων.

Ευγενία Βασιλακάκη

Η Ευγενία Βασιλακάκη απασχολείται ως Επιστημονική και Εργαστηριακή Συνεργάτης στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης στο ΤΕΙ Αθήνας. Έχει ανακηρυχθεί διδάκτορας το 2011 από το Manchester Metropolitan University και έλαβε το μεταπτυχιακό της τίτλο από το Ιόνιο Πανεπιστήμιο και το Τμήμα Αρχειονομίας και Βιβλιοθηκονομίας. Διδάσκει τα μαθήματα Εισαγωγή στη Βιβλιοθηκονομία, Διαχείριση Αρχειακών Εγγράφων, Υπηρεσίες Πληροφόρησης και Βιβλιογραφία μεταξύ άλλων. Έρευνά της έχει δημοσιευθεί στα περιοδικά “Information Research”, “The International Information & Library Review”, “New Library World” και “Library & Information Science Research”.

HEALJournal
Περιοδικό Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Εξαμηνιαία Επιστημονική Έκδοση
Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών
Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ)
http://healjournal.seab.gr

Παραγωγή μεταδεδομένων και υπηρεσίες πρόσβασης για ψηφιακά ηχητικά αρχεία: η περίπτωση του αρχείου της ελληνικής υπηρεσίας του BBC

Ασπασία Παπακωνσταντίνου[α], Χρήστος Παπαθεοδώρου[β]

[α] Βιβλιοθήκη, Βουλή των Ελλήνων, a.papaconstantinou@parliament.gr
[β] Τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, papatheodor@ionio.gr

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται η διαδικασία περιγραφής μέρους του ηχητικού ψηφιακού αρχείου της ελληνικής υπηρεσίας του BBC που αφορά συνεντεύξεις Ελλήνων και Κύπριων πολιτικών. Στόχος είναι το αρχείο να γίνει προσβάσιμο τόσο για τους ερευνητές, όσο και για το κοινό, γενικότερα. Η περιγραφή των συνεντεύξεων βασίστηκε στο πρότυπο MODS. Επιπλέον, παρουσιάζεται η δημιουργία αρχείου καθιερωμένων ονομάτων και θεματικών όρων που υλοποιήθηκε με βάση το πρότυπο MADS. Η χρήση προτύπων μεταδεδομένων εξασφαλίζει διαλειτουργικότητα και θέτει τις προϋποθέσεις για μακροπρόθεσμη διατήρηση της πληροφορίας. Τέλος, παρουσιάζεται μια πιλοτική εφαρμογή που αξιοποιεί τις τεχνολογίες του παγκόσμιου ιστού και των βάσεων ημι-δομημένων δεδομένων και αποσκοπεί στην πρόσβαση στο ηχητικό αρχείο και την ανάκτηση πληροφοριών για τις συνεντεύξεις που έχουν περιγραφεί.

© 2015 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: παραγωγή μεταδεδομένων, αρχεία καθιερωμένων όρων, ηχητικά αρχεία, MODS, MADS, BBC

doi:

Abstract

The present study describes the metadata production process for a part of the digital sound archive of Greek Service of BBC, utilizing the metadata standards MODS and MADS. The part of the archive comprises interviews of Greek and Cypriot politicians. The aim is to make the archive accessible to researchers and the public in general. Moreover a web-based pilot application that exploits the XML database technology and aims to provide access to the content of the sound archive is presented.

© 2015 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: metadata production, authority files, sound archives, MODS, MADS, BBC

1. Εισαγωγή

Το 1932 η αυτοκρατορική υπηρεσία British Broadcasting Corporation (BBC) ιδρύεται με σκοπό να απευθύνεται σε αγγλόφωνους πολίτες της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, αρχικά στην αγγλική γλώσσα, αλλά σύντομα τα προγράμματα παρέχονταν και σε άλλες γλώσσες από την υπηρεσία World Service. Κατά την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μετονομάστηκε σε Υπηρεσία Αποδήμων, αλλά επικράτησε όπως μας είναι πλέον γνωστή ως BBC World Service (Mytton 2011). Ένα από τα τμήματα του BBC World Service ήταν το Greek Section (ελληνικό τμήμα) που ιδρύθηκε το 1939. Η ελληνική εκπομπή του BBC μετέδιδε πληροφόρηση από το εξωτερικό και το εσωτερικό της Ελλάδας, καθ΄ όλη τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Αλλά και κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, η ελληνική εκπομπή διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στη διάδοση της πολιτικής κατάστασης της χώρας δίνοντας βήμα στους εξόριστους πολιτικούς που προσπαθούσαν να οργανώσουν την αντίσταση με σκοπό την προετοιμασία της πτώσης του καθεστώτος, παρά τα έντονα διαβήματα και πιέσεις, μέσω της διπλωματικής οδού, από το δικτατορικό καθεστώς της Αθήνας προς την βρετανική κυβέρνηση. Τους ανταποκριτές βοηθούσαν ανεπίσημοι συνεργάτες από τον χώρο της πολιτικής, της διπλωματίας και της δημοσιογραφίας (Mytton, 201, Ρουμπόγλου, 1997). Μετά τη δικτατορία, το ελληνικό τμήμα συνέχισε την πληροφόρηση, με στόχο να παρέχει έγκυρη και αξιόπιστη ενημέρωση για τα τρέχοντα διεθνή θέματα, αλλά και για τον απανταχού ελληνισμό, με ποικίλα προγράμματα για τους ακροατές της Ελλάδας και της Κύπρου μεταξύ των άλλων ελληνοφώνων της διασποράς.

Στις 25 Οκτωβρίου 2005, το BBC ανακοίνωσε το κλείσιμο της Ελληνικής Υπηρεσίας, έπειτα από 66 χρόνια συνεχούς παρουσίας. Στις 31 Δεκεμβρίου 2005 ακούστηκε για τελευταία φορά το BBC στα ελληνικά. Μαζί με την Ελληνική Υπηρεσία έκλεισαν ακόμη εννέα τμήματα, επτά από τα οποία είναι ευρωπαϊκά.

Το αρχείο παραδόθηκε στη Βουλή των Ελλήνων τον Ιούνιο του 2006, επί Προεδρίας Άννας Ψαρούδα Μπενάκη και μετά από πρωτοβουλία του ευρωβουλευτή και δημοσιογράφου Δημήτρη Μαυρομάτη, με αίτημα την παραχώρηση του Αρχείου προς τον πρωθυπουργό της Μεγάλης Βρετανίας Tony Blair, στο πλαίσιο συνεδρίασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το αρχείο παραδόθηκε σε ψηφιακή μορφή και αριθμεί 2.500 ψηφιακούς δίσκους. Πριν την παράδοση, υπογράφηκε συμφωνία παροχής άδειας, σύμφωνα με τη νομοθεσία του Αγγλικού Δικαίου, για τη χρήση των ηχητικών αρχείων.

Αντικείμενο της μελέτης αυτής είναι η διαχείριση και τεκμηρίωση μέρους του ψηφιακού ηχητικού αρχείου της ελληνικής εκπομπής του BBC. Από τον Φεβρουάριο του 2011, που άρχισε η μελέτη για τον τρόπο διαχείρισής του, έχει γίνει ακρόαση του περιεχομένου 600 δίσκων, και μεταφορά των αρχείων wav και mp3 από τους ψηφιακούς δίσκους σε server της Βιβλιοθήκης της Βουλής. Στόχος είναι να γίνει προσβάσιμο στο κοινό και ιδιαίτερα στους ερευνητές του σήμερα αλλά και των επόμενων γενεών. Η δυνατότητα πρόσβασης στο ηχητικό αρχείο θα προσφέρει νέο υλικό σε πολλούς τομείς της έρευνας, θα μπορέσει να πλαισιώσει και να τεκμηριώσει άλλα τεκμήρια της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, θα αποτελέσει παρακαταθήκη για τις επόμενες γενιές. Σύγχρονες μέθοδοι διαχείρισής του θα επιτρέψουν τη διαλειτουργικότητα και τη σωστή διατήρηση της ψηφιακής του μορφής.

Στην παρούσα μελέτη παρουσιάζονται η προσέγγιση ταξινόμησης του περιεχομένου του αρχείου που ακολουθήθηκε και τα αποτελέσματα δημιουργίας ενός ευρετηρίου ονομάτων πολιτικών προσώπων, έτσι ώστε να συγκροτηθούν σημεία πρόσβασης για την αναζήτηση και αξιοποίησή του από την ερευνητική κοινότητα. Για τη δημιουργία του ευρετηρίου χρησιμοποιήθηκαν συνεντεύξεις Ελλήνων και Κύπριων πολιτικών, οι οποίες επιλέχθηκαν από τα περιεχόμενα των ψηφιακών δίσκων που εμφανίζονται στα εξώφυλλά τους. Οι συγκεκριμένες συνεντεύξεις προέρχονται από 124 tracks 48 ψηφιακών δίσκων και συγκροτούν μια συλλογή 51 εγγραφών που ακολουθούν το πρότυπο Metadata Object Description Schema[1] (Olson, 2007), καθώς επίσης ένα δίγλωσσο (στα ελληνικά και αγγλικά) αρχείο καθιερωμένων όρων, βασισμένο στο πρότυπο Metadata Authority Description Schema[2], που περιλαμβάνει 133 εγγραφές καθιερωμένων ονομάτων και 54 εγγραφές καθιερωμένων θεμάτων που αφορούν τις συγκεκριμένες συνεντεύξεις. Τα μεταδεδομένα των συνεντεύξεων και το καθιερωμένο αρχείο συνδέονται μεταξύ τους μέσω αναφορών XLink[3], έτσι ώστε να σχηματίζουν ένα ενιαίο και ευρετηριασμένο ψηφιακό ακουστικό αρχείο.

1 http://www.loc.gov/standards/mods/

2 http://www.loc.gov/standards/mads/

3 http://www.w3.org/TR/xlink/

Στην επόμενη παράγραφο παρουσιάζονται οι τρέχουσες προσεγγίσεις στη διαχείριση των μεταδεδομένων των οπτικοακουστικών, και συγκεκριμένα των ηχητικών αρχείων, ενώ στην παράγραφο 3 δίνεται η μεθοδολογία με την οποία έγινε η επεξεργασία του αρχείου της ελληνικής υπηρεσία του BBC που παρέλαβε η Βιβλιοθήκη της Βουλής. Στις παραγράφους 4 και 5 παρουσιάζονται η τεκμηρίωση του αρχείου και ο τρόπος εφαρμογής του προτύπου MODS σε αυτό, καθώς και ο τρόπος παραγωγής του αρχείου καθιερωμένων όρων με τη χρήση του προτύπου MADS αντίστοιχα. Η παράγραφος 6 επιδεικνύει μια εφαρμογή που αναπτύχθηκε για τη θεματική αναζήτηση συνεντεύξεων που έχουν καταγραφεί στο αρχείο MODS, και, τέλος, η παράγραφος 7 ανακεφαλαιώνει τα αποτελέσματα της εργασίας και συγκεντρώνει τα συμπεράσματα που έχουν εξαχθεί απ' αυτή.

2. Προσεγγίσεις για τα μεταδεδομένα των ακουστικών αρχείων

Αποτελεί γενική αλήθεια ότι τα ηχητικά αρχεία και γενικότερα τα οπτικοακουστικά απαιτούν λεπτομερή περιγραφή και ως εκ τούτου εναπόκειται στην κρίση του τεκμηριωτή η καταλληλότητα του προτύπου για το αντίστοιχο αρχείο. Ένα βιβλίο για παράδειγμα, έχει σελίδα τίτλου, πίνακα περιεχομένων και παρέχει στον τεκμηριωτή άμεση πρόσβαση στο περιεχόμενό του. Όπως έχει αποδειχτεί στο οπτικοακουστικό υλικό τέτοιες πληροφορίες είναι ανύπαρκτες. Ο τεκμηριωτής μπορεί να κρίνει τα περιεχόμενο από τον τίτλο, το κάλυμμα (θήκη) ή σχετικό συνοδευτικό υλικό, αν υπάρχει. Οι πληροφορίες λοιπόν αυτές πρέπει να «ανακαλυφθούν», να δημιουργηθούν από τον τεκμηριωτή.

Η συζήτηση για τα μεταδεδομένα των οπτικοακουστικών αρχείων έχει ξεκινήσει ήδη από το 1988, από την UNESCO. Η UNESCO διαθέτει ένα εκτεταμένο ηχητικό αρχείο 30.000 εγγραφών που σχετίζεται με τον οργανισμό και χρονολογείται από την ίδρυσή του. Η συλλογή περιλαμβάνει πρωτότυπο υλικό όπως συνεντεύξεις, ηχογραφήσεις συνεδρίων, ομιλίες, επίσημες επισκέψεις, επίσης ολοκληρωμένα προγράμματα στα γαλλικά, ισπανικά, ρωσικά και τα αγγλικά. Ο οργανισμός έχει εκδώσει κατευθυντήριες γραμμές από το 1988 συμβάλλοντας και ενισχύοντας σταθερά τους ερευνητές ώστε να έχουν πρόσβαση στην ενημέρωση και τη γνώση γενικότερα. Όσον αφορά τα οπτικοακουστικά αρχεία, στα οποία περιλαμβάνονται ο κινηματογράφος, η τηλεόραση και οι ηχογραφήσεις, έγιναν επίσημα ισότιμα μέρη της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς μετά την έγκριση της Γενικής Διάσκεψης τον Οκτώβριο του 1988. Στόχος της UNESCO ήταν η ανάπτυξη υποδομής για τα οπτικοακουστικά αρχεία, η εκπαίδευση επαγγελματιών για τη διαχείρισή τους αλλά και ορισμών αναφοράς για να εξασφαλιστεί η προστασία και η διατήρηση της οπτικοακουστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας. Δουλεύοντας με το Συντονιστικό Συμβούλιο για τα Οπτικοακουστικά Αρχεία (Council of Audiovisual Archives Associations-CAAA), η UNESCO υποστηρίζει πολιτικές για τη δημιουργία αρχών σε βασικά θέματα όπως τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, τη νομοθεσία και τα πρότυπα διαχείρισης. Προωθεί την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τα οπτικοακουστικά θέματα και υλοποιεί έργα για τη στήριξη της οπτικοακουστικής αρχειοθέτησης σε όλο τον κόσμο.

Τον Αύγουστο του 1988 στη Βιέννη, μετά από συνεδρίαση της Διεθνούς Ένωσης Ήχου και Οπτικοακουστικών Αρχείων, κατατέθηκε μια λίστα από τα βασικά στοιχεία που αποτελούν το ελάχιστο της περιγραφής, αν βέβαια αυτά είναι διαθέσιμα (Audiovisual archives: a practical reader, 1997). Αργότερα σε συνεδρίασή της στο Ελσίνκι, το 1993, ήρθε να καταθέσει και να διευκρινίσει τον ρόλο των κανόνων καταλογογράφησης που συνίσταται στα εξής: (α) συμπλήρωση των υπαρχόντων διεθνών προτύπων, όπως AACR2, ISBD και MARC, (β) άντληση λύσεων από τους τρέχοντες εθνικούς θεσμικούς κανόνες (Γαλλίας, Αυστρίας, Γερμανίας κ.ά.) και (γ) ανταλλαγή των δεδομένων και κοινή χρήση τους μέσω του διαδικτύου. Ειδικότερα, κάθε αρχείο πρέπει να εξετάζεται ως προς τον χαρακτήρα του (intellectual control), τις κύριες λειτουργίες του και την πιθανή χρήση του. Παρά το γεγονός ότι πρωταγωνιστικό ρόλο στις εργασίες του συνεδρίου είχε η κινούμενη εικόνα, πολλές από τις αρχές που αναφέρονται ισχύουν και για τον ήχο. Τα ηχητικά αρχεία έχουν τα δικά τους προβλήματα διαχείρισης, παρουσίασης, αναζήτησης και η περιγραφή τους μπορεί να είναι εκτενέστερη από εκείνη των εικόνων.

Ανάλογες προσπάθειες έχουν γίνει και από τη Διεθνή Ένωση Ηχητικών και Οπτικοακουστικών Αρχείων (International Association of Sound and Audiovisual Archives-IASA), η οποία ιδρύθηκε το 1969 στο Άμστερνταμ για να λειτουργήσει ως ένα μέσο για τη διεθνή συνεργασία μεταξύ των αρχείων που διατηρούν ηχητικά αρχεία και οπτικοακουστικό υλικό. Η IASA, μεταξύ άλλων, δηλώνει ότι μεγάλο μέρος της προσπάθειας που καταβάλλεται από την επιστημονική κοινότητα για τα μεταδεδομένα στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει επικεντρωθεί στα περιγραφικά μεταδεδομένα ως εξειδικευμένο μέρος της παραδοσιακής καταλογογράφησης. Γι' αυτό το λόγο παραθέτει τα καταλληλότερα πρότυπα αναλύοντας τα χαρακτηριστικά τους και σχολιάζοντας και συγκρίνοντας τις δυνατότητές τους. Ειδικότερα όσον αφορά τον τομέα επιλογής

προτύπου περιγραφικών μεταδεδομένων, για τα ηχητικά αρχεία διευκρινίζει ότι το ευρέως διαδεδομένο, λόγω της απλότητάς του, πρότυπο DC (Dublin Core), ακόμη και στη διευρυμένη του μορφή δεν έχει τη δυνατότητα της λεπτομερούς περιγραφής που μπορεί να χρειάζεται ένα τέτοιου τύπου αρχείο. Στην περίπτωση αυτή προτιμάται το MODS (Metadata Object Description Schema), το οποίο επιτρέπει λεπτομερέστερη περιγραφή και ιδιαίτερες συνθήκες για συνδέσεις με ελεγχόμενα λεξιλόγια (authority files), μια δυνατότητα που προέρχεται από το MARC μέσα από το οποίο το MODS έχει δημιουργηθεί ("Guidelines on the Production and Preservation of Digital Audio Objects", 2009).

Ειδικά για διαχείριση ακουστικών αρχείων, η μελέτη "Sound Directions: Best Practices For Audio Preservation" (2007) αποτελεί σημαντική συμβολή. Πρόκειται για τη διατύπωση βέλτιστων πρακτικών για τη μακροχρόνια διατήρηση της ηχητικής κληρονομιάς, μέσα από την εμπειρία των μεγάλης κλίμακας έργων δύο πανεπιστημίων, του Indiana University και του Harvard University. Η μελέτη δεν προκρίνει κάποιο πρότυπο περιγραφικών μεταδεδομένων, αλλά στοχεύει στη διατύπωση πολιτικών για τις ροές εργασίες που πρέπει να διέπουν μεγάλα έργα ψηφιοποίησης ηχητικών αρχείων.

Με βάση τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν οι προσπάθειες αυτές, ξεκίνησαν αρκετές πρωτοβουλίες για τη διαχείριση ηχητικών αρχείων. Αξιομνημόνευτη είναι η περίπτωση του αρχείου της Βρετανικής Βιβλιοθήκης British Library Sounds[4] το οποίο περιέχει 50.000 τεκμηριωμένες ηχογραφήσεις από τις μοναδικές συλλογές της που περιλαμβάνουν ηχογραφήσεις απ΄ όλο τον κόσμο και καλύπτουν είδη απ΄ όλο το ηχητικό φάσμα: μουσική, θέατρο, λογοτεχνία, εξιστορήσεις καθώς και ήχους από την άγρια ζωή της φύσης, και, από το περιβάλλον, γενικότερα. Η διαθέσιμη συλλογή περιλαμβάνει 3,5 εκατομμύρια αρχεία ήχου. Η επιλογή και διαχείριση του υλικού έγινε στο πλαίσιο του προγράμματος ψηφιοποίησης Archival Sound Recordings (ASR)[5] το οποίο χρηματοδοτήθηκε δύο φορές από το Joint Information Systems Committee (JISC), από το 2004 έως το 2009. Η αξιολόγηση για την επιλογή των ηχογραφήσεων έγινε με βάση τα κριτήρια της αναγκαιότητας, της πολυπλοκότητας στην ψηφιοποίηση, τη διαθεσιμότητα και την πολυπλοκότητα των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Οι ηχογραφήσεις κωδικοποιούνται σε μορφή wav, η οποία δεν επιτρέπει απώλειες στην ποιότητα του ήχου και διατηρεί όλες τις αρχικές πληροφορίες. Για να γίνουν τα αρχεία διαδικτυακά προσβάσιμα μετατρέπονται σε συμπιεσμένες μορφές wma για να ακούγονται απευθείας από την ιστοσελίδα και mp3 για το κατέβασμα. Συγκεκριμένα, τα πρότυπα ψηφιοποίησης που χρησιμοποιήθηκαν ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές της IASA ("Guidelines on the Production and Preservation of Digital Audio Objects", 2009).

Κάθε ηχητική εγγραφή συνοδεύεται από περιγραφικά και τεχνικά μεταδεδομένα, που περιλαμβάνουν το όνομα της εγγραφής, την ημερομηνία που καταγράφηκε, τον τόπο, ποιος την κατέγραψε, ποιος είναι ο ομιλητής. Το πρότυπο μεταδεδομένων είναι το Metadata Encoding and Transmission Standard (METS), το οποίο μπορεί να ενσωματώσει πολλά και διάσπαρτα είδη πληροφοριών σε μια ενιαία δομή μεταδεδομένων. Στο συγκεκριμένο έργο η δομή METS περιλαμβάνει περιγραφικά μεταδεδομένα κωδικοποιημένα με το πρότυπο Dublin Core. Το ASR περιέχει επίσης πολλές ιστορικές προφορικές συνεντεύξεις οι οποίες καλύπτουν πάνω από 40 ώρες˙ εκτός από την προσβασιμότητά τους ο χρήστης μπορεί να εντοπίσει εύκολα όλα τα μέρη της συνέντευξης, καθώς και τις περιγραφές τους. Τα μεταδεδομένα μπορούν να συλλεχθούν με τη χρήση του πρωτοκόλλου Open Archive Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH), επιτρέποντας σε τρίτους να έχουν τη δυνατότητα συλλογής μεταδεδομένων προς εκμετάλλευση. Οι χρήστες μπορούν να προβούν σε διαδραστική χρήση του προγράμματος χαρακτηρίζοντας τα «αγαπημένα» τους, προσθέτοντας ετικέτες αναζήτησης βοηθώντας άλλους χρήστες να εντοπίζουν τις εγγραφές που χρειάζονται, να προσθέσουν φράσεις και σημειώσεις, παρέχοντας λεπτομέρειες για τις ηχογραφήσεις, και, ακόμη, να κάνουν σχόλια,στο blog, για τη χρήση των αρχείων.

Επίσης, το BBC έχει ξεκινήσει μια προσπάθεια επεξεργασίας των αρχείων του ραδιοφώνου του, αρχείων που καλύπτουν μια περίοδο εξήντα ετών και έχουν μέγεθος περίπου 500 terrabytes. Η ιστορική σημασία της συλλογής είναι σημαντική και στόχος του έργου είναι να βοηθήσει τους χρήστες να βρουν αυτό που χρειάζονται πιο εύκολα. Επιπλέον, εφ' όσον το υλικό έχει σωστή επισήμανση, μπορεί να χρησιμοποιηθεί με πολλούς τρόπους για την αναμετάδοση, την έρευνα πρωτογενούς πηγής και για να προσθέσει αξία σε μελλοντικές εκπομπές.

Ωστόσο για τα αρχεία δεν υπάρχουν διαθέσιμα μεταδεδομένα. Για το σκοπό αυτό έχει συσταθεί ομάδα εργασίας η οποία έχει κατασκευάσει ένα σύστημα αναγνώρισης φωνής - πάνω σε υφιστάμενο λογισμικό ανοικτού κώδικα - που «διασχίζει» το αρχείο και προσθέτει ετικέτες, έτσι ώστε οι χρήστες να μπορούν να πλοηγηθούν στο περιεχόμενο των αρχείων. Ο ήχος από το BBC World Service έχει τη δική του ιδιοσυγκρασία που

4 http://sounds.bl.uk/

5 http://www.jisc.ac.uk/whatwedo/programmes/digitisation/asr2.aspx

κάνει την αναγνώριση ομιλίας δύσκολη, από πλευράς ακρίβειας. Όποιος έχει στο παρελθόν ακούσει εκπομπές από το παγκόσμιο ραδιοφωνικό δίκτυο, θα έχει προσέξει ότι ο κόσμος μιλούσε αγγλικά με εντελώς διαφορετικό τρόπο στη δεκαετία του '50 σε σχέση με τη γλώσσα που χρησιμοποιείται σήμερα. Όταν προστεθούν σ΄ αυτό οι δυσκολίες στην αναγνώριση κυρίων ονομάτων και ξένων λέξεων και μπορεί κάποιος να διαπιστώσει τι έχει να αντιμετωπίσει το λογισμικό. Για το λόγο αυτό έχει αξιοποιηθεί η προσέγγιση crowdsourcing. Μαζί με τη μηχανική αναγνώριση, προστίθενται μεταδεδομένα και από τους ακροατές. Έτσι, οι ακροατές μπορούν εθελοντικά να διορθώσουν και να προσθέσουν ετικέτες για να εξασφαλιστεί ότι όλα είναι σωστά ("The BBC describes the automatic tagging of the World Service archive", 2012).

Το ερευνητικό πείραμα συλλογής πληροφοριών από το κοινό (crowdsoursing) ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2012, με περιορισμένο κοινό ακροατών, αρχικά, δηλαδή μέχρι τον Ιανουάριο του 2013, οπότε το περιεχόμενο του World Service άνοιξε ευρέως. Από τον Μάρτιο του 2014 είχε 3685 εγγεγραμμένους χρήστες. Μόνο οι εγγεγραμμένοι χρήστες μπορούν να ακούσουν προγράμματα, λόγω του περιορισμού των δικαιωμάτων του περιεχομένου, και έτσι μπορεί να παρακολουθηθεί η δραστηριότητα στην εν λόγω διαδικασία. Το σώμα των χρηστών αποτελείται από ένα μείγμα ακροατών του ραδιοφώνου, επαγγελματιών του κλάδου και του προσωπικού του BBC.

Από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού, έχουν εμφανιστεί αξιόλογες προσπάθειες διαχείρισης οπτικοακουστικών (δηλ. βίντεο) αρχείων. Οι πιο γνωστές απ΄ αυτές είναι τα έργα EVIA (Burdette, 2010; O' Briain, 2012) και Medusa (Edge & Han, 2013). Το EVIA είναι ένα πρόγραμμα Εθνογραφικού Οπτικοακουστικού Ψηφιακού Αρχείου συνεργασίας τριών αμερικανικών φορέων, του Andrew W. Mellon Foundation, του Indiana University και του University of Michigan. Το πρόγραμμα λειτουργεί από το 2001 και απασχολεί ερευνητές, εκπαιδευτικούς, αρχειονόμους, βιβλιοθηκάριους, τεχνολόγους και νομικούς. Πέρα από την κύρια αποστολή της ψηφιακής διατήρησης του εθνογραφικού οπτικοακουστικού υλικού, το EVIA έχει επίσης επενδύσει σημαντικά στη δημιουργία λογισμικού και συστημάτων τεκμηρίωσης[6], διαχείρισης αρχείων καθιερωμένων όρων[7], σχολιασμού (annotations), επιστημονικής δημοσίευσης βίντεο, καθώς και των συνοδευτικών τους περιγραφών. Αναφορικά με τα περιγραφικά μεταδεδομένα του αρχείου, ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε τη χρήση των προτύπων METS και MODS. Ωστόσο αυτό δεν ήταν δυνατό, λόγω της ανάγκης για την ύπαρξη ειδικών δομών μεταδεδομένων για την επισημείωση τμημάτων βίντεο. Στις δομές αυτές προστέθηκαν στοιχεία από το Dublin Core, κυρίως για λόγους διαλειτουργικότητας με το πρωτόκολλο OAI – PMH και ευρετηρίασής τους από το λογισμικό ψηφιακών βιβλιοθηκών Fedora Commons[8].

Η οικοδόμηση μιας βιώσιμης πλατφόρμας μεταδεδομένων για οπτικοακουστικά αρχεία απασχόλησε την πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Ιλινόις στις ΗΠΑ όταν ξεκίνησε τη δημιουργία του ψηφιακού αποθετηρίου Medusa. Η μελέτη αναλύει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων ως προς τις προδιαγραφές, το σχεδιασμό και τις δομές του ψηφιακού αποθετηρίου. Η πληθώρα οπτικοακουστικών αρχείων στην κατοχή της βιβλιοθήκης οδήγησε την ομάδα εργασίας στην υιοθέτηση του μοντέλου Open Archival Information System (OAIS)[9], που παρέχει κατευθυντήριες αρχές για την ανάπτυξη συστημάτων ψηφιακής διατήρησης. Με την προοπτική να δημιουργηθούν μεταδεδομένα τα οποία μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν και να αναδιαμορφωθούν στο μέλλον κρίθηκε απαραίτητο να χρησιμοποιηθεί ένα πρότυπο ευρείας υποστήριξης της κοινότητας. Αποφασίσθηκε να χρησιμοποιηθεί το πρότυπο MODS ως καταλληλότερο για τις ειδικές ανάγκες του οπτικοακουστικού αρχείου. Η απόφαση βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην πλούσια σημασιολογία που το εν λόγω πρότυπο παρέχει, καθώς και στην ευελιξία του στην περιγραφή των σχέσεων μεταξύ των πόρων.

Με βάση την υπάρχουσα τεχνογνωσία, η Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου (Library of Congress), με τη χρηματοδότηση του National Recording Preservation Board, δημοσίευσε πρόσφατα τη μελέτη "The Library of Congress National Recording Preservation Plan" (2012). Η μελέτη συγκεντρώνει συστηματικά και παρουσιάζει τα αποτελέσματα έξι ομάδων εργασίας που συστάθηκαν για να μελετήσουν συγκεκριμένα ζητήματα που αφορούν τη διαχείριση ακουστικών αρχείων: διαχείριση συλλογής, πρότυπα διατήρησης ψηφιακών αρχείων ήχου, ακαδημαϊκή και επαγγελματική εκπαίδευση και έρευνα, πνευματική ιδιοκτησία και δημόσια πρόσβαση σε ηχητικές συλλογές, στρατηγικές για μακροπρόθεσμη διατήρηση και πολιτικές συνεργασιών, και, τέλος, χρηματοδότηση, διάχυση και προώθηση στο κοινό (πολίτες οργανισμούς και εκπαιδευτικούς φορείς) της ηχητικής κληρονομιάς. Στη σελίδα 27 της μελέτης αναφέρεται ότι προς το παρόν δεν υπάρχουν συγκεκριμένα

6 http://www.eviada.org/subCat.cfm?mc=6&ctID=31

7 http://www.eviada.org/element.cfm?mc=6&ctID=31&eID=5

8 http://www.eviada.org/element.cfm?mc=6&ctID=26&eID=106

9 http://public.ccsds.org/publications/archive/650x0m2.pdf

πρότυπα και οδηγίες αναφορικά με τα μεταδεδομένα περιγραφής και διατήρησης των ηχητικών αρχείων. Οι διαφορετικοί μορφότυποι του ψηφιακού υλικού, οι ροές εργασιών που ακολουθούν οι διαθέτες των αρχείων, η τεχνογνωσία του προσωπικού τους και οι πόροι που διαθέτουν χρειάζονται εξατομικευμένες προσεγγίσεις και πρακτικές, προσαρμοσμένες στις ανάγκες των οργανισμών διάθεσης και των κοινοτήτων χρηστών τους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η παρούσα προσέγγιση εστιάζει στις ανάγκες της Βιβλιοθήκης της Βουλής και επιδιώκει τα εξής:

- Να περιγράψει το υλικό που παρέλαβε από το 2006, δίνοντας έμφαση στην περιγραφή συνεντεύξεων πολιτικών προσώπων. Η περιγραφή βασίζεται στη σύγχρονη τάση στα περιγραφικά μεταδεδομένα για τα ηχητικά αρχεία, δηλαδή στο πρότυπο MODS.
- Να δημιουργήσει ένα αρχείο καθιερωμένων όρων που να περιλαμβάνει τόσο τα πρόσωπα που έδωσαν συνέντευξη στο ελληνικό τμήμα του BBC, όσο και τη βασική θεματολογία των συνεντεύξεων αυτών, η οποία θα αποτελέσει τεκμηριωμένο υλικό για τη μελέτη της πολιτικής ιστορίας του τόπου.

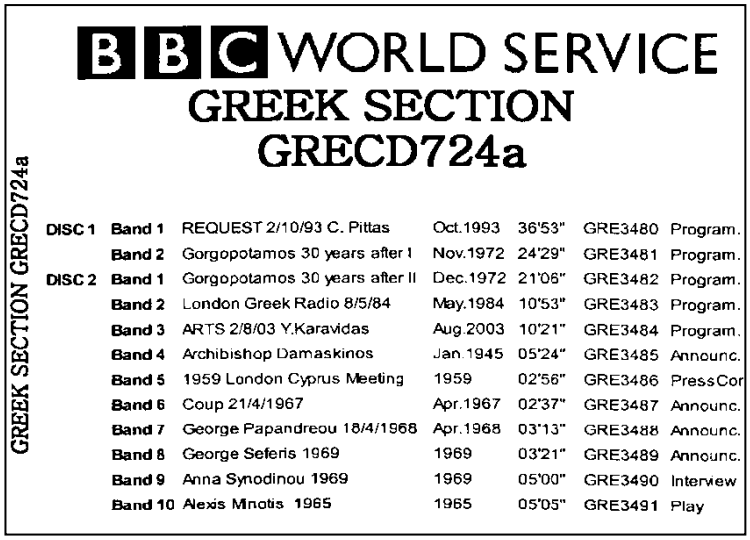
3. Μεθοδολογία Επεξεργασίας

3.1. Η τρέχουσα κατάσταση του αρχείου

Η επεξεργασία του υλικού και η παραγωγή μεταδεδομένων από το αρχείο αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα. Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η αποσπασματικότητα του υλικού. Ουσιαστικά, στα 2.500 cds ηχητικού υλικού περιλαμβάνεται ένα απάνθισμα από την πλούσια και πολυετή παραγωγή της ελληνικής εκπομπής του BBC. Συχνά δεν υπάρχουν ολόκληρες εκπομπές, απουσιάζει η αρχή ή το τέλος τους, ή και τα δύο, ή είναι άγνωστος ο δημοσιογράφος που παίρνει τη συνέντευξη, γιατί σε πολλές περιπτώσεις δεν αναφέρεται στο εξώφυλλο του δίσκου. Παρομοίως, τα πρόσωπα που συμμετέχουν στις εκπομπές δεν αναφέρονται στα εξώφυλλα των δίσκων και η ταυτοποίησή τους προϋποθέτει την ακρόαση των ηχητικών αρχείων που περιλαμβάνουν τα αποσπάσματα μιας εκπομπής.

Τα περιεχόμενα των ψηφιακών δίσκων δεν είναι ταξινομημένα χρονικά, ούτε κατά εκπομπή. Επίσης, το περιεχόμενο ενός ψηφιακού δίσκου μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα του ενός αποσπάσματα διαφορετικών εκπομπών ή ολόκληρες εκπομπές, ενώ τα αποσπάσματα μιας εκπομπής μπορεί να βρίσκονται σε περισσότερους του ενός δίσκους (βλ. Εικόνα 1).

Τα μεταδεδομένα που υπάρχουν για το αρχείο είναι τυπωμένα στα εξώφυλλα των δίσκων, τα οποία αναγράφουν τα περιεχόμενα του δίσκου και το χρονικό σημείο έναρξης κάθε αποσπάσματος εκπομπής μέσα στην ηχητική ροή του δίσκου σε λεπτά και δευτερόλεπτα από την έναρξη ακρόασης του (δίσκου). Επιπλέον, έχει παραδοθεί από το BBC και έντυπος κατάλογος των περιεχομένων των ψηφιακών δίσκων. Επομένως, η προσπέλαση ενός αποσπάσματος μιας εκπομπής γίνεται με αναζήτηση σε έναν έντυπο κατάλογο ή με την εξέταση των εξώφυλλων των ψηφιακών δίσκων. Ωστόσο, από την ακρόαση μέρους του αρχείου παρατηρήθηκε ότι συχνά υπάρχουν λάθη συμβατότητας μεταξύ της πληροφορίας στο εξώφυλλο του δίσκου και του ηχητικού περιεχομένου. Για παράδειγμα, στο εξώφυλλο του δίσκου GRECD835 αναγράφεται DISC1 band 4 Christos Protopapas Cass. (τέως βουλευτής και υπουργός του ΠΑΣΟΚ), ενώ η συνέντευξη είναι του Μπάμπη Πρωτόπαπα (†1920-2011), στελέχους της Δημοκρατικής Αριστεράς.

BBC WORLD SERVICE
GREEK SECTION
GRECD724a

GREEK SECTION GRECD724a

DISC 1	Band 1	REQUEST 2/10/93 C. Pittas	Oct.1993	36'53"	GRE3480	Program.
	Band 2	Gorgopotamos 30 years after I	Nov.1972	24'29"	GRE3481	Program.
DISC 2	Band 1	Gorgopotamos 30 years after II	Dec.1972	21'06"	GRE3482	Program.
	Band 2	London Greek Radio 8/5/84	May.1984	10'53"	GRE3483	Program.
	Band 3	ARTS 2/8/03 Y.Karavidas	Aug.2003	10'21"	GRE3484	Program.
	Band 4	Archibishop Damaskinos	Jan.1945	05'24"	GRE3485	Announc.
	Band 5	1959 London Cyprus Meeting	1959	02'56"	GRE3486	PressCor
	Band 6	Coup 21/4/1967	Apr.1967	02'37"	GRE3487	Announc.
	Band 7	George Papandreou 18/4/1968	Apr.1968	03'13"	GRE3488	Announc.
	Band 8	George Seferis 1969	1969	03'21"	GRE3489	Announc.
	Band 9	Anna Synodinou 1969	1969	05'00"	GRE3490	Interview
	Band 10	Alexis Minotis 1965	1965	05'05"	GRE3491	Play

Εικόνα 1. *Χαρακτηριστικό δείγμα εξώφυλλου του αρχείου*

Επίσης, στην περίπτωση του δίσκου GRECD827 Disc 2, στα περιεχόμενα αναγράφονται band 2 Yannakis Matsis και band 3 Vassos Lysaridis. Ωστόσο, τα δύο bands περιέχουν την ίδια συνέντευξη, χωρίς να είναι αναγνωρίσιμο από τον καταλογογράφο σε ποιον από τους δύο ανήκει η φωνή. Γι΄ αυτό το λόγο χρειάστηκε να γίνει ταυτοποίηση φωνών χρησιμοποιώντας το δικτυακό τόπο youtube, για να διαλευκανθεί ποια φωνή ανήκει σε ποιον.

Μέχρι σήμερα έχει γίνει ακρόαση του μεγαλύτερου μέρους του αρχείου, και έχει μεταφερθεί το σύνολο του περιεχομένου των δίσκων σε server της Βιβλιοθήκης.

3.2. Επιλογή του υλικού

Όπως προαναφέρθηκε, το μέρος του αρχείου που επιλέχθηκε για περιγραφή και τεκμηρίωση, βασίστηκε στις αναγραφές (bands) των εξώφυλλων των δίσκων και αφορά συνεντεύξεις Ελλήνων και Κύπριων πολιτικών από την έναρξη της ελληνικής εκπομπής του BBC, δηλαδή από το 1939, έως την παύση της, το 2005.

Το περιεχόμενο των δίσκων μεταφέρθηκε από τα αρχικά cds –μήτρες- σε ένα server της Βιβλιοθήκης της Βουλής και παράλληλα δημιουργήθηκε μια συλλογή αντιγράφων ασφαλείας. Ακολούθησε προσεκτική ακρόαση για την αναγνώριση και ταύτιση των ομιλητών και των αναφορών τους σε ονόματα προσώπων και οργανισμών, για την κατανόηση του θέματος, καθώς και για τον προσδιορισμό της χρονικής περιόδου στην οποία αναφέρονται τα τεκταινόμενα, καθότι η αναγραφή της ημερομηνίας δεν είναι δεδομένη. Η ακρόαση επαναλήφθηκε κατά μέσο όρο τέσσερεις φορές, για να κατανοηθούν πλήρως ονόματα, φράσεις, νοήματα, χρονική περίοδος στην οποία αντιστοιχεί η συνέντευξη. Ο εντοπισμός της χρονικής περιόδου είχε καθοριστικό ρόλο για την πληρέστερη κατανόηση του περιεχομένου και κατ΄ επέκταση των θεμάτων προς καθιέρωση. Η αναφορά ονομάτων στον προφορικό λόγο, και ειδικότερα στο ηχητικό ντοκουμέντο, προσδίδει μια επιπλέον δυσκολία ως προς τη σωστή αντίληψη της προφοράς του ονόματος, άρα και της σωστής ορθογραφίας του. Προς αυτή την κατεύθυνση, ήταν καθοριστική για τη διασταύρωση των στοιχείων η αναζήτηση και ανάκτηση της πληροφορίας από την Wikipedia και το VIAF (Virtual International Authority File, 2012)[10]. Το επόμενο βήμα, μετά την αναγνώριση του ονόματος, ήταν η διαδικασία της αναζήτησης στο Library of Congress Authority File[11] (Harper & Tillett, 2007). Εφόσον η έρευνα οδηγούσε σε θετικό αποτέλεσμα, ανακτιόταν το URI (Uniform Resource Identifier) του ονόματος και οι παραλλαγές του, η χρονολογία γέννησης - θανάτου, σχετικοί όροι του ονόματος (related terms), ελέγχονταν η συμπερίληψη του ονόματος σε άλλα σχήματα, όπως το VIAF, σχετικές βιβλιογραφικές πηγές ταύτισης του ονόματος, τυχόν ημερομηνίες κατά τις οποίες έγινε αναθεώρηση της εγγραφής. Η ανάκτηση της εγγραφής περιελάμβανε όλα τα μορφότυπα (formats) διάθεσής της (RDF/XML, N-Triples, MADS-RDF/XML, MARC/XML, MADS/XML).

10 http://viaf.org

11 http://id.loc.gov/authorities/names.html

Συνολικά περιγράφηκαν 124 συνεντεύξεις πολιτικών προσώπων, από 48 ψηφιακούς δίσκους που επιλέχθηκαν με βάση την αναγραφή στο εξώφυλλο, και δημιουργήθηκαν 133 εγγραφές καθιερωμένων ονομάτων και 54 εγγραφές θεμάτων.

3.3. Τα πρότυπα μεταδεδομένων

Με στόχο την αποτελεσματικότερη διαχείριση και διάδοση των πολιτισμικών πόρων η Library of Congress δημιούργησε πρότυπα μεταδεδομένων, όπως το MODS, για να δώσει τη δυνατότητα σε βιβλιοθήκες να περιγράψουν τους πόρους τους, έτσι ώστε να προαχθεί η έρευνα και η γνώση. Το MODS είναι ένα σχήμα περιγραφής μεταδεδομένων που ενδείκνυται για ψηφιακές εφαρμογές βιβλιοθηκών. Βασίζεται στο MARC 21, ωστόσο είναι πιο απλό και πλουσιότερο από το Dublin Core, χρησιμοποιεί γλώσσα φιλική προς τον χρήστη με ετικέτες, και όχι αριθμητικά, όπως το MARC, και, αν και είναι λιγότερο λεπτομερές απ΄αυτό, είναι συμβατό με τους AACR2, μπορεί να «φιλοξενήσει» μεταδεδομένα διαφόρων πόρων, καθώς επίσης να παρουσιάσει μέρος του περιεχομένου του πόρου (constituent part) και να εκφράσει την εσωτερική τους σχέση. Αυτό που πρέπει να υπογραμμιστεί είναι η δυνατότητα του MODS να καθορίσει μια ιεραρχικά δομημένη σχέση χρησιμοποιώντας το στοιχείο <relatedItem> και το γνώρισμα (attribute) type με τιμές constituent ή host. Επιπροσθέτως, το MODS επιτρέπει την διασύνδεση σχετικών εγγραφών μέσω του XLink:href γνωρίσματος του στοιχείου <relatedItem>.

Η Διεύθυνση Ανάπτυξης Δικτύου και Προτύπων MARC της Library of Congress έχει αναπτύξει το MADS, ένα σχήμα XML που παρέχει ένα σύνολο στοιχείων που παρέχουν μεταδεδομένα για πρόσωπα, οικογένειες και οργανισμούς, εκδηλώσεις, γεωγραφικούς και θεματικούς όρους κ.λπ. Το MADS δημιουργήθηκε για να χρησιμοποιηθεί ως συνοδευτικό του MODS και, ως εκ τούτου, έχει σχέση με το MARC 21 authority format. Τα βασικά στοιχεία του MADS είναι το Authoritative Heading Label, το Variant Heading Label και το Related Heading Label. Το Authoritative Heading Label αντιστοιχεί σε ένα καθιερωμένο όρο, δηλώνεται με το στοιχείο <authority> και περιλαμβάνει υποστοιχεία που δηλώνουν το είδος του όρου π.χ. το υποστοιχείο <name> στην περίπτωση προσώπου, το υποστοιχείο <topic> στην περίπτωση έννοιας ή θεματικής επικεφαλίδας , το υποστοιχείο <geographic> στην περίπτωση τοπωνυμίου κ.λπ.

Το Variant Heading Label εκφράζεται με στοιχείο <variant> και δηλώνει αναφορές σε διαφορετικές μορφές των ονομάτων (ή των όρων) τα οποία είναι εναλλακτικές μορφές του καθιερωμένου όρου, αλλά δεν θεωρούνται καθιερωμένη μορφή. Στους καταλόγους των βιβλιοθηκών μια εναλλακτική μορφή ονόματος ισοδυναμούσε με τον όρο «βλέπε». Το Related Heading Label εκφράζεται με το στοιχείο <related> και δηλώνει αναφορές σε ονόματα ή όρους σχετικούς με τον καθιερωμένο όρο. Τα στοιχεία <variant> και <related> περιλαμβάνουν τα ίδια υποστοιχεία με το στοιχείο <authority>, είναι επαναλαμβανόμενα και ακολουθούν το στοιχείο <authority>.

4. Περιγραφή περιεχομένου των ψηφιακών δίσκων με το πρότυπο MODS

Η παροχή του ηχητικού υλικού σε tracks (π.χ. Band 1, Band 2 κ.ο.κ.) ενός ψηφιακού δίσκου χαρακτηρισμένου με έναν αύξοντα αριθμό (π.χ. GRECD103), δημιουργεί την ανάγκη να περιγραφεί το περιεχόμενο του ψηφιακού δίσκου ως σύνθετο αντικείμενο (compound object). Για παράδειγμα, ο δίσκος BBC WORLD SERVICE GREEK SECTION GRECD103 είναι διπλός και περιλαμβάνει 10 Bands για τον πρώτο δίσκο DISC 1 και 4 Bands για το δεύτερο δίσκο DISC 2.

Μία MODS εγγραφή μπορεί να «φιλοξενήσει» (host part) μεταδεδομένα σχετιζόμενων πόρων, περιγράφοντας τις βασικές ιδιότητες του περιεχομένου τους (constituent part) ορίζοντας και το είδος της μεταξύ τους σχέσης (part of, host/constituent κ.λπ.). Συγκεκριμένα, το MODS παρέχει τη δυνατότητα να καθορίσει μια ιεραρχία πόρων χρησιμοποιώντας το στοιχείο (element) <relatedItem> και το γνώρισμα (attribute) type με τιμές constituent – στην περίπτωση της σχέσης «γονέα/παιδιού» ή host – στην περίπτωση της σχέσης «παιδιού/γονέα» (Bountouri & Gergatsoulis 2009).

Με βάση τις παραπάνω δυνατότητες, ένα απόσπασμα της περιγραφής του DISC 2 του δίσκου GRECD103 θα είχε ως εξής:

Ο τίτλος του ψηφιακού δίσκου δηλώνεται με τα παρακάτω στοιχεία. Υπάρχουν δυνατότητες για υπότιτλο, παράλληλο τίτλο κ.ά., και, παράλληλα, (δυνατότητες) να χρησιμοποιηθούν με τα ανάλογα γνωρίσματα.

```
<mods>
    <titleInfo>
        <title>BBC WORLD SERVICE</title>
        <subTitle>GREEK SECTION-GRECD 103</subTitle>
    </titleInfo>
```

Με το στοιχείο <indentifier> δηλώνεται ένα μοναδικό προσδιοριστικό που επιτρέπει την πρόσβαση σε έναν πόρο. Το προσδιοριστικό μπορεί να είναι η ηλεκτρονική διεύθυνση ενός ψηφιακού πόρου (doi, uri, url), ή, αντίστοιχα, και το ISBN βιβλίου ή το ISSN περιοδικού.

```
<identifierxlink:href=”file://srv-nas-len/share2/gallery/Images/Medium/new
/ES/Aspasia/GRECD_103” type=»uri»/>
```

Το σύνθετο στοιχείο <name> δίνει τη δυνατότητα δήλωσης του ονόματος του δημιουργού και των συντελεστών ενός πόρου (φυσικά πρόσωπα ή συλλογικά όργανα), με βάση το ρόλο τους.

```
<name type=»corporate»>
    <namePart type=»termsOfAddress»>BBC WORLD SERVICE</namePart>
    <role>
        <roleTerm type=»code»>cre</roleTerm>
        <roleTerm type=»text»>creator</roleTerm>
    </role>
</name>
```

Το στοιχείο <typeOfResource> δηλώνει τον τύπο του πόρου, ενώ το στοιχείο <genre> δηλώνει το είδος του πόρου. Το σύνθετο στοιχείο <originlnfo> υποδηλώνει την προέλευση του πόρου (χώρα απ΄ όπου προέρχεται, έτος έκδοσης, τρόπος έκδοσης κ.ά.). Με στοιχείο <language> δηλώνεται η γλώσσα του πόρου, ενώ με το σύνθετο στοιχείο <physicalDescription> παρέχονται λεπτομέρειες αναφορικά με τη φυσική περιγραφή του.

```
<typeOfResource>sound recording - nonmusical </typeOfResource>
<originInfo>
    <place>
        <placeTerm type=»code» authority=»marccountry»>uk</placeTerm>
        <placeTerm type=»text» authority=»marccountry»>United
        Kingdom</placeTerm>
    </place>
    <dateIssued>2006</dateIssued>
 </originInfo>
<language>
    <languageTerm authority=»iso639-2b»>gre</languageTerm>
 </language>
<physicalDescription>
    <form authority=»marcform»>analog</form>
    <reformattingQuality>access</reformattingQuality>
    <digitalOrigin>digitized other analog</digitalOrigin>
    <internetMediaType>wav</internetMediaType>
    <extent>1 δίσκος ήχου (49’23”): ψηφιακός, 3/4 ίν.</extent>
</physicalDescription>
```

Στα παραπάνω μεταδεδομένα μπορούν να προστεθούν και επιπλέον πληροφορίες για το κοινό που μπορεί να έχει πρόσβαση στο δίσκο (<targetAudience>) τα περιεχόμενά του (<tableOfContents>) κλπ.

Η σύνδεση της περιγραφής ενός δίσκου με την περιγραφή των περιεχομένων του γίνεται με τη χρήση του στοιχείου <relatedItem> με γνώρισμα type=»constituent». Το στοιχείο <relatedItem> έχει την ίδια δομή με το στοιχείο <mods> (δηλαδή περιλαμβάνει τα ίδια υποστοιχεία). Έτσι, το Band 3 του δίσκου, θα ενσωματώνονταν στην περιγραφή του ως εξής:

```
<relatedItem type=»constituent»>
    <identifier xlink:href=»file://srv-nas-len/share2/gallery/Images/
Medium/new/ES/Aspasia/GRECD_103/band3GRE0334.wav/»/>
    <titleInfo lang=»eng»>
```

```
            <title>GEORGE MAVROS</title>
        </titleInfo>
        <name type=»personal» xlink:href=»file:///Z:\bbc_papatheodor\mads-
records.xml#N003»>
            <namePart type=»family»>Μαύρος</namePart>
            <namePart type=»given»>Γεώργιος</namePart>
            <namePart type=»date»>1919-1998</namePart>
            <role>
                <roleTerm>ομιλητής</roleTerm>
            </role>
        </name>
        <typeOfResource>sound recording nonmusical</typeOfResource>
        <genre authority=»marcgt»>interview</genre>
        <genre lang=»gre»>συνέντευξη</genre>
        <part>
            <detail type=»track»>
                <caption>Band 3</caption>
                <number>GRE 0334</number>
            </detail>
            <extent unit=»minute»>
                <start>1’</start>  <end>13’56’’</end>
            </extent>
            <date>No date</date>
        </part>
        <abstract>Συνέντευξη του Γεωργίου Μαύρου (πιθανότατα πριν το 1977 και το θάνατο του Μακάριου)
για τη λύση του Κυπριακού.</abstract>
        <location>
        <physicalLocation>Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων</physicalLocation>
        <shelfLocator>Ειδικές Συλλογές</shelfLocator>
        <url xlink:href=»file://srv-nas-len/share2/gallery/Images/Medium/
new/ES/Aspasia/GRECD_103/band3GRE0334.wav/»/>
        </location>
 </relatedItem>
```

Διευκρινίζεται ότι το περιεχόμενο του στοιχείου <name> είναι μια αναφορά σε εγγραφή του αρχείου καθιερωμένων όρων, η οποία καθιερώνει το συγκεκριμένο πρόσωπο που παραχωρεί τη συνέντευξη. Επίσης, με το στοιχείο <part> παρέχονται πληροφορίες για το συγκεκριμένο Band, ως συστατικό μέρος ενός ευρύτερου πόρου (του δίσκου). Τέτοιες πληροφορίες είναι ο κωδικός και το όνομα του Band και η χρονική του διάρκεια. Με το στοιχείο <location> δίνονται πληροφορίες για τη θέση του τεκμηρίου στον οργανισμό όπου ανήκει.

5. Δημιουργία Αρχείου Καθιερωμένων Όρων

5.1. Δημιουργία MADS εγγραφών

Το στοιχείο <authority> περιλαμβάνει μια καθιερωμένη μορφή ενός ατόμου ή οργανισμού, εκδήλωσης, τίτλου, ή όρου (θέμα ή γεωγραφικό προσδιορισμό). Το στοιχείο <authority> μπορεί να επαναληφθεί μόνο εάν πρόκειται να δώσει πολλές έγκυρες μορφές σε διάφορες γλώσσες ή γραφές. Πρόσθετα κύρια στοιχεία όπως το <related> και/ή <variant> είναι προαιρετικά και επαναλαμβανόμενα.

```
<mads ID="032">
<authority>
    <name type="personal" authority="Gr-AtHPL">
          <namePart>Annan, Kofi A. (Kofi Atta)</namePart>
          <namePart type="date">1938-</namePart>
    </name>
</authority>
<identifier type="lccn">no 98073710</identifier>
<related type="equivalent">
    <name type="personal">
          <namePart type="family">Ανάν</namePart>
          <namePart type="given">Κόφι</namePart>
          <namePart type="date">1938-</namePart>
    </name>
</related>
<related type="other">
    <name type="corporate">
          <namePart>United Nations</namePart>
          <namePart>Secretary-General (1997-2006 : Annan)</namePart>
    </name>
</related>
<variant type="other">
          <name type="personal">
          <namePart>Anān, Kūfī</namePart>
          <namePart type="date">1938-</namePart>
</name>
</variant>
<note type="source"> Renewal amid transition, 1997: t.p. (Kofi A. Annan,
Secretary-General of the United Nations) </note>
<note type="source"> Ökumene und Weltethos, c2004: t.p. (K. Annan) p. 6
(Kofi Annan) </note>
<note type="source"> To dēmopsēphisma tou 2004, 2007: p. 23 (Kophi Anan)
</note>
 <recordInfo>
    <recordOrigin>Imported  MADS version 2.0 (Revision 2.10) from
Library of Congress Name Authority File (NAF) and modified</recordOrigin>
    <recordContentSource authority="marcorg">DLC</recordContentSource>
    <recordChangeDate encoding="iso8601"> 2012-04-03T17:14:10
</recordChange Date >
    <recordIdentifier source="Gr-AtHPL">00000001</recordIdentifier>
    <languageOfCataloging>
          <languageTerm type="code" authority="iso639-
2b">eng</languageTerm>
          <languageTerm type="code" authority="iso639-
2b">gre</languageTerm>
          </languageOfCataloging>
          <descriptionStandard>aacr2 compatible</descriptionStandard>
 </recordInfo>
</mads>
```

Εικόνα 2. *Απόσπασμα MADS εγγραφής*

Αμέσως μετά το στοιχείο <authority> έγινε η προσθήκη του στοιχείου <related type=»equivalent»> που περιλαμβάνει τον καθιερωμένο όρο στα ελληνικά. Στο αρχείο καθιερωμένων όρων διατηρούνται όλες οι δοθείσες εκδοχές ενός ονόματος στο στοιχείο <variant>.

Για ονόματα προσώπων που εντοπίζονται στο Name Authority File (NAF) της Library of Congress, η τιμή «naf» του γνωρίσματος authority του στοιχείου <name> τροποποιείται σε Gr-AtHPL που είναι ο μοναδικός κωδικός της Βιβλιοθήκης της Βουλής, όπως έχει καταχωριστεί στο Marc Code List for Organisations.

Επίσης, διατηρήθηκε η τιμή του στοιχείου <identifier>, όπως παρέχεται από τη Library of Congress. Στην περίπτωση που η MADS εγγραφή ήταν πρωτότυπη, τότε δινόταν νέος, τοπικός κωδικός ταυτοποίησης, π.χ. <identifier type=»local»>N064</identifier>.

Στη συνέχεια έγινε εμπλουτισμός πηγών τεκμηρίωσης του ονόματος στο στοιχείο <note type=»source»> και <note type=»history»> από τους καταλόγους της Βιβλιοθήκης της Βουλής, της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος και του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου, μόνο σε περιπτώσεις που κρίνεται απαραίτητο για λόγους ταύτισης μέσω πηγών. Προκειμένου να υπάρχει συμβατότητα με τις εγγραφές της NAF οι σημειώσεις των πηγών μεταγράφηκαν σε λατινικούς χαρακτήρες με το βάση το πρότυπο ISO 843 (1999) που καθιερώνει ένα σύστημα αντιστοίχισης αλφαβήτων (transliteration). Ενδεικτικό παράδειγμα αποσπάσματος καθιερωμένης εγγραφής δίνεται παρακάτω στην Εικόνα 2.

Όσον αφορά τα θέματα, έγινε αρχικά αναζήτηση τόσο στον κατάλογο θεμάτων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, όσο και στον κατάλογο θεμάτων της Βιβλιοθήκης της Βουλής. Αφού εντοπίστηκε ο κατάλληλος όρος, μεταφράστηκε στα αγγλικά και έγινε αναζήτηση στο Library of Congress Authorities. Με τον εντοπισμό του κατάλληλου θεματικού όρου γίνεται ανάκτηση της αντίστοιχης MADS/XML εγγραφή και αμέσως μετά το στοιχείο <authority> προστίθεται το στοιχείο <related type=»equivalent»> που περιλαμβάνει τον καθιερωμένο όρο στα ελληνικά.

Αναφορικά με το στοιχείο <recordInfo> που περιλαμβάνει στοιχεία μεταδεδομένων για την εγγραφή του καθιερωμένου αρχείου, στην περίπτωση εισαγωγής στοιχείων από τη Library of Congress, ενημερώνεται το υποστοιχείο <recordOrigin> με πληροφορία της μορφής: Imported record MADS version 2.0 (Revision 2.10) from Library of Congress Name Authority File (NAF), το υποστοιχείο <recordChangeDate> με την ημερομηνία και ώρα εισαγωγής της εγγραφής στο αρχείο καθιερωμένων όρων της Βουλής, καθώς επίσης και το στοιχείο <recordIdentifier> (π.χ. <recordIdentifier source=»Gr-AtHPL»> n0000032</recordIdentifier>).

5.2. Σύνδεση MODS και MADS εγγραφών

Με την ολοκλήρωση των εγγραφών MODS και MADS δημιουργήθηκαν συνδέσεις xlink:href, της γλώσσας Xlink, από τις εγγραφές περιγραφής του αρχείου (εγγραφές MODS) προς τις εγγραφές του αρχείου καθιερωμένων όρων (εγγραφές MADS), έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα πλήρες και ευρετηριασμένο βοήθημα έρευνας του ακουστικού αρχείου.

Έτσι, το περιεχόμενο του στοιχείου <name> μιας εγγραφής MODS συνδέεται με το όνομα που αναφέρεται στο στοιχείο <authority> της αντίστοιχης εγγραφής MADS. Για παράδειγμα το περιεχόμενο του στοιχείου

```
<name xlink:href=file://Z:\bbc_papatheodor\mads-records.xml#N058 type=»personal»/>
```

είναι αυτό που αναφέρεται στη MADS εγγραφή με τον κωδικό ταυτοποίησης ID=N058. Παρομοίως τα θέματα που αναφέρονται στο στοιχείο <subject> μιας MODS εγγραφής θα μπορούσαν να αναφερθούν ως εξής:

```
<subject authority=»Gr-AtHPL»>
    <name xlink:href=»file://Z:\bbc_papatheodor\mads-records.xml#N024»
    type=»personal»/>
    <topic xlink:href=»file://Z:\bbc_papatheodor\mads-records.xml#S018»/>
    <geographic>[Ελλάδα]</geographic>
    <temporal>1999</temporal>
</subject>
```

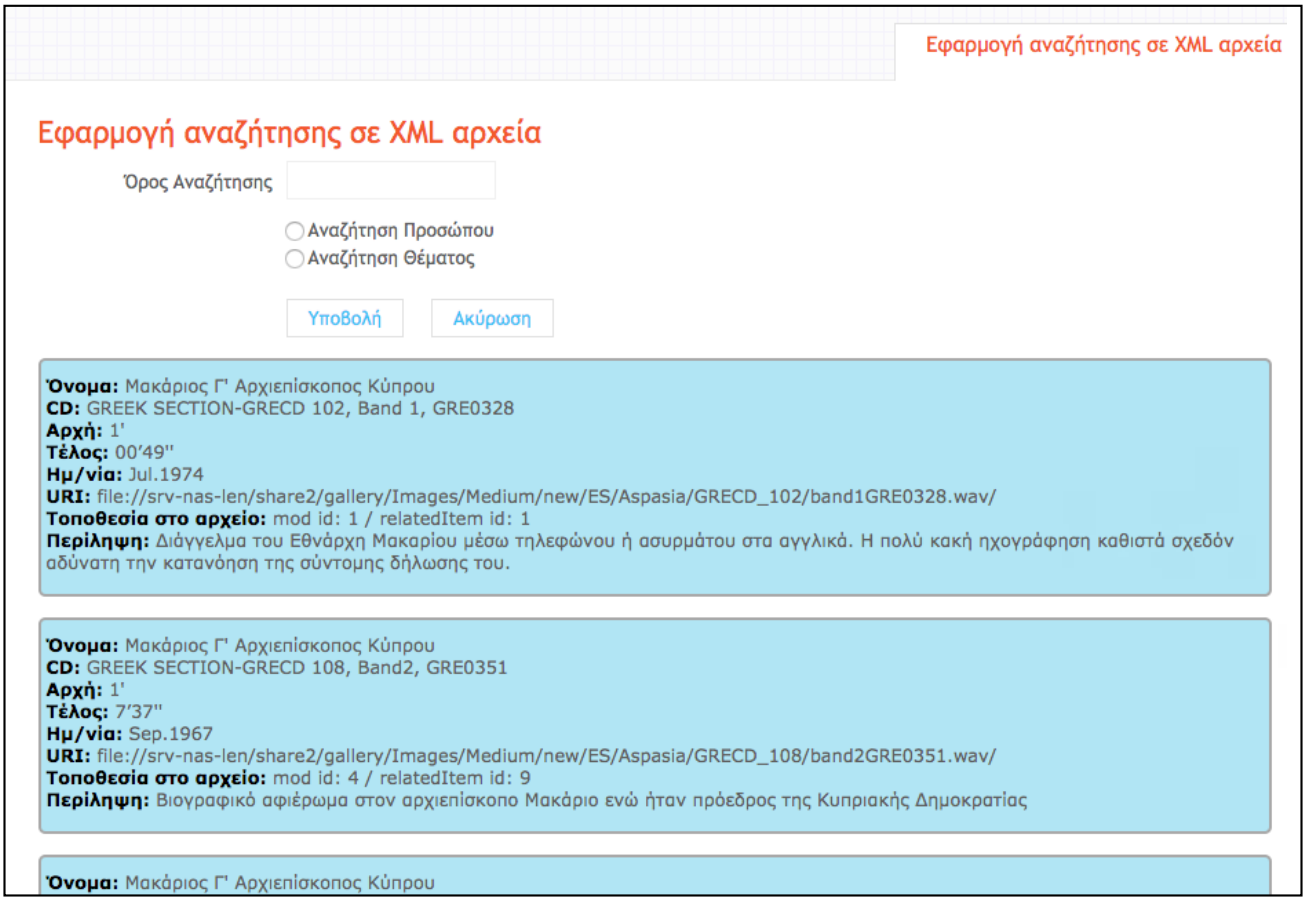
6. Υλοποίηση

Με δεδομένη τη μεθοδολογία τεκμηρίωσης του ηχητικού αρχείου και το αποτέλεσμά της που είναι τα αρχεία MODS και MADS, το ζητούμενο είναι η εύρεση ενός τρόπου διάχυσης της πληροφορίας που έχει παραχθεί. Εναλλακτικά θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ένα σύστημα ανάπτυξης ψηφιακών βιβλιοθηκών (π.χ. Fedora Commons[12]). Ωστόσο, μία από τις δυσκολίες που παρουσιάζουν τα υπάρχοντα συστήματα ανάπτυξης ψηφιακών βιβλιοθηκών είναι ότι απαιτείται ιδιαίτερος κόπος παραμετροποίησης, έτσι ώστε τα ευρετήριά τους να έχουν τη δομή ενός αρχείου καθιερωμένων όρων. Στην παρούσα περίπτωση, στόχος ήταν η αξιοποίηση του αρχείου καθιερωμένων όρων του οποίου οι εγγραφές είναι εφοδιασμένες με τις σημασιολογικές σχέσεις «βλέπε» και «βλέπε επίσης». Ένας επιπλέον στόχος ήταν ο έλεγχος της απόδοσης της αναζήτησης απ’ ευθείας στα XML αρχεία.

12 http://sourceforge.net/projects/fedora-commons/

Για τους παραπάνω λόγους, τα αρχεία MODS και MADS καταχωρίστηκαν στο ανοικτού κώδικα σύστημα διαχείρισης XML βάσεων δεδομένων eXist[13], το οποίο εγκαταστάθηκε σε μια εικονική μηχανή του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Ακολούθως, αναπτύχθηκε μία διεπαφή για την αναζήτηση συνεντεύξεων με βάση το πρόσωπο ή με βάση κάποιο θέμα. Η διεπαφή είναι μια απλή φόρμα εισαγωγής δεδομένων της γλώσσας HTML. Επίσης, αναπτύχθηκε εφαρμογή η οποία δέχεται έναν όρο αναζήτησης και τον τύπο της ερώτησης (πρόσωπο η θέμα) από τη διεπαφή, και κατευθύνει αντίστοιχες επερωτήσεις της γλώσσας XQUERY στη βάση δεδομένων, αρχικά για την αναζήτηση του προσώπου ή του θέματος (που αναζητείται) στο αρχείο MADS, και, ακολούθως, τον εντοπισμό, στο αρχείο MODS, των συνεντεύξεων που έχουν συνδεθεί με το συγκεκριμένο πρόσωπο ή θέμα.

Συγκεκριμένα, για την αναζήτηση ονόματος η επερώτηση απευθύνεται στα ακόλουθα μονοπάτια MADS: mads/authority/name/namePart, mads/related/name/namePart και mads/variant/name/namePart. Για την αναζήτηση θέματος, η επερώτηση απευθύνεται στα ακόλουθα μονοπάτια: mads/authority/name/namePart, mads/related/name/namePart, mads/variant/name/namePart, mads/authority/geographic, mads/authority/topic, mads/authority/temporal, mads/related/geographic, mads/related/topic, mads/related/temporal, mads/variant/geographic, mads/variant/topic και mads/variant/temporal. Στην Εικόνα 3 παρατίθεται η διεπαφή της εφαρμογής[14] με την απάντηση στην επερώτηση για το όνομα «Μακάριος».

Εικόνα 3. *Αποτέλεσμα αναζήτησης συνεντεύξεων*

13 http://exist-db.org/

14 Η εφαρμογή δεν είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο λόγω της συμφωνίας που έχει υπογραφεί μεταξύ της Βιβλιοθήκης της Βουλής και του BBC για το περιεχόμενο του ηχητικού αρχείου.

7. Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία εξετάστηκε η δυνατότητα εφαρμογής των προτύπων MODS και MADS στην καταγραφή και τεκμηρίωση μέρους του ηχητικού αρχείου της ελληνικής εκπομπής του BBC. Επιλέχθηκαν συγκεκριμένα στοιχεία ώστε να αναδειχθούν οι δυνατότητες έκφρασης που παρέχουν τα εν λόγω πρότυπα.

Οι 124 MODS εγγραφές που δημιουργήθηκαν προέρχονται από tracks 48 ψηφιακών δίσκων. Τεκμηριώθηκαν 133 ονόματα προσώπων, από τα οποία, τα 103 ανασύρθηκαν από τις εγγραφές του Name Authority File της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, ενώ οι υπόλοιπες 30 δημιουργήθηκαν αυτοτελώς. Τεκμηριώθηκαν 54 θεματικοί όροι, από τους οποίους οι 50 ανασύρθηκαν από τις εγγραφές αρχείου καθιερωμένων όρων της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, ενώ οι υπόλοιποι 4 δημιουργήθηκαν αυτοτελώς. Τέλος, δημιουργήθηκαν συνδέσεις XLink μεταξύ των εγγραφών MODS και MADS.

Η χρήση διεθνών προτύπων μεταδεδομένων για το ψηφιακό ηχητικό αρχείο του ελληνικού τμήματος του BBC συντελεί στην αποτελεσματική περιγραφή του αρχείου, αλλά και εγγυάται τη δυνατότητα να είναι προσβάσιμο από ενιαία σημεία πρόσβασης όπως αρμόζει σε ένα ιστορικό ραδιοφωνικό αρχείο διεθνούς εμβέλειας. Η έναρξη δημιουργίας αρχείου καθιερωμένων ονομάτων για Έλληνες και Κύπριους πολιτικούς δίνει στη Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων τη μοναδική ιδιότητα να δημιουργήσει αρχείο καθιερωμένων ονομάτων για τους σύγχρονους πολιτικούς, καθώς και για τους πολιτικούς παρελθόντων ετών, στην πληρέστερη μορφή.

Μελλοντικά, το περιεχόμενο του ηχητικού αρχείου θα μπορούσε να συνδεθεί με άλλα αρχεία που διαθέτει η Βιβλιοθήκη της Βουλής, όπως το φωτογραφικό, που περιλαμβάνει σημαντικές στιγμές του Κοινοβουλίου από ορκωμοσίες κυβερνήσεων και προέδρων, τη συλλογή έργων τέχνης που περιλαμβάνει πορτραίτα πολιτικών, το αρχείο πολιτικών προσωπικοτήτων, και άλλες συλλογές που έχει στην κατοχή της η Βιβλιοθήκη της Βουλής. Στόχος θα είναι η δημιουργία ψηφιακού αρχείου της ελληνικής πολιτικής ιστορίας προσβάσιμο μέσω διαδικτύου, το οποίο θα αποτελέσει το «Αρχείο Εθνικής Μνήμης» ως πηγή διά βίου μάθησης και μνήμης των πολιτών.

Ευχαριστίες

Οι συγγραφείς ευχαριστούν τους μεταπτυχιακούς φοιτητές Στάθη Μαρούλη, Βασίλη Παπουτσέλη, Δημήτρη Προκοπίου, Χαρίκλεια Ρίνη του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Πληροφοριακά Συστήματα» του Τμήματος Πληροφορικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών για την ανάπτυξη της πιλοτικής εφαρμογής.

Σημείωση: Το παρόν άρθρο αποτελεί επικαιροποιημένη έκδοση της παρουσίασης *«Παραγωγή μεταδεδομένων ψηφιακού ηχητικού αρχείου: η περίπτωση του αρχείου της ελληνικής υπηρεσίας του BBC»* (22ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Πάτρα, 2013).

8. Βιβλιογραφικές αναφορές

Audiovisual archives: a practical reader. Ανακτήθηκε 15 Ιανουαρίου, 2015, από http://www.unesco.org/webworld/ramp/html/r9704e/r9704e00.htm

Bountouri, L., Gergatsoulis, M. (2009). Interoperability between Archival and Bibliographic Metadata: An EAD to MODS crosswalk. *Journal of Library Metadata, 9*(1-2), 98-133. doi: 10.1080/19386380903095107

Burdette, A. (2010). The EVIA Digital Archive Project: Challenges and Solutions. Ανακτήθηκε 15 Ιανουαρίου, 2015, από http://cnx.org/contents/614bd982-86c0-4fd2-bbd0-aece7b013a73@2/The_EVIA_Digital_Archive_Proje

Edge, R., & Han, M-J. (2013). *Building a Sustainable Metadata Workflow for Audio-visual Resources: University of Illinois Library's Medusa Digital Preservation Repository.* IFLA World Library and Information Congress, Singapore. Ανακτήθηκε 8 Ιανουαρίου, 2015, από http://library.ifla.org/94/1/124-edge-en.pdf

Greek – ISO 843 transliteration system. Ανακτήθηκε 12 Νοεμβρίου, 2014, από http://www.translitteration.com/transliteration/en/greek/iso-843/

Guidelines on the Production and Preservation of Digital Audio Objects. Ανακτήθηκε 15 Ιανουαρίου, 2015, από http://www.iasa-web.org/tc04/audio-preservation

Harper, C., & Tillett, B. (2007). Library of Congress controlled vocabularies and their application to the Semantic Web. *Cataloging & Classification Quarterly, 43*(3/4), 47-68. Ανακτήθηκε 12 Νοεμβρίου, 2014, από http://polaris.gseis.ucla.edu/gleazer/462_readings/harper.pdf

Mytton, G. (2011). Audience Research at the BBC World Service 1932-2010. *Participations journal of Audience & Reception Studies, 8*(1). Ανακτήθηκε 23 Δεκεμβρίου, 2012, από http://www.participations.org/Volume%208/Issue%201/special/mytton.htm

O' Briain, L. (2012). Ethnographic Video for Instruction & Analysis (EVIA) Digital Archive Project (review). *Journal of American Folklore, 125*(496), 257-258.

Olson, T., (2007). MODS as Data Hub. Ανακτήθηκε 12, Νοεμβρίου, 2014, από http://www.loc.gov/standards/mods/presentations/olson-MODS-ALA2007.html

Ρουμπόγλου, Ε. (1997, 9 Φεβρουαρίου). Το BBC και η Ελλάδα – Ο ρόλος της Ελληνικής Υπηρεσίας κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την περίοδο της απριλιανής χούντας. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, σ. 28.

Sound Directions: Best Practices For Audio Preservation. Ανακτήθηκε 8 Ιανουαρίου, 2015, από http://www.dlib.indiana.edu/projects/sounddirections/papersPresent/index.shtml

The BBC describes the automatic tagging of the World Service archive (2012, 17 Σεπτεμβρίου). Ανακτήθηκε 12 Νοεμβρίου, 2014, από http://thenextweb.com/video/2012/09/17/tnw-ibc-the-bbc-describes-automatic-tagging-world-service-archive/

The Library of Congress National Recording Preservation Plan (2012, Δεκέμβριος). Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2015, από http://www.loc.gov/rr/record/nrpb/PLAN%20pdf.pdf

---

Ασπασία Παπακωνσταντίνου

Η Ασπασία Παπακωνσταντίνου είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος στη «Διαχείριση Τεκμηρίων Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Νέες Τεχνολογίες» του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας & Μουσειολογίας του Ιόνιου Πανεπιστημίου στην Κέρκυρα. Υπηρετεί ως βιβλιοθηκονόμος στις Ειδικές Συλλογές της Βιβλιοθήκης της Βουλής. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στην πολιτισμική κληρονομιά, ψηφιακές ανθρωπιστικές επιστήμες (digital humanities) και διαχείριση ψηφιακών συλλογών.

Χρήστος Παπαθεοδώρου

Ο Χρήστος Παπαθεοδώρου είναι Καθηγητής και Πρόεδρος του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Διδάσκει Πληροφοριακά Συστήματα, Ανάκτηση Πληροφοριών, Μεταδεδομένα και Συστήματα Οργάνωσης Γνώσης. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα αφορούν την αξιολόγηση ψηφιακών βιβλιοθηκών, τη διαλειτουργικότητα των μεταδεδομένων, την ψηφιακή επιμέλεια και διατήρηση, τη διαχείριση ηλεκτρονικών αρχείων, την εξόρυξη γνώσης και την εξατομικευμένη πρόσβαση στις υπηρεσίες πληροφόρησης. Είναι Πρόεδρος της Συντονιστικής Επιτροπής του International Conference on Theory and Practice of Digital Libraries (TPDL) και συνεργάτης - ερευνητής στη Μονάδα Ψηφιακής Επιμέλειας του Ινστιτούτου Πληροφοριακών Συστημάτων του Ερευνητικού Κέντρου «Αθηνά». Έχει διατελέσει αξιολογητής σε ευρωπαϊκά και εθνικά χρηματοδοτούμενα προγράμματα και έχει συμμετάσχει ως ερευνητής σε διάφορα ερευνητικά έργα. επίσης, έχει συμμετάσχει ως πρόεδρος και μέλος της επιστημονικής επιτροπής σε διάφορα συνέδρια του εσωτερικού και του εξωτερικού.

HEALJournal
Περιοδικό Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Εξαμηνιαία Επιστημονική Έκδοση
Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών
Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ)
http://healjournal.seab.gr

Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της επιμόρφωσης δασκάλων του Νομού Αττικής στη διδακτική αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών

Σταματίνα Κ. Κουτσιλέου[α]

[α] Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ) – Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, matinakoutsileou@seab.gr

Περίληψη

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας αποκαλύπτεται ότι η επιμόρφωση των δασκάλων στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), τουλάχιστον με το περιεχόμενο που της προσδίδεται σήμερα, αν και καθοριστικός παράγοντας, δεν επαρκεί για την εδραίωση των ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Η αντιφατικότητα των ευρημάτων των σχετικών μελετών της βιβλιογραφίας παρέχει κίνητρο για την υλοποίηση μιας μικρής κλίμακας έρευνας αξιολόγησης της αποτελεσματικότητάς της, που ή θα τα επιβεβαιώνει ή θα διαφοροποιείται από αυτά. Ως εκ τούτου, η παρούσα (πιλοτική) ερευνητική μελέτη διερευνά, με χρήση ερωτηματολογίου, τις απόψεις δασκάλων δημόσιων Δημοτικών σχολείων του Ν. Αττικής για την αποτελεσματικότητα της (Α΄ και Β' επιπέδου) επιμόρφωσής τους στις ΤΠΕ αναφορικά με: α) παράγοντες που επιδρούν αρνητικά στη διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ, β) συχνότητα εφαρμογής των ΤΠΕ στην τάξη και γ) βαθμό γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανότητάς τους στη χρήση των ΤΠΕ. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι σε γενικές γραμμές οι δάσκαλοι αξιολογούν θετικά την αποτελεσματικότητα της επιμόρφωσής τους στις ΤΠΕ, παρά τους εξωτερικούς παράγοντες που παρακωλύουν την εκπαιδευτική χρήση τους.

© 2015 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: επιμόρφωση, Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), αξιολόγηση, αποτελεσματικότητα, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

doi:

Abstract

By studying the relevant literature review it is revealed that teachers' in-service training in the Information and Communication Technologies (ICT), at least in the way it is carried out nowadays, although it consists a determinant factor, is not sufficient enough for the successful integration of the ICT in the Primary Education. The contradictory findings of the literature studies offer an incentive for the implementation of a small scale evaluation research (of the effectiveness of the ICT in the Primary Education) that will confirm these findings or vary from them. Therefore, this (pilot) research study has examined, by using a questionnaire, the opinions of teachers from public schools of the Prefecture of Attica about the effectiveness of their (A-level and B-level) Training in the ICT in relation to: a) factors that have a negative impact on the educational use of the ICT, b) frequency of application of the ICT in the classroom and c) level of knowledge, skills and ability to use the ICT. Broadly speaking, the results reveal that the teachers' evaluation of the effectiveness of their training in the ICT is positive, despite the external factors that impede the educational use of the ICT.

© 2015 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: training, Information and Communication Technologies (ICT), evaluation, effectiveness, Primary Education

1. Εισαγωγή

Στις μέρες μας, η κοινωνία αλλάζει με επιταχυνόμενο ρυθμό, ωστόσο οι αλλαγές στην παιδεία καθυστερούν, δημιουργώντας ένα χάσμα (Καλογιαννάκης και Παπαδάκης, 2007). Ο Fullan (2007, όπως αναφέρεται στους Σέργη και Κουτρομάνο, 2013), πρεσβεύει πως η επιτυχής εφαρμογή οποιουδήποτε νεωτερισμού στην εκπαίδευση συναρτάται κατεξοχήν προς τις πράξεις, τα πιστεύω και τις στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντί τους, οι οποίες και καθορίζονται από την επιμόρφωσή τους. Πράγματι, σύμφωνα και με τους Giavrimis, Papastamatis, Valkanos & Anastasiou (2011), οι αλλαγές στην εκπαίδευση απορρέουν από μεταβολές στις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών˙ σημαντικά εργαλεία τροποποίησης των αντιλήψεών τους συνιστούν η ενεργητική συμμετοχή τους στη διαδικασία εφαρμογής των καινοτομιών και η επιμόρφωση, η οποία θεωρείται ότι συμβάλλει καθοριστικά τόσο στην αποτελεσματικότητα του σχολείου, όσο και στην ανανέωση, στον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης, καθώς και στην επαγγελματική επάρκεια και αυτονομία των εκπαιδευτικών.

Αναμφισβήτητα, η ανάγκη για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών έχει καταστεί ακόμα πιο επιτακτική, λόγω της εισχώρησης των ΤΠΕ[1] στην εκπαίδευση (Σέργης και Κουτρομάνος, 2013). Για να ικανοποιηθεί η προαναφερθείσα ανάγκη, τις δύο τελευταίες δεκαετίες αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα επιμορφωτικές δράσεις για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών στις ταχύτατα εξελισσόμενες ΤΠΕ, με απώτερο στόχο τη χρησιμοποίησή τους στην τάξη. Ας σημειωθεί ότι η επιμόρφωση στις ΤΠΕ συνιστά «τυπική επιμόρφωση», *ως μορφή επιμόρφωσης που παρέχεται στους εκπαιδευτικούς οι οποίοι εργάζονται στο πλήρως θεσμοθετημένο και ιεραρχικά δομημένο εκπαιδευτικό σύστημα και στοχεύει στη συνολική ή επιμέρους και ανά γνωστικό αντικείμενο στήριξή τους ως επαγγελματιών, με βάση ανάγκες που ιεραρχούνται πρωτίστως από το σύστημα και δευτερευόντως από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς* (Μπαγάκης, 2011).

Τα επιμορφωτικά προγράμματα της προηγούμενης δεκαετίας για τους εκπαιδευτικούς στην Ελλάδα (2002-2008, «Επιμόρφωση ΤΠΕ Α' επιπέδου»), εξαιτίας των προτεραιοτήτων που έθετε το εκπαιδευτικό σύστημα, επικεντρώνονταν μόνο στην κατάκτηση των βασικών δεξιοτήτων στις ΤΠΕ (εισαγωγικές έννοιες πληροφορικής, χρήση προσωπικού Η/Υ, επεξεργασία κειμένου, υπολογιστικά φύλλα, διαδίκτυο και επικοινωνίες), ενώ παρέβλεπαν τόσο την παιδαγωγική χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ όσο και την ένταξή τους στη διδασκαλία. Ωστόσο, σύμφωνα με το Γιαβρίμη (2013), οι έρευνες που διεξήχθησαν διακρίβωσαν αλλαγές στο επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων και επέκταση της χρήσης των ΤΠΕ στη διδακτική πρακτική από τους επιμορφωθέντες εκπαιδευτικούς. Παρόλα αυτά το διδακτικό έργο δεν υποστηριζόταν επαρκώς από τις ΤΠΕ (Giavrimis et al., 2011), η οργάνωση των επιμορφωτικών προγραμμάτων χαρακτηριζόταν προβληματική, ενώ διατυπώνονταν αμφιβολίες και για την αποτελεσματικότητά τους.

Έτσι, στο τέλος της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα (το 2008) -παράλληλα με την έναρξη προγραμμάτων εκπαίδευσης επιμορφωτών- ξεκίνησε (και συνεχίζεται έως και σήμερα) η υλοποίηση ενός μακροπρόθεσμου προγράμματος που στοχεύει στην παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία˙ είναι η «Επιμόρφωση ΤΠΕ Β' επιπέδου», δηλαδή η επιμόρφωση στη χρήση των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη. Σημαίνει ότι ο εκπαιδευτικός κατανοεί τις μεθόδους διδακτικής αξιοποίησης των ΤΠΕ, ενεργοποιεί τους μαθητές του να μαθαίνουν με τη χρήση των ΤΠΕ, ενημερώνεται για την εκπαιδευτική χρήση και αποτελεσματική αξιοποίηση των εκπαιδευτικών λογισμικών, τέλος, προβαίνει στο σχεδιασμό εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων με γνώμονα την παιδαγωγικά ορθή αξιοποίηση των ΤΠΕ στη σχολική τάξη (Κομίνης 2010). Προαπαιτούμενο για τη συμμετοχή σ αυτήν είναι η επιτυχημένη ολοκλήρωση του Α΄ επιπέδου επιμόρφωσης και η πιστοποίηση μέσω εξετάσεων.

Παράλληλα, εξίσου αναγκαία με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών -ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικών δυσχερειών, όπως η τωρινή, που επιβάλλει την ορθολογική διαχείριση των οικονομικών, εκπαιδευτικών και ανθρώπινων πόρων, την εξομάλυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και την ανάπτυξη μεθόδων για μια πιο αποτελεσματική εκπαιδευτική εμπειρία- κρίνεται και η «(εκπαιδευτική) αξιολόγηση»˙ δηλαδή *«μια συστηματική διαδικασία επεξεργασίας, ανάλυσης και ερμηνείας δεδομένων, που αφορούν συγκεκριμένα αντικείμενα, με απώτερο σκοπό την ανατροφοδότηση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και προσπαθειών με χρήσιμες πληροφορίες»* (Μακράκης, 1998). Επομένως, δικαιολογημένα η «αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών επιμορφωτικών προγραμμάτων» ανάγεται σε ύψιστης σημασίας ζήτημα για τις εφαρμοζόμενες εκπαιδευτικές πολιτικές τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα, όπου η αποτελεσματικότητα χρήσης και ένταξης των ΤΠΕ επίσης συνιστά ζητούμενο για το Νέο Σχολείο (Γιαβρίμης, 2013).

1 Ως ΤΠΕ χαρακτηρίζονται οι «σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες που, με κεντρικά στοιχεία τους υπολογιστές και τα δίκτυα υπολογιστών, επιτρέπουν την κωδικοποίηση, επεξεργασία, αποθήκευση, αναζήτηση, ανάκληση και μετάδοση της πληροφορίας σε ψηφιακή μορφή» (Πλεύρης, 2007).

Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση προέκυψε ότι κοινή συνιστώσα των περισσότερων ελληνικών εμπειρικών ερευνών για τους επιμορφωθέντες εκπαιδευτικούς αποτελεί η παραδοχή ότι η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην καθημερινή διδακτική πρακτική είναι στοιχείο εκ των ων ουκ άνευ για το Νέο Σχολείο και ότι η επιτυχία της προϋποθέτει τη διερεύνηση και αναδιαμόρφωση των πεποιθήσεων και πρακτικών των εκπαιδευτικών σχετικά με τη μαθησιακή διαδικασία και το ρόλο τους σ' αυτήν (Καλογιαννάκης και Παπαδάκης, 2007, Giavrimis et al, 2011). Επιπρόσθετα, οι εκπαιδευτικοί ανάγονται σε κύριους συντελεστές των εκπαιδευτικών καινοτομιών, ιδιαίτερα οι επιμορφωθέντες στις ΤΠΕ, ως κατεξοχήν υπεύθυνοι για την ουσιαστική αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ο καθοριστικής σημασίας ρόλος του εκπαιδευτικού είναι αδιαμφισβήτητος, όπως και το ότι η χρήση των ΤΠΕ συνιστά πλέον αναπόσπαστο (σε καθημερινή βάση και όχι περιστασιακά) στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα ελληνικά σχολεία (Μητσιοπούλου και Βεκύρη, 2011). Πράγματι, τα τελευταία χρόνια η ερευνητική κοινότητα δεν εξετάζει πια εάν και κατά πόσο οι ΤΠΕ θα πρέπει να ενσωματωθούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση, αλλά μάλλον διερευνά τις μορφές ΤΠΕ που χρησιμοποιούνται στην εκπαίδευση και τους τρόπους με τους οποίους θα καθίσταται αποτελεσματική η χρήση τους, εφόσον μάλιστα η ενσωμάτωσή τους στην καθημερινή πρακτική των εκπαιδευτικών αποτελεί μια ιδιαίτερα δύσκολη, επίπονη και χρονοβόρα διαδικασία, επίκεντρο της οποίας είναι ο ίδιος ο εκπαιδευτικός (Kalogiannakis, 2010). Σε κάθε περίπτωση, προβάλλει το αίτημα για επιμόρφωση παιδαγωγικού χαρακτήρα (Β' επίπεδο) στις Νέες Τεχνολογίες, που ισοδυναμεί και με την πλέον αποτελεσματική επιμόρφωση για τους εκπαιδευτικούς, αφού οι ερευνητές συμφωνούν ότι η επιμόρφωση που προσφέρει τεχνικές και μόνο δεξιότητες δε φαίνεται να εγγυάται την εκπαιδευτική χρήση των ΤΠΕ» (Γιαβρίμης 2013, Δόκου 2012, Giavrimis et al, 2011, Ντίλιου και Κουτούζης, 2011, Μητσιοπούλου και Βεκύρη, 2011, Καλογιαννάκης και Παπαδάκης 2007).

Συνεκτιμώντας το θεωρητικό πλαίσιο και την προηγηθείσα κριτική αποτίμηση της βιβλιογραφίας, η πιλοτική έρευνα διεξήχθη, καταρχάς, γιατί η βιβλιογραφική ανασκόπηση εμπειρικών μελετών για τις απόψεις των δασκάλων για την αποτελεσματικότητα της επιμόρφωσής τους στις ΤΠΕ έχει αναδείξει ενδιαφέροντα ευρήματα (άλλοτε συγκλίνοντα και άλλοτε αποκλίνοντα) που χρήζουν (έστω και σε περιορισμένη κλίμακα) περαιτέρω διερεύνησης, ώστε είτε να επιβεβαιωθούν είτε να απορριφθούν, με παράλληλο εμπλουτισμό της βιβλιογραφίας με πιο πρόσφατα ευρήματα. Επίσης, επιχείρησε να αποτυπώσει τις γνώμες/απόψεις/πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών ΠΕ συγκεκριμένα, γιατί: α) οι δάσκαλοι αποτελούν έναν εκ των πλέον σημαντικών συνδετικών κρίκων ανάμεσα στην κοινωνία και στις επερχόμενες γενιές, β) χάρη στην πολύωρη καθημερινή επαφή τους με τους μαθητές έχουν πληρέστερη εικόνα τόσο για εκείνους όσο και για το εκπαιδευτικό σύστημα, γ) σε προηγούμενες μελέτες έχουν υποδειχθεί ως παράμετρος που ενίοτε δρα ανασταλτικά τόσο στην επιτυχή εισαγωγή των ΤΠΕ στην εκπαίδευση όσο και στην καθιέρωση καινοτόμων δράσεων (Giavrimis et al., 2011).

Ο σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων των δασκάλων σχετικά με την αποτελεσματικότητα προγραμμάτων επιμόρφωσής τους (Α' ή/και Β' επιπέδου) στις ΤΠΕ. Ο ερευνητικός στόχος ήταν η στατιστική περιγραφή των απόψεων των δασκάλων αναφορικά με την αποτελεσματικότητα της επιμόρφωσής τους (Α' ή/και Β' επιπέδου) στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πράξη, καθώς και των (αρνητικά) επιδρώντων παραγόντων στη διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ (Γιαβρίμης, 2013, *«απόψεις των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματικότητα της επιμόρφωσής τους στις ΤΠΕ στην ανάπτυξη διδακτικών πρακτικών»*). Τα ερευνητικά ερωτήματα ήταν:

1. Οι απόψεις των επιμορφωθέντων στις ΤΠΕ δασκάλων για την εκπαιδευτική χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ σε σχέση με (αρνητικά) επιδρώντες παράγοντες όπως: ο χρόνος προετοιμασίας, οργάνωσης και υλοποίησής τους, η επιμόρφωσή τους στις Νέες Τεχνολογίες και οι γνώσεις χρήσης τους, η τεχνική υποστήριξη των εκπαιδευτικών και η υποστήριξη κατά τη διδακτική αξιοποίησή των ΤΠΕ, η στήριξη από τη σχολική ηγεσία (Γιαβρίμης, 2013, Giavrimis et al., 2011, Ντίλιου και Κουτούζης, 2011, Κοκκινάκη, 2010, Μητσιοπούλου και Βεκύρη, 2011).
2. Η συχνότητα εφαρμογής των ΤΠΕ στην τάξη -από τους επιμορφωθέντες στις ΤΠΕ δασκάλους- για χρήσεις όπως: δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού, συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες, (χρήση εκπαιδευτικού λογισμικού για) εμπλουτισμό της διδασκαλίας, (ένταξη των ΤΠΕ σε) διδακτικά σενάρια, (χρήση προβολέα ή PowerPoint) για παρουσίαση της διδασκαλίας (Giavrimis et al., 2011, Καλογιαννάκης και Παπαδάκης, 2007).
3. Ο βαθμός κατάκτησης γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανότητας χρήσης -από τους επιμορφωθέντες στις ΤΠΕ δασκάλους- των (συγκεκριμένων μορφών) ΤΠΕ όπως: εκπαιδευτικών λογισμικών, εφαρμογών γραφείου, εκπαιδευτικών σεναρίων διδασκαλίας, τεχνολογιών διαδικτύου και εφαρμογών Web 2.0 (Σημασιολογικού Ιστού), έντυπου υλικού μέσω υπολογιστή (Σέργης και Κουτρομάνος, 2013).

Αναφορικά με την εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων των ερευνητικών ερωτημάτων, ως «αποτελεσματικότητα της επιμόρφωσης στις ΤΠΕ» νοείται η ικανοποίηση κριτηρίων όπως: «ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών απέναντι στη σπουδαιότητα των ΤΠΕ, ικανότητα χρήσης των ΤΠΕ και εφαρμογή των ΤΠΕ στην τάξη» (Γιαβρίμης, 2013). Εν προκειμένω μελετήθηκαν μόνο τα δύο από τα τρία προηγούμενα κριτήρια, η ικανότητα χρήσης και η εφαρμογή των ΤΠΕ στην τάξη. Όσον αφορά τους «(αρνητικά) επιδρώντες παράγοντες στη διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ», διερευνήθηκαν συγκεκριμένοι επιδρώντες παράγοντες, ειδικότερα: χρόνος (προετοιμασίας και υλοποίησης), υποστήριξη (τεχνική και διδακτική), σχολική ηγεσία, επιμόρφωση και γνώσεις στις Νέες Τεχνολογίες. Τέλος, «αξιοποίηση (από τους εκπαιδευτικούς) των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πράξη» σημαίνει: *«εκμάθηση των αρχών παιδαγωγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ, απόκτηση δεξιοτήτων, κατά κλάδο εκπαιδευτικών, για την παιδαγωγική αξιοποίηση εκπαιδευτικού λογισμικού και εργαλείων γενικής χρήσης και καλλιέργεια του τρίπτυχου γνώσεις-δεξιότητες-στάσεις»* (http://b-epipedo2.cti.gr/el-GR/) (η διερεύνηση επικεντρώθηκε στην απόκτηση δεξιοτήτων).

2. Μέθοδος

Η έρευνα ήταν περιγραφική και διεξήχθη με την ποσοτική μέθοδο συλλογής πρωτογενών δεδομένων, η οποία και επελέγη ως η προσφορότερη μέθοδος διεξαγωγής της, γιατί περιγράφει τάσεις με χρήση προβλέψεων προγενέστερων ερευνών. Περαιτέρω, εκτιμήθηκε ότι ο συνδυασμός του στέρεου θεωρητικού πλαισίου της βιβλιογραφικής ανασκόπησης με την αμερόληπτη και αντικειμενική (μέσω στατιστικής) ερμηνεία των ποσοτικών δεδομένων (που συγκεντρώθηκαν με χρήση ερωτηματολογίου) θα συνέβαλε στο να εξαχθούν τελικά με ασφάλεια τα ερευνητικά συμπεράσματα.

Η επιλογή του δείγματος έγινε με δειγματοληψία χιονοστιβάδας (Robson, 2010), βάσει της οποίας αρχικά επελέγησαν τέσσερις δασκάλες διαφορετικών σχολείων, οι οποίες και ενημερώθηκαν ώστε να λειτουργήσουν ως «πληροφορητές». Μέσω αυτών προσδιορίστηκαν και άλλα μέλη του πληθυσμού-στόχου, τα οποία με τη σειρά τους χρησιμοποιήθηκαν ως «πληροφορητές».

Αναφορικά με την ερευνητική διαδικασία, καταβλήθηκαν προσπάθειες για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητάς της. Ειδικότερα, για να εξασφαλιστεί η σαφήνεια των ερωτημάτων, ώστε να είναι όσο το δυνατόν πιο κατανοητά από τους συμμετέχοντες, το αρχικό ερωτηματολόγιο χορηγήθηκε πιλοτικά σε δύο εκπαιδευτικούς ΠΕ. Ο εν λόγω προέλεγχος επέφερε μικροδιορθώσεις στη διατύπωση των ερωτήσεων (κυρίως με προσθήκες επεξηγήσεων). Στη συνέχεια, το ερωτηματολόγιο επιδόθηκε σε τέσσερις δασκάλες διαφορετικών σχολείων, οι οποίες με τη σειρά τους διένειμαν το ερωτηματολόγιο σε συναδέλφους τους εκπαιδευτικούς. Συγκεκριμένα, χορηγήθηκαν πενήντα ερωτηματολόγια με οδηγίες (στην αρχική σελίδα του ερωτηματολογίου) για τη συμπλήρωσή τους (πλέον των οδηγιών που είχαν προφορικά δοθεί στις δασκάλες-συνδέσμους), γιατί τα αυτό-συμπληρούμενα ερωτηματολόγια απαιτούν παροχή επιπρόσθετων διευκρινίσεων ή/και επίλυση ενδεχόμενων αποριών (Robson, 2010). Οι εν λόγω δασκάλες μερίμνησαν (με επιτόπια παρουσία) για τη χορήγηση και συγκέντρωση των ερωτηματολογίων σε εύλογο χρονικό διάστημα. Τελικά επεστράφησαν συμπληρωμένα σαράντα τέσσερα ερωτηματολόγια.

Το μέσο συγκέντρωσης των δεδομένων της πιλοτικής έρευνας ήταν το ερωτηματολόγιο (βλ. ενότητα 5). Στην πρώτη σελίδα του ερωτηματολογίου ενσωματώθηκε μια επιστολή, η οποία συντάχθηκε σε πιο προσωπικό ύφος, ενώ παράλληλα δόθηκε κίνητρο για τη συμπλήρωσή του, γνωστοποιήθηκαν στοιχεία επικοινωνίας με την ερευνήτρια κ.ά., ώστε να αποφέρει ένα υψηλότερο ποσοστό απαντήσεων. Στις υπόλοιπες τρεις σελίδες του περιλαμβάνει 25 ερωτήσεις, οι οποίες επελέγησαν αυτούσιες ή διασκευάστηκαν μερικώς, από ερωτηματολόγια που είχαν ήδη χρησιμοποιηθεί σε συναφείς ελληνικές έρευνες (Γιαβρίμης, 2013˙ Σέργης και Κουτρομάνος, 2013) και διακρίνεται σε τέσσερις ενότητες (ενότητες Α-Δ). Η ενότητα Α περιλαμβάνει 6 ερωτήσεις (ερ. 1-6) κλειστού τύπου που εξετάζουν τα ατομικά/δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων (φύλο, ηλικία, έτη προϋπηρεσίας) και το βαθμό επιμόρφωσης των δασκάλων στις ΤΠΕ (επίπεδο και πιστοποιητικό επιμόρφωσης). Οι υπόλοιπες τρεις ενότητες (Β, Γ, Δ) περιέχουν 19 ερωτήσεις 5βαθμης κλίμακας, τύπου Likert, που διερευνούν τις απόψεις των δασκάλων για τα εξής: ενότητα Β. «Παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τη διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ» (ερ. 7-13, αντλήθηκαν από: Γιαβρίμη 2013, Μητσιοπούλου και Βεκύρη, 2011, Giavrimis et al., 2011, Ντίλιου και Κουτούζης, 2011, Κοκκινάκη, 2010), ενότητα Γ. «Συχνότητα εφαρμογής ΤΠΕ στην τάξη» (ερ. 14-18, από Γιαβρίμη, 2013), ενότητα Δ. «Γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητα χρήσης των ΤΠΕ (στη διδασκαλία)» [ερ. 19-24, από Σέργη και Κουτρομάνο, 2013, και η γενική ερώτηση (ερ. 25), από Γιαβρίμη, 2013].

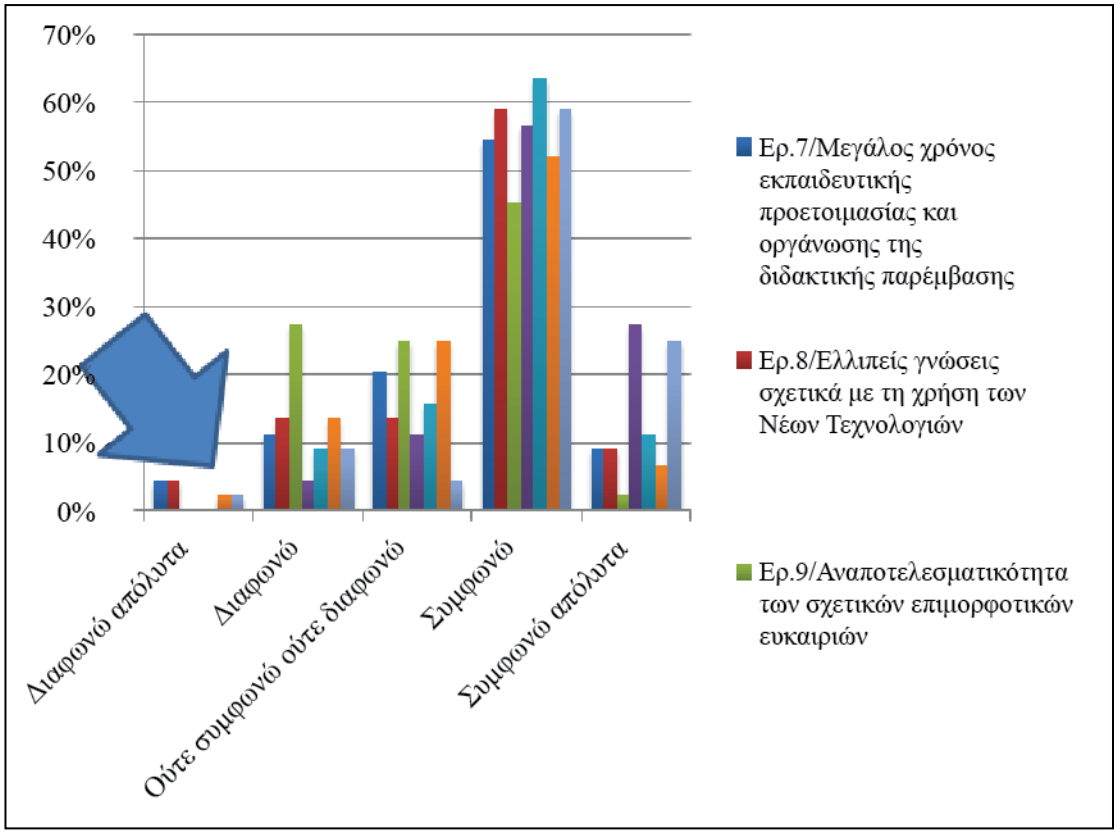
Αναφορικά με την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των μετρήσεων του εργαλείου, επισημαίνεται ότι διαμορφώθηκε βάσει πολύ πρόσφατων αντίστοιχων εργαλείων (δηλαδή συμμορφώνεται με το κριτήριο χρήσης κλιμάκων μέτρησης από τη χορήγηση των οποίων δεν έχει παρέλθει 5ετία). Επιπλέον, τα εν λόγω εργαλεία είχαν χρησιμοποιήσει επαρκείς κλίμακες μέτρησης και είχαν υψηλό (.6 ή μεγαλύτερο) θετικό συντελεστή άλφα (ενδεικτικά βλ. Σέργης και Κουτρομάνος, 2013, με συντελεστή a=0.900).

Για την καταχώριση, αποδελτίωση και ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα Excel και το Στατιστικό Πακέτο Ανάλυσης Δεδομένων SPSS 21. Στην επόμενη ενότητα απεικονίζονται τα αποτελέσματα σε διαγράμματα περιγραφικής ανάλυσης, συγκεκριμένα σε «στήλες» (για τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα) και σε «κυκλικά διαγράμματα (πίτες)» (για αποτύπωση των απαντήσεων σε επιλεγμένες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου).

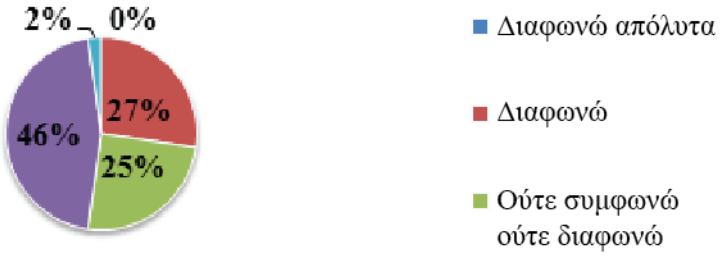
3. Αποτελέσματα

Τα υποκείμενα της πιλοτικής έρευνας (δηλ. οι συμμετέχοντες) ήταν σαράντα τέσσερις δάσκαλοι που υπηρετούσαν σε σχολεία του Νομού Αττικής και είχαν επιμορφωθεί στις ΤΠΕ (επιμόρφωση Α' ή/και Β' επιπέδου). Οι άντρες ήταν δεκατρείς (30%) και οι γυναίκες ήταν τριάντα μία (70%). Το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετεχόντων (52,3%) ανήκε στην ηλικιακή ομάδα από 46 έως 55 έτη, ενώ το μικρότερο ποσοστό (4,5 %) στην ηλικιακή ομάδα από 56 έως 65 έτη. Σε ποσοστό 55% είχαν από 21 και άνω έτη προϋπηρεσίας, ενώ μόλις 2% είχε έως πέντε έτη προϋπηρεσία. Επίσης, το 57% είχε παρακολουθήσει το Α' επίπεδο, ενώ το 43% και το Β' επίπεδο Επιμόρφωσης στις ΤΠΕ. Από τους συμμετέχοντες, το 84% είχε μόνο Α' επιπέδου πιστοποίηση, ενώ το υπόλοιπο 16% είχε πιστοποιηθεί και στο Β' επίπεδο.

Στο Γράφημα 1, αποτυπώνονται συνολικά τα ποσοστά που συγκεντρώνουν οι απαντήσεις στις επτά ερωτήσεις (ενότητα Β) του ερωτηματολογίου, αναφορικά με τους «παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη». Βάσει αυτών, οι συμμετέχοντες συμφωνούν (σε ποσοστά > 50%) ως προς τους έξι από τους επτά παράγοντες. Το μεγαλύτερο ποσοστό (64%) συγκεντρώνει «η έλλειψη υποστήριξης των εκπαιδευτικών στη διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ», στη συνέχεια ισοψηφούν (με 59%) «οι ελλιπείς γνώσεις χρήσης των Ν.Τ.» και «ο απαιτούμενος διδακτικός χρόνος αξιοποίησής τους στην τάξη», ενώ ακολουθούν «το έλλειμμα τεχνικής υποστήριξης των εκπαιδευτικών» (57%), «ο απαιτούμενος χρόνος προετοιμασίας και οργάνωσης της διδακτικής παρέμβασης» (55%) και «ο (χαμηλός) βαθμός στήριξης των εκπαιδευτικών από τη σχολική ηγεσία» (52%). Τελευταία κατατάσσεται «η αναποτελεσματική επιμόρφωση» (Ερ. 9) με την οποία συμφωνεί το 46%, ενώ το 27% διαφωνεί και ο ένας στους τέσσερις (το 25%) είναι ουδέτερος απέναντί της (βλ. Γράφημα 2).

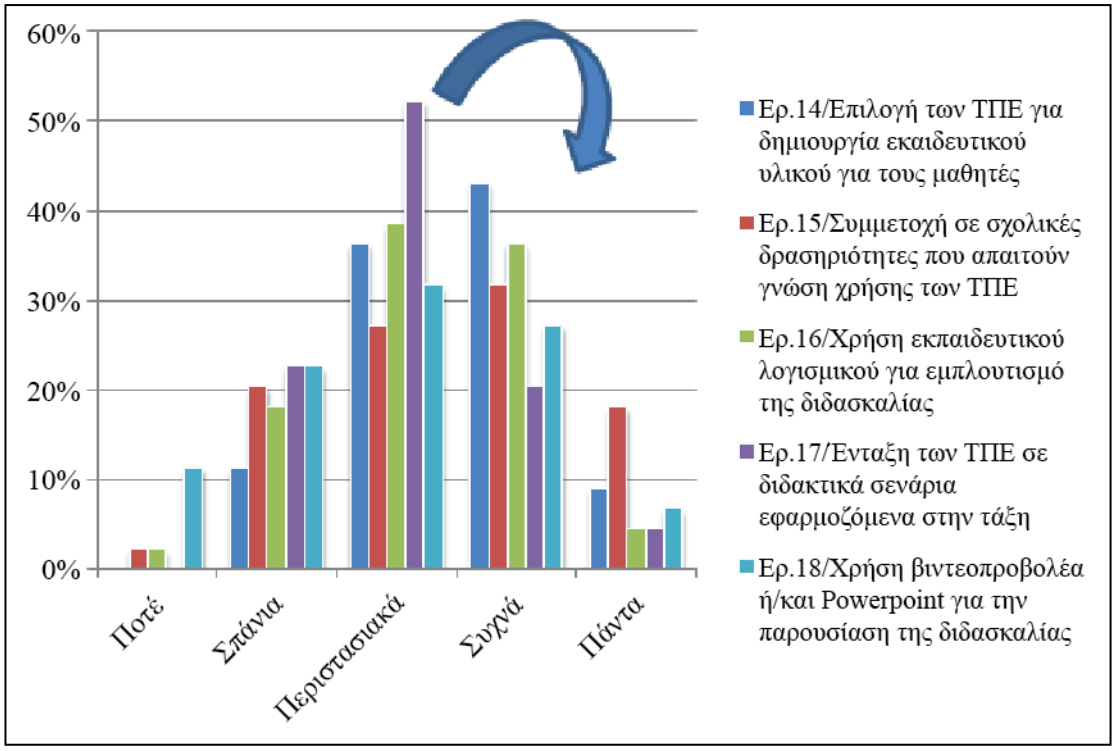

Γράφημα 1. *Συγκεντρωτικά ποσοστά για τους παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τη διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ*

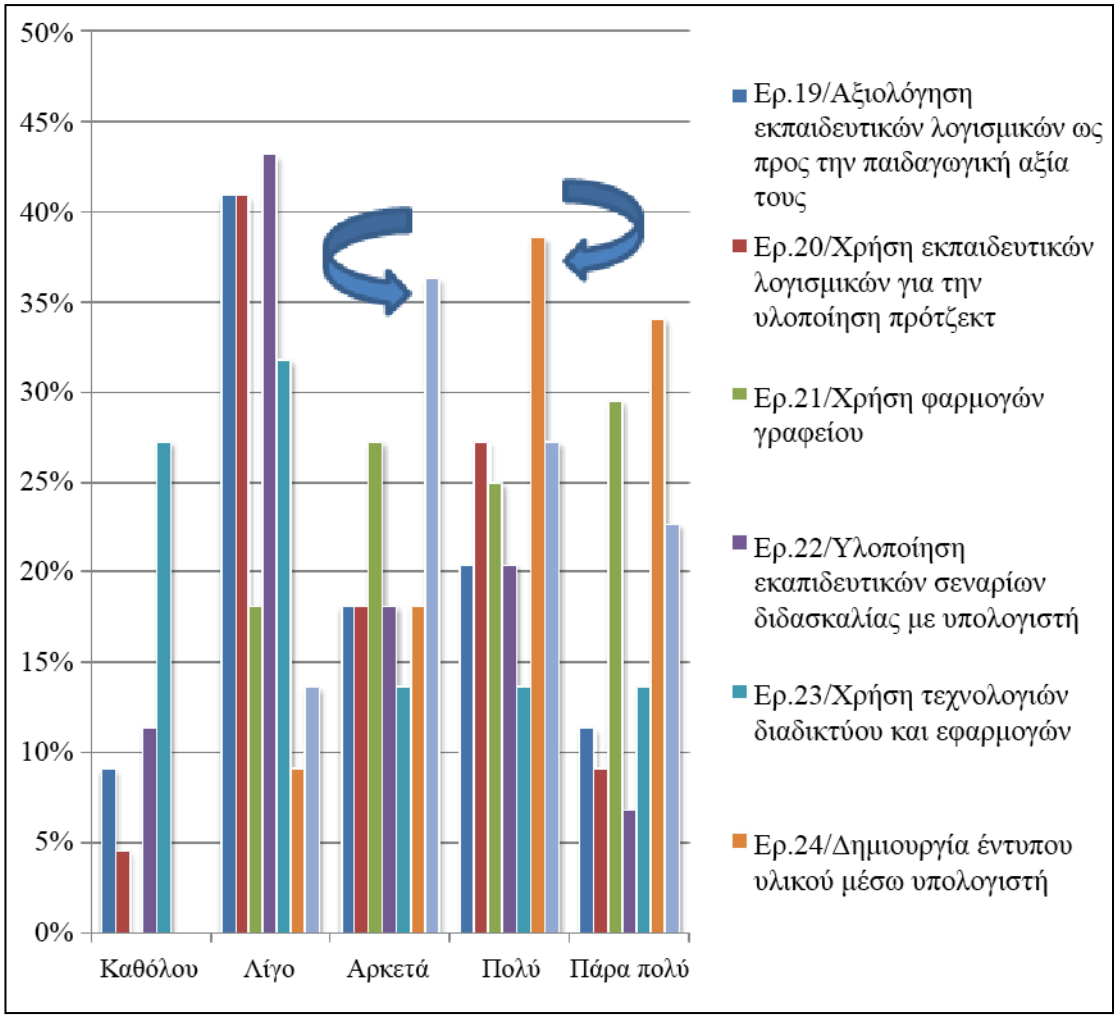
Γράφημα 2. *Η αναποτελεσματική επιμόρφωση επηρεάζει αρνητικά τη διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ*

Στο Γράφημα 3, αποτυπώνονται συνολικά τα ποσοστά που συγκεντρώνουν οι απαντήσεις στις πέντε ερωτήσεις (ενότητα Γ) του ερωτηματολογίου για την «εφαρμογή των ΤΠΕ στην τάξη». Όπως φαίνεται, οι συμμετέχοντες χρησιμοποιούν «περιστασιακά» τις ΤΠΕ στην τάξη, και μάλιστα τα «διδακτικά σενάρια» συγκεντρώνουν υψηλό ποσοστό προτίμησης (52% τα χρησιμοποιούν περιστασιακά, έναντι των υπολοίπων που έπονται σε ποσοστά). Βάσει των ποσοστών, η «περιστασιακή» εφαρμογή των ΤΠΕ λαμβάνει χώρα ως εξής (με φθίνουσα σειρά): «εκπαιδευτικό λογισμικό για εμπλουτισμό της διδασκαλίας» (39%), «δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού για τους μαθητές τους» (36%), «προβολέας ή PowerPoint για παρουσίαση της διδασκαλίας» (32%), «συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες που χρησιμοποιούν ΤΠΕ» (27%). Ωστόσο, «συχνά» εφαρμόζουν τις ΤΠΕ στην τάξη: το 43% των συμμετεχόντων, για τη «δημιουργία μαθησιακού υλικού», το 36%, κάνοντας «χρήση εκπαιδευτικού λογισμικού» και το 32%, «συμμετέχοντας σε σχολικές δραστηριότητες που απαιτούν γνώσεις χρήσης τους».

Γράφημα 3. *Συγκεντρωτικά ποσοστά συχνότητας εφαρμογής ΤΠΕ στην τάξη [για συγκεκριμένες (μορφές και) χρήσεις]*

Στο Γράφημα 4, αποτυπώνονται συνολικά τα ποσοστά που συγκεντρώνουν οι απαντήσεις στις επτά ερωτήσεις (ενότητα Δ) του ερωτηματολογίου σχετικά με το «βαθμό (κατάκτησης ή βελτίωσης) γνώσεων και δεξιοτήτων, καθώς και ικανότητας, χρήσης των ΤΠΕ». Όπως διαπιστώνεται, οι συμμετέχοντες μπορούν να «χρησιμοποιούν τους υπολογιστές για να δημιουργούν έντυπο υλικό για τους μαθητές τους», σε σχετικά υψηλά ποσοστά, «πολύ» (39%) και «πάρα πολύ» (34%). Επίσης, είναι σε θέση να χρησιμοποιούν εφαρμογές γραφείου «πάρα πολύ» (30%), ωστόσο ένα παρόμοιο ποσοστό (32%) συμμετεχόντων αισθάνεται «λίγο» μόνο ικανό να «χρησιμοποιεί τις τεχνολογίες διαδικτύου και σημασιολογικού ιστού (Web 2.0)». Μάλιστα, ένα ποσοστό της τάξης του 27% δεν έχει «καθόλου» αποκτήσει ή βελτιώσει γνώσεις και δεξιότητες στις τεχνολογίες διαδικτύου και ιστού. Επιπρόσθετα, (πλέον της προηγούμενης) για δύο ακόμα από τις έξι μορφές των ΤΠΕ οι συμμετέχοντες νιώθουν ότι έχουν «λίγες» γνώσεις ή/και δεξιότητες χρήσης, συγκεκριμένα για τις εξής: «εκπαιδευτικά σενάρια διδασκαλίας» (43%) και «εκπαιδευτικά λογισμικά (41%).

Γράφημα 4. *Συγκεντρωτικά ποσοστά βαθμού γνώσεων, δεξιοτήτων, ικανότητας χρήσης (συγκεκριμένων μορφών) ΤΠΕ*

Περαιτέρω, αξίζει να καταγραφούν τα ποσοστά απαντήσεων στο τελευταίο ερώτημα (Ερ. 25), από τα οποία (βλ. Γράφημα 5) διαπιστώνεται ότι: 14% από τους συμμετέχοντες «λίγο» μπορούν να «χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ επαρκώς, ώστε να διδάσκουν πιο ελκυστικά και αποτελεσματικά τους μαθητές τους». Αντιθέτως, σε σχεδόν διπλάσιο ποσοστό (27%) μπορούν «πολύ», ενώ το 36% είναι «αρκετά» ικανό και το 23% «πάρα πολύ» ικανό να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά στην τάξη τις ΤΠΕ.

Γράφημα 5. *Ικανότητα χρήσης ΤΠΕ για πιο ελκυστική και αποτελεσματική διδασκαλία*

Ολοκληρώνοντας, για να χαρακτηριστούν έγκυρες οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών και για να θεωρηθούν τα ερευνητικά αποτελέσματα αξιόπιστα, εκτιμήθηκε η τιμή του δείκτη αξιοπιστίας Cronbach a, ο οποίος αποφαίνεται για την ομοιογένεια μιας χρησιμοποιούμενης κλίμακας. Πράγματι, ο συντελεστής αξιοπιστίας εσωτερικής συνοχής ή συνάφειας για τις ερωτήσεις της ενότητας Β (του ερωτηματολογίου) ήταν 0,708, για τις ερωτήσεις της ενότητας Γ ήταν 0,852 και για τις ερωτήσεις της ενότητας Δ ήταν 0,832994, δηλαδή ξεπέρασε το κατώφλι του 0,7 και για τις τρεις υποκλίμακες (Β, Γ, Δ) του ερευνητικού εργαλείου μέτρησης, οπότε επιτρέπει τον ασφαλή χειρισμό των αποτελεσμάτων.

4. Συζήτηση-Συμπεράσματα

Τα ευρήματα ανά ερευνητικό ερώτημα ήταν τα ακόλουθα:

1. Οι συμμετέχοντες αξιολόγησαν και τους επτά (επιδρώντες) παράγοντες ως αρνητικούς για τη διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ. Βάσει των αποτελεσμάτων, οι παράγοντες κατατάσσονται ιεραρχικά ως εξής (με φθίνουσα σειρά, από τον περισσότερο στο λιγότερο αρνητικό): «η έλλειψη υποστήριξης των εκπαιδευτικών στη διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ», «οι ελλιπείς γνώσεις χρήσης των Νέων Τεχνολογιών» και «ο απαιτούμενος διδακτικός χρόνος αξιοποίησης των ΤΠΕ στην τάξη», «το έλλειμμα τεχνικής υποστήριξης στους εκπαιδευτικούς», «ο (μεγάλος) απαιτούμενος χρόνος προετοιμασίας και οργάνωσης της διδακτικής παρέμβασης με χρήση ΤΠΕ», «ο (χαμηλός) βαθμός στήριξης των εκπαιδευτικών από τη σχολική ηγεσία», «η αναποτελεσματικότητα της επιμόρφωσης στις ΤΠΕ».
2. Η συχνότητα εφαρμογής των ΤΠΕ ήταν περιστασιακή. Εντούτοις, συχνή εφαρμογή των ΤΠΕ γινόταν για τη δημιουργία μαθησιακού υλικού, μέσω της χρήσης εκπαιδευτικών λογισμικών και στις σχολικές δραστηριότητες.
3. Ο βαθμός γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανότητας χρήσης των ΤΠΕ ήταν μεγάλος ή/και πολύ μεγάλος για συγκεκριμένες μορφές ΤΠΕ (π.χ. για δημιουργία έντυπου μαθητικού υλικού), ικανοποιητικός ή/και μεγάλος για «εφαρμογές γραφείου», ωστόσο χαμηλός για τεχνολογίες διαδικτύου και ιστού, έως και πολύ χαμηλός για εκπαιδευτικά σενάρια και εκπαιδευτικά λογισμικά.

Τέλος, η απάντηση στο τελευταίο ερώτημα (για την ικανότητα χρήσης των ΤΠΕ στη διδασκαλία) ήταν θετική, αφού περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες αναγνώρισαν την αυτεπάρκειά τους στη χρήση των ΤΠΕ στη διδασκαλία, ενώ δεν υπήρχε κανείς με εξ ολοκλήρου απορριπτική στάση («καθόλου»). Επίσης, τα ευρήματα στο ερώτημα της ενότητας Β αναφορικά με την αποτελεσματικότητα ή μη των επιμορφωτικών προγραμμάτων στις ΤΠΕ ήταν διαφωτιστικά της τάσης που χαρακτηρίζει τους συμμετέχοντες, αφού οι μισοί περίπου θεωρούν την αποτελεσματική επιμόρφωσή τους ως παράγοντα με ιδιαίτερη σημασία για τη διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ.

Σε ό, τι αφορά επιμέρους ευρήματα από την ανάλυση των δεδομένων, εντοπίστηκαν αντιφατικές απαντήσεις για τη χρήση εκπαιδευτικών λογισμικών και διδακτικών σεναρίων, γιατί στην ενότητα Γ οι συμμετέχοντες εξέφρασαν την προτίμησή τους στη χρήση των εκπαιδευτικών λογισμικών, ενώ στην ενότητα Δ αυτοπροσδιορίστηκαν ως ανεπαρκείς στη χρήση τους, με ακριβώς ίδιο ποσοστό απαντήσεων σε δύο ερωτήματα για τα λογισμικά. Το ίδιο συμβαίνει, και προβληματίζει τελικά για το εάν έγινε κατανοητή από τους συμμετέχοντες η σημασία τους, και με τα σενάρια διδασκαλίας [τα εφαρμόζουν συχνά (ενότητα Γ), αφενός, δε νιώθουν επαρκείς στο να τα χρησιμοποιούν (ενότητα Δ), αφετέρου].

Σε ό, τι αφορά τη σύγκριση των ερευνητικών ευρημάτων με τα πορίσματα της μελετηθείσας βιβλιογραφίας, και ο Γιαβρίμης (2013) συμπεραίνει ότι *«η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στις επιμορφωτικές διαδικασίες αποτελεί το μέσο για την ένταξη των ΤΠΕ στη διδασκαλία»*, ωστόσο επισημαίνει ότι το περιεχόμενο των επιμορφωτικών προγραμμάτων (που είναι εκτός σχολικής πραγματικότητας), η ανεπαρκής υλικοτεχνική υποδομή (και χρηματοδότηση) και η δομή του Αναλυτικού Προγράμματος δυσχεραίνουν την εφαρμογή των δεξιοτήτων και γνώσεων των εκπαιδευτικών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επιπλέον, οι Ντίλιου και Κουτούζης (2011) στο ερώτημα που θέτουν για τη *«φύση των παραγόντων που επηρεάζουν την απόφαση των εκπαιδευτικών για ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία»* εντάσσουν τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και την υλικοτεχνική υποδομή στους παράγοντες που επηρεάζουν τους δασκάλους στη λήψη αποφάσεων για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία. Και σ' αυτούς καταγράφεται *«χαλαρή διασύνδεση της επιμόρφωσής τους με τη σχολική πραγματικότητα»*. Επιπλέον, και η Κοκκινάκη (2010), χαρακτηρίζει την *«έλλειψη χρόνου»*, τις *«υποδομές»* και την *«τεχνική υποστήριξη»* ως τους πιο «αξιοσημείωτους αποτρεπτικούς παράγοντες για τη χρήση των ΤΠΕ στη σχολική τάξη. Επιπρόσθετα, στις Μητσιοπούλου και Βεκύρη (2011) διαπιστώνεται ότι η ένταξη των ΤΠΕ στη διδασκαλία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την *«αυτοαποτελεσματικότητα»* των εκπαιδευτικών όσον

αφορά την εκπαιδευτική χρήση των ΤΠΕ (είναι το χαρακτηριστικό που μετρήθηκε με ερωτήσεις της ενότητας Δ του ερωτηματολογίου και το οποίο απαντήθηκε παραπάνω). Με το εύρημά τους συμφωνεί και η Δόκου (2012). Περαιτέρω, στους Καλογιαννάκη και Παπαδάκη (2007) εντυπωσιάζει η *«ετοιμότητα των εκπαιδευτικών ΠΕ που παρακολούθησαν τα σεμινάρια για διδακτική αξιοποίηση και χρήση των ΤΠΕ στην καθημερινή σχολική πρακτική»*, εύρημα που συμφωνεί και με τις απαντήσεις στο τελευταίο ερώτημα της πιλοτικής έρευνας. Ακόμα, οι Σέργης και Κουτρομάνος (2013), σε ό,τι αφορά τις γνώσεις και δεξιότητες για τη χρήση των ΤΠΕ στη διδασκαλία, συμπεραίνουν, όπως κατέδειξε και η έρευνα, ότι αυτές βελτιώθηκαν ικανοποιητικά μεν, αλλά όχι τόσο ώστε να μην απαιτείται επιπρόσθετη ενδυνάμωση των δεξιοτήτων τους στη χρησιμοποίηση εκπαιδευτικών λογισμικών σε projects, στη χρήση τεχνολογιών διαδικτύου και Web 2.0 εφαρμογών, καθώς και στην αξιολόγησή τους από τους εκπαιδευτικούς-χρήστες τους. Τέλος, σε αντίθεση με τα ευρήματα της έρευνας βρίσκεται το συμπέρασμα των Giavrimis et al. (2011), ότι *«ο κατεξοχήν παράγοντας που δυσχεραίνει την ένταξη των ΤΠΕ στα σχολεία είναι η ανεπαρκής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών»*, γιατί εδώ είναι (ιεραρχικά) ο λιγότερο αρνητικός παράγοντας.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας καταδεικνύουν, στο σύνολό τους, θετικές απόψεις των δασκάλων για τη χρήση και διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ. Δηλαδή, οι δάσκαλοι των Δημοτικών του Ν. Αττικής διάκεινται θετικά στην υιοθέτηση της χρήσης των ΤΠΕ στη διδασκαλία τους, και η αποδοχή τους είναι απόρροια της επιμόρφωσής τους. Συνάγεται, επίσης, ότι μπορούν να χρησιμοποιούν συχνά και αποτελεσματικά τις ΤΠΕ, και κάποιες συγκεκριμένες μορφές τους (όπως τις εφαρμογές γραφείου) με αξιοσημείωτη επάρκεια. Μάλιστα, δεδομένου ότι οι περισσότεροι είχαν πιστοποιητικό Α΄ επιπέδου μόνο, τα αποτελέσματα θεωρούνται ιδιαίτερα ενθαρρυντικά, αφού έδειξαν απόπειρες χρήσης και προχωρημένων εφαρμογών (όπως σεναρίων διδασκαλίας) Β’ επιπέδου. Επίσης, χαρακτηριστικό της θετικής στάσης τους είναι ότι την υιοθετούν, παρόλο που αναγνωρίζουν πως πλήθος εξωτερικοί (π.χ. περιβαλλοντικοί) παράγοντες θέτουν εμπόδια, όπως στην περίπτωση της τεχνικής ή της διδακτικής υποστήριξής τους, αξεπέραστα ενίοτε λόγω και της δεδομένης οικονομικής συγκυρίας με τα μειωμένα κονδύλια, (και) για τις επιμορφωτικές δράσεις.

Εν κατακλείδι, το δείγμα που αξιοποιήθηκε στην έρευνα δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού (επισημαίνεται ότι δεν απαιτούνταν μεγαλύτερο ερευνητικό δείγμα στο πλαίσιο της Θεματικής Ενότητας του ΕΑΠ «Εκπαιδευτική Έρευνα στην Πράξη», εντός των ορίων της οποίας διεξήχθη η παρούσα πιλοτική έρευνα), οπότε μάλλον περιγράφει τάσεις παρά αποτελέσματα που μπορούν να γενικευθούν. Συνεπώς, για την κύρια έρευνα απαιτείται και η χρήση εργαλείων ποιοτικής μεθόδου, δηλ. συνεντεύξεων, ώστε να κατατεθούν πιο αναλυτικά και με απαντήσεις σε ανοικτού τύπου ερωτήσεις οι απόψεις των δασκάλων. Επιπλέον, σε μελλοντική έρευνα θα πρέπει να συσχετιστούν με την εξαρτημένη μεταβλητή «διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ» (και να μετρηθούν στατιστικά) οι μεταβλητές «επίπεδο επιμόρφωσης», «πιστοποιητικό επιμόρφωσης» και «έτος επιμόρφωσης». Περαιτέρω, συστήνεται να διενεργηθεί η έρευνα και σε εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων της ΠΕ, ενώ θα μπορούσε η διεξαγωγή της να αφορά και τη μέτρηση και των ατομικών παραγόντων που επηρεάζουν την εκπαιδευτική χρήση των ΤΠΕ.

5. Ερωτηματολόγιο (πιλοτικής έρευνας)

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

[Αριθμός: _____(παραμένει κενό)]

Αγαπητοί συνάδελφοι,
ονομάζομαι Σταματίνα Κ. Κουτσιλέου *(φιλόλογος)* και εκπονώ την τελευταία εργασία μου – με θέμα ***«Απόψεις εκπαιδευτικών*** *(που υπηρετούν στην)* ***ΠΕ για την αποτελεσματικότητα της επιμόρφωσής τους στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών»*** – υποχρεωτική, για να εξεταστώ στη Θεματική Ενότητα ***«Εκπαιδευτική Έρευνα στην Πράξη»*** *(στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού «Σπουδές στην Εκπαίδευση» της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου)*.
Παρακαλώ πολύ όλους εσάς, **τους εκπαιδευτικούς** *(δασκάλους και καθηγητές ειδικότητας)* Δημοτικού σχολείου **που έχετε επιμορφωθεί στις ΤΠΕ**, να συμπληρώσετε το παρόν ερωτηματολόγιο, ώστε να συγκεντρώσω τα δεδομένα που χρειάζονται και να ολοκληρώσω επιτυχώς τη ΘΕ. Το ερωτηματολόγιο **συμπληρώνεται ανώνυμα** και τα δεδομένα του θα χρησιμοποιηθούν **αποκλειστικά για τις ανάγκες της εν λόγω έρευνας.**
Σας ευχαριστώ θερμά για το χρόνο *(λιγότερο από 10 λεπτά)* που θα διαθέσετε για να απαντήσετε (Τηλ. επικοινωνίας: 69…).

Ημερομηνία: _____

Παρακαλώ συμπληρώστε με Χ την απάντησή σας.

Α. ΑΤΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1) Φύλο: Άνδρας ☐ Γυναίκα ☐

2) Ηλικία: 24 - 35 ☐, 36 - 45 ☐, 46 - 55 ☐, 56 - 65 ☐

3) Έτη Προϋπηρεσίας: έως 5 ☐, 6 – 10 ☐, 11 – 20 ☐, 21 και άνω ☐

4) Δάσκαλος ☐ **Καθηγητής ειδικότητας** ☐ _____
*(**προσδιορίστε ειδικότητα**, π.χ. ξένη γλώσσα, πληροφορική κ.λπ.)*

5) Σε τι είδους επιμόρφωση στις ΤΠΕ έχετε λάβει μέρος;
- Α' επιπέδου *(«Βασικές δεξιότητες χρήσης υπολογιστή»)*: **Ναι** ☐ **Όχι** ☐
- Β' επιπέδου *(«Αξιοποίηση & εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη»)*: **Ναι** ☐ **Όχι** ☐
- Άλλο (προσδιορίστε):

6) Έχετε πιστοποιηθεί στις ΤΠΕ;
- Πιστοποίηση **Α' επιπέδου:** **Ναι** ☐ **Όχι** ☐
- Πιστοποίηση **Β' επιπέδου:** **Ναι** ☐ **Όχι** ☐

Β. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΤΗΝ «ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΠΕ ΣΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ»

7) Μεγάλος **χρόνος προετοιμασίας και οργάνωσης της διδακτικής παρέμβασης από τον εκπαιδευτικό.**
α. Συμφωνώ απόλυτα ☐ β. Πολύ ☐ γ. Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ ☐ δ. Διαφωνώ ☐ ε. Διαφωνώ απόλυτα ☐

8) Ελλιπείς **γνώσεις σχετικά με τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών.**
α. Συμφωνώ απόλυτα ☐ β. Πολύ ☐ γ. Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ ☐ δ. Διαφωνώ ☐ ε. Διαφωνώ απόλυτα ☐

9) Μη αποτελεσματικές οι ευκαιρίες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σ' αυτόν τον τομέα.
α. Συμφωνώ απόλυτα ☐ β. Πολύ ☐ γ. Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ ☐ δ. Διαφωνώ ☐ ε. Διαφωνώ απόλυτα ☐

10) Μη υποστήριξη των προσπαθειών των εκπαιδευτικών **σε τεχνικό επίπεδο** (ανεπαρκής υλικοτεχνική υποδομή, πρόσβαση στο Διαδίκτυο).
α. Συμφωνώ απόλυτα ☐ β. Πολύ ☐ γ. Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ ☐ δ. Διαφωνώ ☐ ε. Διαφωνώ απόλυτα ☐

11) Έλλειψη υποστήριξης των εκπαιδευτικών προσπαθειών **κατά τη διαδικασία αξιοποίησης των ΤΠΕ** στη μαθησιακή διαδικασία (π.χ. μέντορας-εκπαιδευτικός, κοινότητες μάθησης).
α. Συμφωνώ απόλυτα ☐ β. Πολύ ☐ γ. Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ ☐ δ. Διαφωνώ ☐ ε. Διαφωνώ απόλυτα ☐

12) (Χαμηλός) **βαθμός στήριξης, προώθησης και ενδυνάμωσης** των προσπαθειών των εκπαιδευτικών για την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία, **από την πλευρά της ηγεσίας της σχολικής μονάδας.**
α. Συμφωνώ απόλυτα ☐ β. Πολύ ☐ γ. Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ ☐ δ. Διαφωνώ ☐ ε. Διαφωνώ απόλυτα ☐

13) (Πολύς) **ο διδακτικός χρόνος** που απαιτείται **για την υλοποίησή τους** (ή μικρά τα περιθώρια χρόνου στο παραδοσιακό πρόγραμμα σπουδών).
α. Συμφωνώ απόλυτα ☐ β. Πολύ ☐ γ. Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ ☐ δ. Διαφωνώ ☐ ε. Διαφωνώ απόλυτα ☐

Γ. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΤΠΕ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

Πόσο συχνά:

14) Επιλέγετε τις **ΤΠΕ για να δημιουργήσετε εκπαιδευτικό υλικό** για τους μαθητές σας;
α. Πάντα ☐ β. Συχνά ☐ γ. Περιστασιακά ☐ δ. Σπάνια ☐ ε. Ποτέ ☐

15) Δηλώνετε **συμμετοχή σε δραστηριότητες του σχολείου όπου απαιτείται η γνώση της χρήσης τους;**
α. Πάντα ☐ β. Συχνά ☐ γ. Περιστασιακά ☐ δ. Σπάνια ☐ ε. Ποτέ ☐

16) Χρησιμοποιείτε **εκπαιδευτικό λογισμικό για να εμπλουτίσετε τη διδασκαλία** σας;
α. Πάντα ☐ β. Συχνά ☐ γ. Περιστασιακά ☐ δ. Σπάνια ☐ ε. Ποτέ ☐

17) Εντάσσετε τις ΤΠΕ σε διδακτικά σενάρια που εφαρμόζετε στην τάξη;
α. Πάντα ☐ β. Συχνά ☐ γ. Περιστασιακά ☐ δ. Σπάνια ☐ ε. Ποτέ ☐

18) Χρησιμοποιείτε **βιντεοπροβολέα ή/και PowerPoint** για την παρουσίαση της διδασκαλίας;
α. Πάντα ☐ β. Συχνά ☐ γ. Περιστασιακά ☐ δ. Σπάνια ☐ ε. Ποτέ ☐

Δ. ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΠΕ

Αποκτήσατε ή βελτιώσατε γνώσεις και δεξιότητες για να:

19) Αξιολογείτε τα εκπαιδευτικά λογισμικά ως προς την παιδαγωγική αξία τους;
α. Πάρα πολύ ☐ β. Πολύ ☐ γ. Αρκετά ☐ δ. Λίγο ☐ ε. Καθόλου ☐

20) Χρησιμοποιείτε **εκπαιδευτικά λογισμικά για την υλοποίηση σχεδίων εργασίας (projects);**
α. Πάρα πολύ ☐ β. Πολύ ☐ γ. Αρκετά ☐ δ. Λίγο ☐ ε. Καθόλου ☐

21) Χρησιμοποιείτε **εφαρμογές γραφείου** (π.χ. **word, excel** κ.ά.);
α. Πάρα πολύ ☐ β. Πολύ ☐ γ. Αρκετά ☐ δ. Λίγο ☐ ε. Καθόλου ☐

22) Υλοποιείτε **εκπαιδευτικά σενάρια διδασκαλίας** με υπολογιστή;
α. Πάρα πολύ ☐ β. Πολύ ☐ γ. Αρκετά ☐ δ. Λίγο ☐ ε. Καθόλου ☐

23) Χρησιμοποιείτε **τεχνολογίες διαδικτύου και Web 2.0 εφαρμογές** (π.χ. **wiki, blogs** κ.ά.);
α. Πάρα πολύ ☐ β. Πολύ ☐ γ. Αρκετά ☐ δ. Λίγο ☐ ε. Καθόλου ☐

24) Δημιουργείτε το **έντυπο υλικό** σας μέσω υπολογιστή;
α. Πάρα πολύ ☐ β. Πολύ ☐ γ. Αρκετά ☐ δ. Λίγο ☐ ε. Καθόλου ☐

25) (Πιστεύετε ότι μπορείτε να) **χρησιμοποιείτε τις ΤΠΕ έτσι ώστε να καθιστάτε πιο ελκυστική και πιο αποτελεσματική τη διδασκαλία σας;**
α. Πάρα πολύ ☐ β. Πολύ ☐ γ. Αρκετά ☐ δ. Λίγο ☐ ε. Καθόλου ☐

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

6.1. Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

Giavrimis, P., Papastamatis A., Valkanos, E. & Anastasiou, A. (2011). Informatics and communication technologies (ICT) and in-service teachers' training. *Review of European studies*, *3*(1), pp. 2-12. doi: 10.5539/res.v3n1p2

Kalogiannakis, M. (2010). Training with ICT for ICT from the trainee's perspective. A local ICT teacher training experience. *Education and Information Technologies, 15*(1), pp. 3-17. doi: 10.1007/s10639-008-9079-3

Kokkinaki, A. (2010). Primary School Teachers' Perspectives on the use of ICTs in Primary Education in Greece. In *International Conference on Multimedia and New Technologies (EDULEARN 2010), 5-7 July 2010.* Barcelona, Spain. Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου, 2014, από http://kokkinaki.net/mydata/KOKKINAKI_A._EDULEARN_2010_citation.pdf

6.2. Ελληνόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές

Γιαβρίμης, Π., Παπάνης, Ε., Νεοφώτιστος, Β., Βαλκάνος Ε. (2010). Απόψεις εκπαιδευτικών για την εφαρμογή των ΤΠΕ στην εκπαίδευση. Στο Α. Τζιμογιάννης (Επιμ.), *Πρακτικά Εργασιών 7ου Πανελλήνιου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή, Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση, 23-26 Σεπτεμβρίου 2010* (Τόμος ΙΙ, σσ. 633-640). Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Κόρινθος. Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου, 2014, από http://korinthos.uop.gr/~hcicte10/proceedings/23.pdf

Γιαβρίμης, Π. (2013). Νοηματοδοτήσεις Εκπαιδευτικών για την Αποτελεσματικότητα της Επιμόρφωσης στην Ένταξη των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Πράξη. Στο Α. Λαδιάς, Α. Μικρόπουλος, Χ. Παναγιωτακόπουλος, Φ. Παρασκευά, Π. Πιντέλας, Π. Πολίτης, Σ. Ρετάλης, Δ. Σάμψων, Ν. Φαχαντίδης, Α. Χαλκίδης (Επιμ.), *Πρακτικά Εργασιών 3ου Πανελλήνιου Συνεδρίου, Ένταξη των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία, 10-12 Μαΐου 2013.* Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς. Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.etpe.eu/custom/pdf/etpe2012.pdf

Creswell, J. W. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση: Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας* (Επιμέλεια Χαράλαμπος Τζορμπατζούδης). Αθήνα: Ίων.

Δόκου, Μ. (2012). Οι Φραγμοί της Προσωπικότητας των Εκπαιδευτικών ως Εμπόδιο για την Ενσωμάτωση των ΤΠΕ στα Νέα Προγράμματα Σπουδών του «Νέου Σχολείου». *6ο Πανελλήνιο Συνέδριο, Διδακτική της Πληροφορικής, 20-22 Απριλίου 2012.* Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα. Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.etpe.eu/custom/pdf/etpe1864.pdf

Καλογιαννάκης, Μ., Παπαδάκης, Στ. (2007). Οι επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Στο Γ. Καψάλης, Α. Κατσίκης (Επιμ.), *Συνέδριο Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι Προκλήσεις της Εποχής μας, 17-20 Μαΐου 2007* (σσ. 472-481). Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα. Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου, 2014, από http://web-server.math.uoc.gr:1080/Members/mkalogian/Arthro_Kalogiannakis_Papadakis.pdf

Κομίνης, Γ. (2010). *Σχετικά με τη χρήση των ΤΠΕ στην Ελληνική Εκπαίδευση. Τα σημαντικότερα ζητήματα.* Ανακτήθηκε 6 Ιανουαρίου, 2014, από http://blogs.sch.gr/gikominis/files/2013/06/2013-gia-xrisi-TPE.pdf

Μπαγάκης, Γ. (Επιμέλεια) (2011). *Θεσμοθετημένες και νέες μορφές επιμόρφωσης: προς αναζήτηση συνέργειας και καλών πρακτικών.* Αθήνα: Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών (Ο.ΕΠ.ΕΚ.). Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.oepek.gr/pdfs/Vivlio_kales_praktikes.pdf

Μητσιοπούλου, Ο., Βεκύρη, Ι. (2011). Ατομικοί και Σχολικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη χρήση των ΤΠΕ στη διδασκαλία από εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. *2ο Πανελλήνιο Συνέδριο, Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία, 28-30 Απριλίου 2011.* Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα. Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου, 2014, από http://www.etpe.eu/custom/pdf/etpe1734.pdf

Ντίλιου Ε., Κουτούζης Μ. (2011). Εισαγωγή και Αξιοποίηση των ΤΠΕ στα Ολιγοθέσια Σχολεία: Επιμόρφωση, Λήψη Αποφάσεων και Περιορισμοί στους Συλλόγους των Ολιγοθέσιων Δημοτικών του νομού Ευβοίας. *5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Καθηγητών Πληροφορικής, Η Πληροφορική στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Ο ρόλος του καθηγητή Πληροφορικής στο νέο σχολείο, 1-3 Απριλίου 2011*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα. Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου, 2014, από http://pdkap.sch.gr/2011/praktika2011/ergasies/14.pdf

Πλεύρης, Γ. (2007). Γλωσσικά μαθήματα, διδακτική πράξη και ΤΠΕ. Φιλόλογοι μετεξεταστέοι στις ΤΠΕ. *2ο Εκπαιδευτικό Συνέδριο, Γλώσσα, Σκέψη και Πράξη στην Εκπαίδευση, 19-21 Οκτωβρίου 2007*. Ιωάννινα. Ανακτήθηκε 6 Ιανουαρίου, 2014, από http://ipeir.pde.sch.gr/educonf/2/11NeesTehnologies/plevris/plevris.pdf

Robson, C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές* (2η έκδ.) (Επιμέλεια Καίτη Μιχαλοπούλου). Αθήνα: Gutenberg.

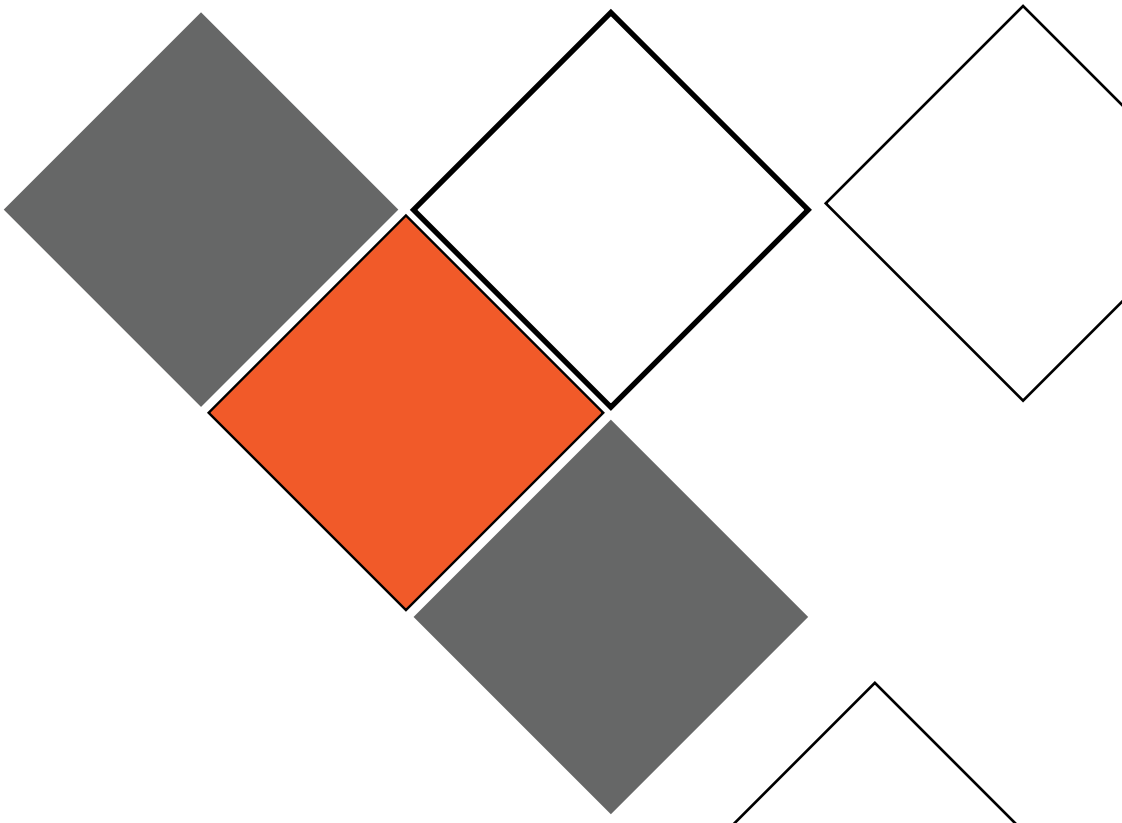
Σέργης Σ., & Κουτρομάνος Γ. (2013). Η επίδραση της επιμόρφωσης στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών για τους εκπαιδευτικούς. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση, 6*(1-2), 67-84. Ανακτήθηκε 14 Μαΐου, 2014, από http://earthlab.uoi.gr/thete/index.php/thete/article/view/157

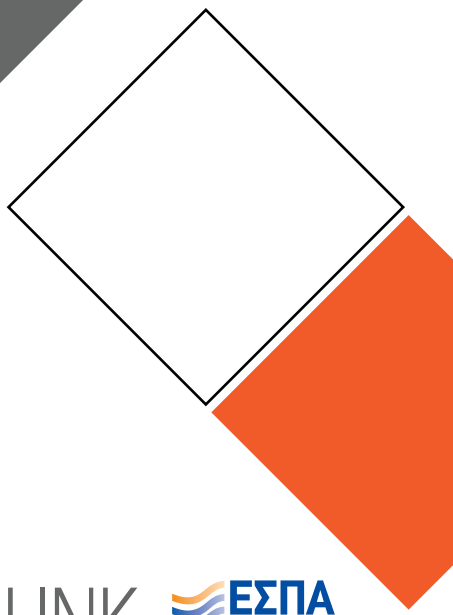

Σταματίνα Κ. Κουτσιλέου

Εκπαίδευση και Κατάρτιση
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια («Σπουδές στην Εκπαίδευση» της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών) του ΕΑΠ.
Πτυχίο ελληνικής Φιλολογίας (ΜΝΕΦ) Φιλοσοφικής Σχολής ΕΚΠΑ.
Επιμορφωτικά σεμινάρια εκπαιδευτικής τεχνολογίας [«εργαλεία WEB 2.0 για εκπαιδευτικούς» / χρήση ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία, επεξεργασία και διαχείριση κειμένων ιστοσελίδας (Joomla), ηλεκτρονικές δημοσιεύσεις, εκδόσεις (OJS)].
Αγγλικά, Γαλλικά.

Επαγγελματική εμπειρία
Εργαζόμενη πλήρους απασχόλησης στην Οριζόντια Δράση του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών [υπεύθυνη «θεματικής επεξεργασίας» και συντονισμού «γλωσσικής επιμέλειας και διόρθωσης» των ηλεκτρονικών εκδόσεων της Δράσης «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα» (www.kallipos.gr, http://www.seab.gr/)˙ συγγραφέας, επιμελήτρια/διορθώτρια και μεταφράστρια στα ερευνητικά προγράμματα «Προηγμένες Κεντρικές Υπηρεσίες Ψηφιακών Βιβλιοθηκών Ανοικτής Πρόσβασης ΣΕΑΒ» και «Ανάπτυξη Ψηφιακής Συνεργασίας των Βιβλιοθηκών των Ιδρυμάτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης» (http://www.unioncatalog.gr) (2007-σήμερα)].
Διεύθυνση σπουδών και διδασκαλία φιλολογικών μαθημάτων σε ιδιόκτητο φροντιστήριο Μέσης Εκπαίδευσης.
Διδασκαλία της Ελληνικής στη Σχολή Ικάρων και του μαθήματος «Ανθρωπιστικές Σπουδές» στα ΑΣΕΙ (ΣΤΥΑ και ΣΙΡ).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

ψηφιακήελλάδα
Όλα είναι δυνατά
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Ψηφιακή Σύγκλιση"

HEALLINK
Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
Ποιότητα ζωής για όλους

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης